

NELJÄNNESVUOSIJULKAISU
KVARTALSPUBLIKATION

Kvartti

01

2022

Kaupunkitieto • Stadsforskning och -statistik • Urban Research and Statistics

Maahanmuuton toinen sukupolvi – onko Helsinki valmis?

Oma asuinalue ja Helsingin keskusta
koetaan turvallisina paikkoina

Distansjobb även framdeles
– men för vilka, och var?

Helsinki
Helsingfors

Kvartti

01
2022

NELJÄNNESVUOSIJULKAISU • KVARTALSPUBLIKATION

Helsingin kaupunki • kaupunkitieto
Helsingfors stad • stadsforskning och -statistik
City of Helsinki • Urban Research and Statistics

Päätoimittaja • Ansvarig redaktör • Editor in Chief ► **TIMO CANTELL**

Toimitus • Redaktör • Editor ► **TEEMU VASS**

Käännökset • Översättning • Translations ► **MAGNUS GRÄSBECK**

Kuviot • Figurer • Graphs ► **LOTTA HAGLUND**

Visuaalinen ilme • Formgivning • General Layout ► **PEKKA KAIKKONEN**

Kansikuva • Pärmbild • Cover Photo ► **JIRINA ALANKO / HELSINKI MARKETING**

Kansi • Pärm • Cover ► **PEKKA KAIKKONEN**

Painoyhteydet • Tryckerikontaktperson • Printing Contact ► **LOTTA HAGLUND**

Paino • Tryckeri • Print ► **LIBRIS OY, HELSINKI 2022**

Julkaisija ► **HELSINGIN KAUPUNKI, KAUPUNGINKANSLIA, KAUPUNKITieto**

PL 550, 00099 Helsingin kaupunki

puh. (09) 310 36377

Utgivare ► **HELSINGFORS STAD, STADSKANSLIET, STADSFORSKNING OCH -STATISTIK**

PB 550, 00099 Helsingfors stad

tel. (09) 310 36377

Publisher ► **CITY OF HELSINKI, EXECUTIVE OFFICE, URBAN RESEARCH AND STATISTICS**

P.O.BOX 550, FI - 00099 City of Helsinki, Finland

telephone +358 9 310 36377

Tilaukset, jakelu | Beställningar, distribution | Subscriptions, distribution ► kaupunkitieto.tilaukset@hel.fi

ISSN 0788-1576 (painettu)

ISSN 1796-7279 (verkossa)

Kvartti

SISÄLLYS

4

Timo Cantell
Pääkirjoitus

7

Pasi Saukkonen
Maahanmuuton toinen sukupolvi – onko Helsinki valmis?

14

Vesa Keskinen & Katariina Kainulainen-D'Ambrosio
Oma asuinalue ja Helsingin keskusta koetaan turvallisina paikkoina

24

Pekka Mustonen
Hidasta palautumista ja uusia normaaleja
– Helsingin matkailu kahden kansainvälisen kriisin haarukassa

32

Henrik Lönnqvist & Minna Salorinne
Etätyötä jatkossakin – mutta kenelle ja missä?

44

Jenni Erjansola
Osallisuus on yhteyttä ja merkityksellisyyttä
– havaintoja helsinkiläisten osallisuuden kokemuksista

54

Uutinen

Helsinki
Helsingfors

Helsingiläisten arjessa voi näkyä sekä koronakriisin että sotatilanteen vaikutuksia

Alkuvuoden aikana Helsingissä kuten muuallakin Euroopassa on eletty poikkeuksellisissa olosuhteissa. Kaksi vuotta kestänyt koronaviruspandemia on oletettavasti vähitellen hellittämässä, vaikka tartuntaluvut vielä tätä kirjoitettaessa ovatkin korkeita. Olemme onneksi löytäneet keinoja toimia koronan keskellä. Maailmanpolitiikassa kuitenkin järkkyy. Helmikuun lopulla Venäjä aloitti hyökkäyssodan Ukrainassa, ja tämä luo toisenlaisia varjoja koko Euroopan turvallisuustilanteen ylle.

TURVALLISUUS ON yksi Helsingin uuden kaupunkistrategian painopisteistä. Kaupunginvaltuuston viime syksynä hyväksymä strategia ohjaa kaupungin toimintaa kuluvalle valtuustokaudella 2021–2025. Strategian painopisteissä todetaan muun muassa seuraavaa: ”Hyvä kaupunki on turvallinen. [...] Huolehdimme laajasta kaupunkitasoisesta varautumisesta ja luomme pohjan monimuotoiseen toimintakykyyn eri tilanteissa.”

KAUPUNKILAISTEN TURVALLISUUDEN takaaminen, kaupungin varautuminen kriiseihin ja toiminnan turvaaminen poikkeusoloissakin edellyttää monenlaista tietoa. Ajankohtaisen tiedon tuottaminen kaupunkilaisten turvallisuuden vaikutavista asioista sekä esimerkiksi asukkaiden omista turvallisuus- ja turvattomuuskokemuksista on ollut jo kauan osa kaupungin toimintaa. Kaiken kaikkiaan turvallisuutta koskevaa tietoa on monta lajia, nopeatahtisesta seuranta tiedosta pitkäkestoisempiin tutkimushankkeisiin.

KVARTTI-LEHTI KESKITTYY tutkimus- ja tilastotietoon, jonka tuotantotapa on usein – joskaan ei aina – hitaampi kuin paikaindikaattoreilla. Tavoitteena on monesti myös pitempien kaarten hahmottaminen, esimerkiksi jonkin ilmiön kehitys vuosien tai vuosikymmenten aikajänteellä. Tämä on tärkeää, koska monet kaupunkiin liittyvät tekijät ja ilmiöt muuttuvat verraten hitaasti.

TÄSSÄ NUMEROSSA raportoidaan muun muassa Helsingin turvallisuustutkimuksesta, jonka laajoja aineistoja on analysoitu kolmen vuoden välein jo vuodesta 2003 alkaen. Uusin aineisto on kerätty ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan, joten maailmantilanteen vaikutukset helsingiläisten turvallisuuskokemuksiin eivät analyysissä näy. Toisaalta tutkimuksen fokus on arkielämän ja asuin ympäristön tilanteissa, joista moniin ei globaalin turvallisuustilanteen heikkeneminen välttämättä suoraan vaikuttaisikaan.

TÄSSÄ LEHDESSÄ käsitellään myös muun muassa Helsinkiin kohdistuvaa matkailua. Varsinkin kansainvälisessä matkailussa sekä koronapandemian että turvallisuuspoliittisen tilanteen vaikutukset varmasti tavalla tai toisella tuntuvat – Helsingissä kenties merkittävämmiin kuin vaikkapa muissa pohjoismaisissa pääkaupungeissa. Tämän Helsingille tärkeän elinkeinon kehitystä seurataan jatkossakin eri näkökulmista.

UKRAINASSA KÄYTTÄVÄ sota tulee vaikuttamaan Helsinkiin epäilemättä monellakin tavalla, esimerkiksi sitä kautta, että maasta paenneita ihmisiä sijoittuu lyhyesti tai pitkäaikaisemmin myös Suomeen. Ennen nykyistä kriisiä Suomeen tulleista ukrainalaisista asuu Helsingissä muutamia satoja. Heidän määränsä siis todennäköisesti lisääntyy jollakin aikavälillä. Se, että uudet asukkaat tuntevat itsensä tervetulleiksi, voivat hyvin ja löytävät mielekkäitä töitä ja tekemistä ja ihmissuhteita, on kaupungille tärkeää. ■

Timo Cantell

kaupunkitietopääällikkö

Maahanmuuton toinen sukupolvi – onko Helsinki valmis?

● PASI SAUKKONEN

Helsingissä asuu noin 28 prosenttia kaikista maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvista suomalaisista. Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset ovat suurimmaksi osaksi vielä lapsia ja nuoria. He eroavat taustamaiden osalta selvästi Helsingin koko ulkomaalaistaustaisesta väestöstä, sillä esimerkiksi somalialaistaustaisia on toisessa sukupolvessa hyvin suuri osuus. Toisen sukupolven maahanmuuttotaustaiset ovat keskenään heterogeeninen ryhmä. Osalla on erinomaiset edellytykset opiskella, työllistyä ja menestyä, toisilla taas on vaikeuksia elämän eri osa-alueilla.

Johdanto

Laajamittaisen maahanmuuton historia on Suomessa lyhyt, noin kolmekymmentä vuotta. Siksi on ymmärrettävää, että ulkomaalaistaustainen väestö on pitkään koostunut miltei yksinomaan Suomeen itse muuttaneista henkilöistä. Tilanne on kuitenkin nopeasti muuttumassa, koska muuttajien lasten määrä on ollut kovassa kasvussa ja heidän osuutensa omasta ikäluokasta vastaavasti voimakkaassa nousussa. Joillain kaupungin alueilla Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset muodostavat jo huomattavan osan alueen lapsista ja nuorista.

Monissa kansainvälisissä yhteyksissä on huomautettu, että maahanmuuttajien lasten menestyminen elämässä, heidän kokemuksensa yhteiskuntaan kuulumisesta sekä yhdenvertaisuuden toteutuminen ovat kotoutumisen edistämiseen tähtäävän politiikan (kotoittamispolitiikan) varsinainen testi. Tähän sisältyy paradoksi, koska näitä asuinmaassaan syntyneitä tai siihen hyvin nuorina muuttaneita ei ole millään muotoa perusteltua kutsua maahanmuuttajiksi. Heidän elämänuriensa kautta voidaan kuitenkin epäsuorasti lukea, miten yhteiskunta on onnistunut heidän vanhempiensa vastaanottamisessa.

TOINEN PARADOKSI lähtee siitä, että parempi tilanne kuin omilla vanhemmillä ei välttämättä johda myönteisempään suhtautumiseen yhteiskuntaa kohtaan. Tutkimuksista tiedetään, että maahanmuuton toinen sukupolvi menestyy usein elämässään, esimerkiksi koulutuksessa ja työmarkkinoilla, paremmin kuin heidän vanhempansa. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita tyytyväisyyttä omaan elämäntilanteeseen tai vahvaa samastumista asuinympäristöön, koska monilla osa-alueilla on kuitenkin havaittavissa eroja myös suhteessa niihin ikätovereihin, joilla ei ole maahanmuuttotaustaa. Monille suomalaistaustaisista nuorista elämä tuntuu olevan paljon helpompaa, ja se tuntuu epäreilulta.

ULKOMAALAISTAUSTAISET NUORET ovat uutisissa pääsääntöisesti kielteisessä valossa. Suomessa heistä on puhuttu paljon esimerkiksi niin sanottujen katujengien organisoitumisen ja toiminnan yhteydessä. Tilanteesta Ruotsissa raportoidaan Pohjanlahden tällä puolen usein huolestuneeseen sävyyn. Onkin tärkeätä olla tietoinen kielteisten kehityskulkujen mahdollisuudesta. Samanaikaisesti on hyvä muistaa, että näihin kahta tai jopa useampaa kulttuuria yhdistäviin lapsiin ja nuoriin sisältyy valtavasti potentiaalia. Monilla on vahva halu päästä elämässä eteenpäin, ja myönteisiä esimerkkejä löytyy Euroopasta runsain mitoin esimerkiksi tieteestä, taiteesta, urheilusta ja politiikasta.

TÄMÄN KIRJOITUKSEN tarkoituksena on tehdä rekisteripohjaisiin tilastoihin perustuva tuore yleiskatsaus siihen, miltä tilanne näyttää Helsingissä ja joiltain osin laajemmin pääkaupunkiseudulla maahanmuuton toisen sukupolven näkökulmasta. Aluksi on hyvä tarkastella lähemmin, mitä tällä

toisella sukupolvella oikein tarkoitetaan. Sen jälkeen selvitetään ensiksi toisen sukupolven kasvuun liittyvää yleistä väestökehitystä ja toiseksi tämän helsinkiläisen väestöosan alueellista sijoittumista. Lopuksi esitän joitain näkemyksiä siitä, minkälaisiin asioihin erityisesti tällä hetkellä on tärkeätä kiinnittää huomiota. (Ks. aihepiirin tutkimuksesta esim. Leinonen 2013; Martikainen & Haikkola 2010; Haikkola 2012; Peltola 2014.)

Mikä on toinen sukupolvi?

Maahanmuuton toisella sukupolvella voidaan yleisesti ottaen tarkoittaa tiettyyn maahan muuttaneiden henkilöiden lapsia. Heti alkuun on kuitenkin todettava kaksi asiaa. Ensinnäkin monet tähän toiseen sukupolveen kuuluvat eivät usein eroa ikätovereistaan millään merkittävällä tavalla, ja on syytä välttää tarpeetonta erontekoa heidän ja muuttotaustaa vailla olevien välillä. Toiseksi, kuten maahanmuuttajien keskuudessa yleensäkin, ryhmän sisäiset erot saattavat olla todella suuria. Keskimääräisen elämäntilanteen tai esimerkiksi koulussa menestymisen perusteella ei useinkaan kannata tehdä päätelmiä kaikista ryhmään kuuluvista henkilöistä.

SUOMESSA JA muissa Pohjoismaissa on käytössä tilastollinen tarkastelutapa, joka jakaa väestön suomalaistaustaisiin ja ulkomaalaistaustaisiin. Ulkomaalaistaustaisia ovat ne henkilöt, joilla molemmat vanhemmat, tai ainoa tiedossa oleva, on syntynyt ulkomailla. Ulkomaalaistaustaiset jakautuvat Suomessa syntyneisiin ja ulkomailla syntyneisiin. Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia voidaan pitää maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvina henkilöinä. Joissain tapauksissa tilastotietoja on saatavilla vain rekisteröidyn äidinkielen perusteella. Silloin huomio voidaan kiinnittää Suomessa syntyneisiin ns. vieraskielisiin.

MONISSA MAISSA on käytössä laveampi ulkomaalaistaustaisuuden määritelmä. Euroopassa esimerkiksi Saksassa ja Alankomaissa ulkomaalaistaustaisina pidetään niitä henkilöitä, joilla vähintään toinen vanhemmista on syntynyt ulkomailla. Jos näin tehtäisiin myös Suomessa, maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvien määrä kasvaisi huomattavasti. Kansainvälisten tutkimusten perusteella on kuitenkin usein havaittavissa relevantteja eroja niiden välillä, joilla toinen vanhemmista on syntynyt asuinmaassa, ja niiden,

joilla kumpikaan ei ole. Ensiksi mainitut muistuttavat enemmän niitä, joiden molemmat vanhemmat ovat ns. kantaväestöön kuuluvia (ks. esim. Kilpi 2010).

VANHEMPIEN MUUTTOPERUSTEET ja muut taustalla olevat rakenteelliset piirteet ja ominaisuudet vaikuttavat usein myös heidän lastensa elämäntilanteeseen ja menestymisen mahdollisuuksiin. Etenkin pakolaistaustaisten vanhempien lapsilla on usein muuttoon ja uuteen maahan asettumiseen liittyviä rasitteita, jotka koskevat esimerkiksi paon ja sitä edeltävän vaiheen traumatisoivia kokemuksia, huolta kotimaahan jääneistä ja toiveita pikaisesta paluusta (Chimienti ym. 2019). Monet heistä tulevat myös kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti uudesta asuinmaasta selvästi poikkeavista olosuhteista, ja uudenlaiseen ympäristöön tottuminen vie aikaa ja voimia.

TOISTA SUKUPOLVEA on toisinaan jaoteltu myös tarkemmin. Itse ulkomailla syntyneetkin voidaan ottaa mukaan sukupolvitarkasteluun esimerkiksi siten, että erotellaan hyvin pieninä (0–5-vuotiaana) muuttaneet (sukupolvi 1,75), varhaisessa kouluiässä (6–12-vuotiaana) muuttaneet (sukupolvi 1,5) sekä nuoret (13–17-vuotiaat) muuttajat (sukupolvi 1,25). Muuttoäällä on todettu olevan merkitystä esimerkiksi asuinmaan kielen oppimisen ja muun muassa koulussa

menestymisen kannalta. Vanhempana muuttaneet ovat ehkä pitkästi sosiaalistua toisenlaisiin olosuhteisiin kuin mihin he muuttavat. Niitä, joilla vain toinen vanhemmista on syntynyt ulkomailla, voidaan puolestaan pitää sukupolveen 2,5 kuuluvina. (Rumbaut 2004; ks. myös Martikainen & Haikkola 2010, 22–30.)

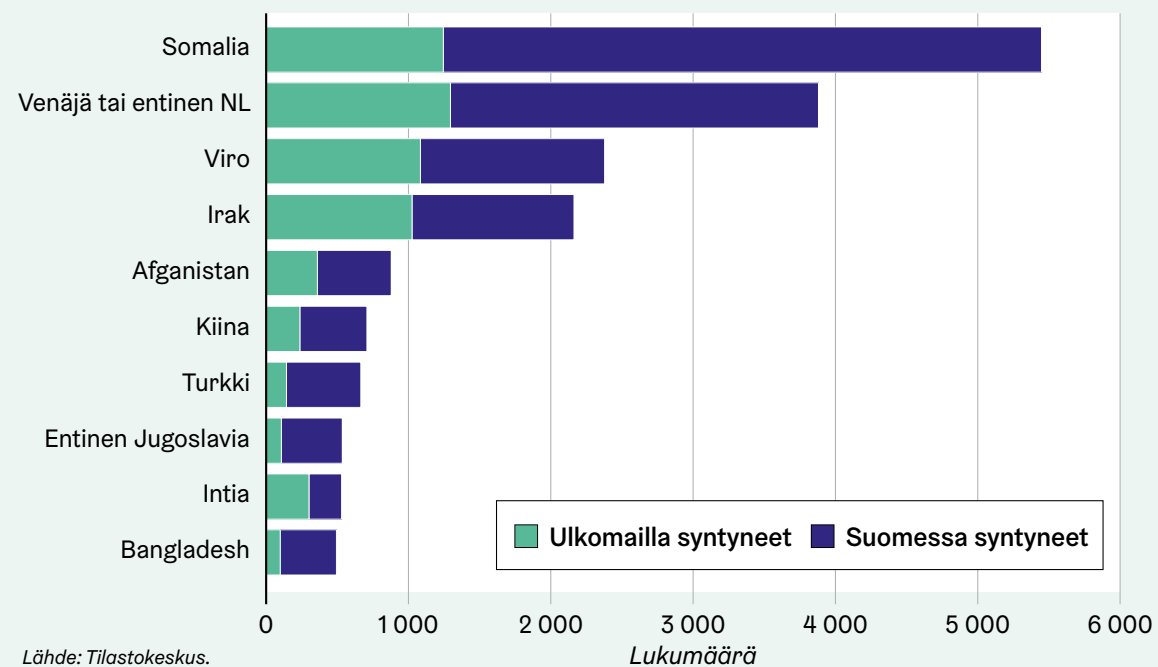
Toisen sukupolven määrän ja väestöosuuden kasvu

Helsingissä asui vuoden 2020 lopussa Tilastokeskuksen tietojen mukaan 21 163 sellaista Suomessa syntyneitä henkilöä, joilla molemmat vanhemmat (tai ainoa tiedossa oleva vanhempi) ovat syntyneet ulkomailla. Vuonna 2000 heidän määränsä oli vain noin 4 500. Osuus ulkomaalaistaustaisista yhteensä samoin kuin tietenkin myös koko väestöstä ovat kasvaneet nopeasti. Vuonna 2020 osuus kaikista ulkomaalaistaustaisista oli jo liki viidennes, ja osuus koko väestöstä kolmisen prosenttia.

MAAHANMUUTON HISTORIASTAMME johtuen on ymmärrettävää, että Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset ovat suurimmaksi osaksi vielä lapsia ja nuoria. Vuoden 2020 lopussa miltei kaikki olivat alle 30-vuotiaita, ja alle 15-vuotiaiden osuuskin oli 70 prosenttia. Maahanmuuton toiseen

Monet toiseen sukupolveen kuuluvat eivät eroa ikätovereistaan millään merkittävällä tavalla, ja on syytä välttää tarpeetonta erontekoa heidän ja muuttotaustaa vailla olevien välillä.

Lähde: Tilastokeskus.

KUVIO 1. 0–19-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten suurimmat taustamaaryhmät Helsingissä vuonna 2020 maahanmuuton sukupolven mukaan jaettuna.

sukupolven kuuluvien osuus kaikista ulkomaalaistaustaisista oli puolestaan miltei neljännes ikäluokassa 15–29 ja 0–14-vuotiaista jopa 72 prosenttia. Viimeksi mainitussa ikäluokassa ulkomaalaistaustaiset muodostivat Helsingin koko saman ikäisestä väestöstä yli viidenneksen (22 %).

SELLAISIA SUOMESSA tai ulkomailla syntyneitä, joilla toinen vanhemmista on syntynyt ulkomailla ja toinen Suomessa, oli Helsingissä vajaa 32 000. Heistä ylivoimainen enemmistö oli syntynyt Suomessa. Toiseen sukupolven verrattuna tähän niin sanottuun 2,5-sukupolven kuuluvien määrä on kasvanut maltillisesti. Monilla heistä toinen vanhemmista on syntynyt toisessa länsimaassa tai entisessä Neuvostoliitossa tai Venäjällä. Tässä yhteydessä ei ollut mahdollista selvittää tarkemmin hyvin nuorina Suomeen muuttaneiden määriä (1,25-sukupolvi). He ovat siis usein toiseen sukupolven rinnastettavia henkilöitä.

JOS TARKASTEELLAAN itse ulkomailla syntyneitä ulkomaalaistaustaisia, yleisimmät taustamaat ovat jo pitkään olleet entinen Neuvostoliitto tai Venäjä tai Viro. Sen sijaan Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista monilla on Somaliassa syntyneet vanhemmat. Vuonna 2020 heitä oli noin 5 200, mikä tarkoittaa noin 44 prosenttia Helsingin kaikista somalialaistaustaisista. Miltei joka toinen kaupungin somalialaistaustaisista on siis syntynyt Suomessa. 0–19-vuotiaiden ikäluokassa somalialaistaustaiset muodostavat miltei neljänneksen koko samanikäisestä toisesta sukupolvesta. (Kuvio 1.)

TÄTÄ ILMIÖTÄ ja tapahtunutta muutosta selittävät esimerkiksi somalialaistaustaisen väestön ikärakenne, jo kohtalaisen pitkä historia Suomessa sekä useiden perheiden keskimääräistä suurempi lapsiluku. Siihen vaikuttavat toiselta puolelta myös esimerkiksi selvästi matalampi syntyvyys venäläis- ja virolaistaustaisissa perheissä. Lisäksi on huomioitava se, että suuri osa Helsingin ja laajemmin pääkaupunkiseudunkin perheellisistä venäläis- ja virolaistaustaisista on parisuhteessa Suomessa syntyneen henkilön kanssa, ja heidän lapsensa ovat siten tilastoissa suomalaisiaustaisia.

KANSAINVÄLISESTI KATSOEN Suomen ulkomaalaistaustainen väestö on alueellisesti keskittynyttä, jopa varsin voimakkaasti. Vuoden 2020 lopussa noin puolet koko maan ulkomaalaistaustaisesta väestöstä asui Helsingissä, Espoossa tai Vantaalla. Helsingin osuus on yksin noin neljännes. Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista 55 prosenttia asui tuolloin pääkaupunkiseudulla, ja Helsingissä asuvien osuus koko Suomen toisesta sukupolvesta oli jopa 28 prosenttia. Espoon ja Vantaan osuudet olivat noin 14 prosenttia, ja niin ikään kasvussa.

Toinen sukupolvi kaupungin eri alueilla

Ajan mittaan Suomeen muuttaneita henkilöitä on tullut Helsinkiin niin paljon ja siinä määrin eri puolille kaupunkia, että kansainvälinen muuttoliike seurauksineen on jollain tapaa läsnä kaikkialla kaupungissa. Kuitenkin jo 1990-luvun lopus-

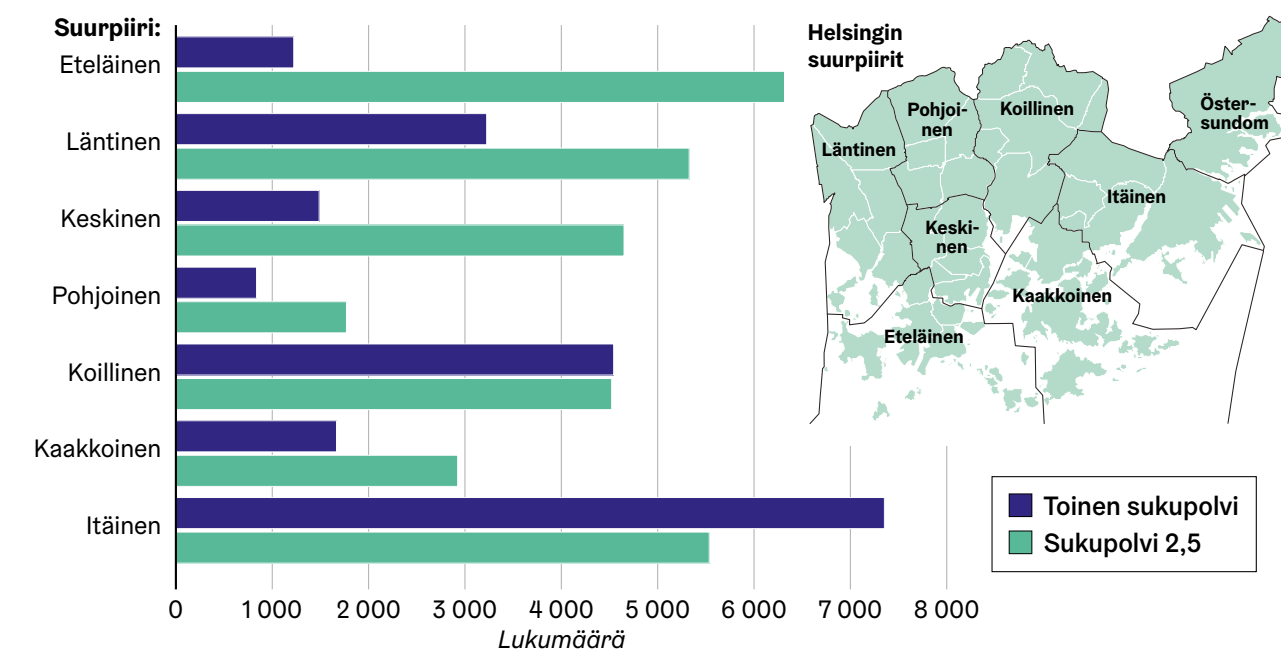
ta lähtien joillain kaupungin alueilla ulkomaalaistaustaisten osuus koko väestöstä on ollut suurempi kuin toisilla alueilla. Tuolloin havaitut erot eivät ole ajan mittaan vähentyneet, vaan päinvastoin. Erot ulkomaalaistaustaisten suurimpien ja pienimpien väestöosuuksien välillä ovat kasvaneet edelleen.

ON SITEN ymmärrettävää, että myös maahanmuuton toiseen sukupolven kuuluvia on yhtäältä joka puolella kaupunkia, mutta toisaalta joillain alueilla selvästi enemmän kuin toisaalla, absoluuttisesti ja suhteellisesti. Suurpiiritasolla tarkasteltuna jopa 56 prosenttia Helsingin toiseen sukupolven kuuluvista henkilöistä asui vuoden 2020 lopussa Koillisessa tai Itäisessä suurpiirissä. Itäisessä suurpiirissä heidän osuutensa alueen koko väestöstä oli seitsemän prosenttia (ulkomaalaistaustaisten osuus yhteensä 29 %) ja Koillisessa suurpiirissä viisi prosenttia (20 %).

JOS SIIRRYTÄÄN peruspiiritasolle, niin kuvasta erottuvat Mellunkylän ja Vuosaaren peruspiirit. Mellunkylässä asui vuoden 2020 lopussa lähes 3 000 toiseen sukupolven kuuluvaa henkilöä ja Vuosaarissa noin kaksi ja puoli tuhatta. Yhteenlaskettuna näillä kahdella alueella asuvat Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset muodostivat 26 prosenttia Helsingin koko toisesta sukupolvesta. Seuraavaksi eniten heitä asui Kaarelan peruspiirissä sekä Latokartanossa, Malmilla, Herttoniemessä ja Vartiokylässä, mutta sekä määrät että suhteelliset osuudet olivat näillä alueilla jo selvästi pienempiä.

JOS KATSE kiinnitetään Mellunkylän peruspiiriin, alueen viidestä osa-alueesta ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on korkein Kontulassa (39 %) ja matalin Mellunmäessä (25 %). Toiseen sukupolven kuuluvien osuus alueen ulkomaalaistaustaisista vaihteli vuoden 2020 lopussa 20 ja 26 prosentin välillä. Koska ulkomaalaistaustainen väestö on Helsingissä keskimääräistä nuorempaa, nämä prosenttiosuudet ovat korkeampia, jos tarkastellaan nuorempia ikäluokkia. 0–6-vuotiaista kontulalaisista 61 prosenttia oli ulkomaalaistaustaisia, heistä neljä viidesosaa Suomesa syntyneitä. Peruspiirin muilla osa-alueilla ulkomaalaistaustaisten pienten lasten osuus vaihteli 43 ja 49 prosentin välillä.

SIINÄ, MISSÄ toisesta sukupolvesta suuri osa sijoittuu itäiseen Helsinkiin, 2,5-sukupolvesta eli eräällä tapaa kahden kulttuurin perheissä kasvaneista huomattava osa asuu puolestaan kaupungin eteläisissä, läntisissä ja keskisisä osissa. Vuonna 2020 joka viides heistä asui Eteläisessä suurpiirissä, jossa kaikista toiseen sukupolven kuuluvista asui vain kuusi prosenttia. 2,5-sukupolven kohdalla korostuvat niin ikään Itäinen ja Koillinen suurpiiri sekä suuralueiden eräät pienemmät osat kuten Mellunkylän ja Vuosaaren peruspiirit. Näissä 2,5-sukupolven kuuluvien määrät ovat tosin pienempiä kuin toiseen sukupolven kuuluvien määrät, mutta heidän sisällyttämisenä väestöön korostaa kaupungin näiden alueiden väestön vähintään osittaista ulkomaalaistaustaisuutta.

Kuviosta on jätetty pois vailla vakinaista asuinsoitetta olevat ja Östersundomin alueen asukkaat pienten tapausmäärien vuoksi.

Lähde: Tilastokeskus.

KUVIO 2. Sukupolviin 2 ja 2,5 kuuluvat suurpiireittäin Helsingissä 2020.

JOS KATSOTAAN pääkaupunkiseutua kokonaisuutena, voimme havaita joitain alueita, joilla ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on kohtalaisen korkea. Tällaisia ovat esimerkiksi väestömäärältään melko samankokoiset Espoon Suvela, Vantaan Hakunila ja Helsingin Kontula. Kaikissa näistä alueista ulkomaalaistaustaisten osuus on myös kasvanut merkittävästi viime vuosina, mikä johtuu osittain nimenomaan toiseen sukupolveen kuuluvien määrän kasvusta. 0–15-vuotiaiden vieraskielisten osuus on noussut kaikilla kolmella alueella vuoden 2012 noin kolmanneksesta vuoden 2020 lopun 53–58 prosenttiin.

ON HUOMIONARVOISTA, että kyseisillä alueilla varsin suuri osa väestöstä kuuluu vanhempiin ikäluokkiin. Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä oli vuonna 2020 Kontulassa 22 prosenttia, Hakunilassa 16 ja Suvelassa 14. Yhdeksän kymmenestä näistä henkilöistä on rekisteröidyn äidinkielen puolesta suomen- tai ruotsinkielisiä eli käytännössä ylivoimaiselta osuudelta myös suomalais-taustaisia. Näiden ja joidenkin muiden alueiden tulevaisuuden väestökehityksen kannalta varsin ratkaisevaa on se, keitä muuttaa iäkkäämmältä väestöltä vapautuviin asuntoihin. Mikäli toisesta sukupolvesta suuri osa asettuu samalle alueelle kuin missä on itse kasvanut, ulkomaalaistaustaisen väestön osuus saattaa kasvaa tällaisilla alueilla varsin nopeasti.

Mihin Helsingin kannattaa valmistautua?

Suomalaisella yhteiskunnalla ei ole juuri kokemusta Suomeen muuttaneiden lasten kasvamisesta, aikuisuuteen siirtymisestä sekä oman paikkansa löytämisestä tässä mittakaavassa kuin mitä nyt tapahtuu. Moniin muihin Länsi-Euroopan maihin verrattuna meillä on kuitenkin kaksi etua puolellamme. Ensinnäkin, useissa maissa tämän toisen sukupolven annettiin kasvaa vailla juuri mitään heitä tukevaa toimintaa, koska muuttoliikettä ja sen seurauksia ei paikoin jopa vuosikymmeniin haluttu tunnustaa. Toiseksi, Helsingillä, muul-

la pääkaupunkiseudulla ja Suomella laajemminkin on käytettävissään suuri määrä tietoa ja kokemusta esimerkiksi muista Pohjoismaista. Me tiedämme, miten kehitys on muualla suurin piirtein kulkenut.

VÄESTÖRAKENTEIDEN MUUTOS vaikuttaa pääkaupunkiseudulla lukujen valossa melko dramaattiselta, vaikka kokonaisuutena ottaen Suomeen muuttaneiden määrä on ollut jokseenkin vaatimaton. Maahanmuutto on meillä keskittynyt epätavallisen voimakkaasti yhdelle kaupunkiseudulle. Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten väestöosuuden nopeaa nousua selittää kantaväestön matala syntyvyys samaan aikaan. Suomalaistaustaiset lapsiperheet painottuvat myös osin eri alueille kuin ulkomaalaistaustaiset perheet. Vaikka kaavoituksen välineillä on pyritty estämään alueellista eriytymistä, se ei kuitenkaan ole estänyt joidenkin alueiden selvästi muita korkeampia ulkomaalaistaustaisten väestöosuuksia.

USEAT SUOMESSA syntyneet ulkomaalaistaustaiset onnistuvat elämässään hyvin. He pärjäävät koulussa, suorittavat tutkintoja, työllistyvät, löytävät ystäviä ja rakastettuja, kokevat olonsa turvalliseksi ja itsensä osaksi yhteiskuntaa. Monet heistä menestyvät vielä paremmin, jos he saavat tukea sekä lähipiiristään, muualta ympäristöstään ja suomalaisilta sosiaalisilta instituutioilta kuten kouluilta, vapaa-ajan palveluilta ja kansalaisyhteiskuntatoimijoilta. Varsinkin koulut ovat avainasemassa avustamassa niitä, jotka tukea tarvitsevat, ja kannustamassa lapsia ja nuoria unelmoimaan ja tekemään työtä tavoitteidensa saavuttamiseksi.

KAIKKI EIVÄT kuitenkaan selviä vaikeuksista. Ongelmat esimerkiksi koulussa ja opiskelussa sekä töihin pääsyssä eivät ole ainoastaan yksilötason hankaluuksia. Kansainvälisen kokemuksen perusteella niiden takana voidaan nähdä myös rakenteellisia syitä ja muita taustoja. Hankalassa asemassa ovat usein ne, joilla ei ole koulun alkaessa täysiä valmiuksia oppia siinä missä

muutkin, jotka eivät saa kotoaan tukea koulunkäyntiinsä ja jotka eivät löydä tietä yhteiskuntaan osallistumiseen esimerkiksi yhdistysten ja vapaa-ajan aktiviteettien kautta. Monet onnistuvat kuitenkin vaikeistakin oloista ponnistamaan pitkälle elämässään ja tarjoamaan muille hyvää esimerkkiä. ■

Pasi Saukkonen toimii erikoistutkijana Helsingin kaupunginkansliassa. Hän on dosentti Helsingin ja Jyväskylän yliopistoissa.

Lähteet:

- Chimienti, Milena, Bloch, Alice, Ossipow, Laurence & Wihtol de Wenden, Catherine (2019). Second generation from refugee backgrounds in Europe. *Comparative Migration Studies* 7: 40.
- Haikkola, Lotta (2012). Monipaikkainen nuoruus: toinen sukupolvi, transnationaalisuus ja identiteetit. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Kilpi, Elina (2010). Toinen sukupolvi peruskoulun päätyttyä ja toisen asteen koulutuksessa. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta (toim.), *Maahanmuutto ja sukupolvet*, 110–132. Tietolipas 233. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Leinonen, Elina (2013). Toinen sukupolvi tulee! *Kvartti* 2013:2, 32–41. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta (2010). *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Tietolipas 233. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Peltola, Marja (2014). Kunnollisia perheitä. *Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema*. Nuorisotutkimusseura, Helsinki.
- Portes, Alejandro & Rumbaut, Rubén G. (2006). The Second Generation in Early Adulthood: New Findings from the Children of Immigrants Longitudinal Study. *Migration Information Source*, October 1, 2006.
- Rumbaut, Rubén G. (2004). Ages, Life Stages, and Generational Cohorts: Decomposing the Immigrant First and Second Generations in the United States. *International Migration Review* 38: 3, 1160–1205.

”

Moniin muihin Länsi-Euroopan maihin verrattuna

meillä on kaksi etua puolellamme. Ensinnäkin useissa maissa maahanmuuton toisen sukupolven annettiin kasvaa vailla juuri mitään heitä tukevaa toimintaa, koska muuttoliikettä ja sen seurauksia ei paikoin jopa vuosikymmeniin haluttu tunnustaa. Toiseksi Helsingillä, muulla pääkaupunkiseudulla ja Suomella laajemminkin on käytettävissään suuri määrä tietoa ja kokemusta esimerkiksi muista Pohjoismaista. Me tiedämme, miten kehitys on muualla suurin piirtein kulkenut.

CITY OF HELSINKI / RIKU PIHLANTO

Oma asuinalue ja Helsingin keskusta koetaan turvallisina paikkoina

– tuloksia kaupungin turvallisuustutkimuksesta

● VESA KESKINEN & KATARIINA KAINULAINEN-D'AMBROSIO

Helsinki koettiin ennen vuodenvaihdetta toteutetussa laajassa turvallisuuskyselyssä yhä pääosin turvallisiksi kaupungiksi. Lähes yhdeksän kymmenestä vastaajasta oli kyselyssä sitä mieltä, että kaupunki on yleisesti turvallinen tai vähintään melko turvallinen. Osuus oli aavistuksen pienempi kuin edellisessä turvallisuustutkimuksessa. Omalla asuinalueellaan 92 prosenttia vastaajista kokee olonsa yleisesti ottaen turvallisiksi, ja 76 prosentin mukaan oma asuinalue on turvallinen myös myöhään viikonloppu-iltaisinkin. Kyselyn aineisto on kerätty ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan, joten tuloksista eivät näy sodan mahdolliset vaikutukset kaupunkilaisten turvallisuuskokemuksiin.

Helsingin turvallisuustutkimuksessa selvitetään kolmen vuoden välein kaupunkilaisten kokemuksia turvallisuudesta esimerkiksi omalla asuinalueellaan ja kaupungin keskustassa. Uusin tutkimusaineisto koottiin loppuvuodesta 2021, ja tutkimuksen toteuttivat Helsingin kaupunki ja Helsingin poliisi. Turvallisuustutkimusta on toteutettu pitkälti samanmuotoisena jo lähes kahdenkymmenen vuoden ajan. Tässä artikkelissa esitetään tutkimuksen päätuloksia, vertaillen tilannetta edellisiin kyselykiertoiksiin, ja tulosten esittelyä tarkennetaan myöhemmissä analyseissä.

EDELLISELLÄ TUTKIMUSKIERROKSELLA, vuoden 2018 lopulla, Helsingin turvallisuustilanne todettiin vastaajien ilmoittamien kokemusten perusteella paremmaksi kuin yhdelläkään aikaisemmalla kerralla (ks. esim. Keskinen 2019). Uusin aineistonkeruu vuonna 2021 osuu koronapandemian aikaan, joka muokkaa eri syistä monien kyselytutkimusten vastausten tulkintaa. Helsingiläiset ovat esimerkiksi saattaneet muuttaa joitakin käyttäytymistottumuksiaan pandemian ja siihen liittyvien rajoitusten vuoksi. Esimerkiksi etätöy yleisyys merkitsee, että liikennevälineitä ja kaupungin keskustan palveluita käytetään vähemmän. Tämä on huomioitava vastauksia analysoitaessa. Koronapandemian vaikutuksia vastaajien elämään ja turvallisuuteen käsitellään tulevissa artikkeleissa erikseen.

ON SYYTÄ huomioida, että tutkimuksen pääkohteena on helsinkiläisten kokemus oman arkiympäristönsä turvallisuudesta sekä esimerkiksi kaupungin keskustan turvallisuudesta. Viime aikoina kiristynyt maailmanpoliittinen tilanne ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa ovat kuitenkin esimerkkejä ulkoisista tapahtumista, jotka varmasti vaikuttaisivat kyselyvastauksiin ainakin joidenkin yleisluontoisten kysymysten osalta. Kuten edellä todettiin, tutkimusajankohdasta johtuen näiden asioiden vaikutukset eivät nyt näy kyselytuloksissa.

Aineisto

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat Helsingin 15–79-vuotiaat. Kyselylomake lähetettiin 7 818 henkilölle, joista 3 980 vastasi. Tutkimuksen vastausprosentti on 51 (edellisellä tutkimuskierroksella vuonna 2018 vastausprosentti oli 54). Kuten kyselyssä yleensäkin, nuoret ja miehet ovat aineistossa aliedustettuja. Koska otanta tehtiin siten, että kaikista Helsingin peruspiireistä valittiin yhtä monta vastaajaa, ei aineisto sellaisenaan ole perusjoukon suhteen edustava. Tämän vuoksi aineistoon laskettiin painokertoimet osittamalla se jälkikäteen peruspiiriin, kahden ikäluokan (15–44- ja 45–79-vuotiaat) ja sukupuolen mukaan kahdessa kieliryhmässä (suomen- ja ruotsinkieliset, muunkieliset). Painokertoimet korostavat jonkin verran myös aliedustettuna olevien miesten ja nuorten vastauksia.

KYSELYYN OLI mahdollista vastata suomeksi, ruotsiksi ja venäjäksi paperilomakkeella. Verkkolomakkeella pystyi näiden lisäksi vastaamaan virokseksi ja englanniksi. Helsingin muut asukkaat kuin suomen- ja ruotsinkieliset ovat olleet turvallisuustutkimuksen kohteina vuodesta 2015 alkaen. Vuosien 2015 ja 2018 tutkimusten raporteissa tuloksia esiteltiin suomen- ja ruotsinkielisten sekä muun kielisten osalta. Samaa jakoa käytetään myös tässä artikkelissa, jossa käsitellään vuoden 2021 tuloksia. On kuitenkin hyvä tiedostaa, ettei kieliryhmä ”muut” välttämättä muodosta yhtenäistä ryhmää niin turvallisuuskokemustensa osalta kuin muutenkaan. Tämän vuoksi tulevissa analyseissä tarkastellaan myös eroja vieraskielisten ryhmän sisällä turvallisuustutkimuksen tuloksissa.

Kuinka turvalliseksi kokee olonsa keskimäärin Helsingissä

	Turvalliseksi	Melko turvalliseksi	Melko turvattomaksi	Turvattomaksi	Ei osaa sanoa / Ei vastausta	Turvalliseksi	Turvattomaksi	N
Kaikki	32,9	55,8	7,3	2,4	1,4	88,7	9,7	3 974
Suomen- ja ruotsinkieliset	29,8	59,6	7,6	1,8	1,1	89,4	9,4	2 851
Muut	40,8	46,3	6,4	4,1	2,2	87,0	10,5	1 123

TAULUKKO 1. Helsingin yleinen turvallisuus eri vastaajaryhmissä 2021, 15–79-vuotiaat, %.

Kaupungin yleinen turvallisuus ja keskustaturvallisuus

Helsingiläisten kokemusta yleisestä turvallisuudesta selvitetiin vuoden 2021 tutkimuksen kyselylomakkeen alussa kysymyksellä: ”Kuinka turvalliseksi tunnet olosi keskimäärin? a) Helsingissä, b) omalla asuinalueellasi.” Vastaava kysymys esitettiin myös vuoden 2018 kyselyssä. Nämä kysymykset toimivat johdatteluna turvallisuusteemaan. Saadut tulokset saavat täydennystä ja selityksensä analyysin edessä.

VALTAOSA, 89 prosenttia, vastaajista tunsivat olonsa kaupungissa turvalliseksi (kolmasosa täysin turvalliseksi ja reilusti yli puolet melko turvalliseksi) (Taulukko 1). Vuonna 2018 Helsinkiä turvallisena pitäviä oli hieman tätä enemmän, 92 prosenttia (Keskinen ym. 2020).

VIISIKYMPY prosenttia, 89 prosenttia, vastaajista tunsivat olonsa kaupungissa turvalliseksi (kolmasosa täysin turvalliseksi ja reilusti yli puolet melko turvalliseksi) (Taulukko 1). Vuonna 2018 Helsinkiä turvallisena pitäviä oli hieman tätä enemmän, 92 prosenttia (Keskinen ym. 2020).

VIISIKYMPY prosenttia, 89 prosenttia, vastaajista tunsivat olonsa kaupungissa turvalliseksi (kolmasosa täysin turvalliseksi ja reilusti yli puolet melko turvalliseksi) (Taulukko 1). Vuonna 2018 Helsinkiä turvallisena pitäviä oli hieman tätä enemmän, 92 prosenttia (Keskinen ym. 2020).

TAULUKKO 2.

Koettu turvallisuus Helsingin keskustassa myöhään viikonloppuiltaisin 2021, 2018 ja 2015*, 15–79-vuotiaat, %.

	Turvalliseksi	Melko turvalliseksi	Melko turvattomaksi	Turvattomaksi	Ei koske vastaajaa	Ei osaa sanoa / Ei vastausta	Turvalliseksi	Turvattomaksi	N
2021	13,8	40,0	17,2	9,0	16,6	3,0	53,8	26,2	3 974
2018	17,7	46,0	17,2	6,2	8,7	4,2	63,7	23,4	4 090
2015	12,3	46,2	17,9	8,7	11,1	3,6	58,5	26,6	3 971

*) 15–74-vuotiaat

KAUPUNGIN KESKUSTASSA liikkumisen turvallisuus on tärkeä tarkastelukohde kaupungin elinvoimaisuuden ja vetovoimaisuuden näkökulmasta. Helsingin keskusta koettiin vuonna 2021 vähemmän turvallisesti kuin vuonna 2018 (Taulukko 2). Uusimman kyselyn mukaan hieman yli puolet vastaajista piti keskustaa turvallisena myöhään viikonloppuiltaisin. Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä (<.0001). Tilanne oli parempi myös vuonna 2015.

TURVALLISUUSKOKEMUSTEN MUUTOKSEEN keskusta-alueella voi hakea selitystä osaltaan koronapandemiasta, sillä liikkuminen keskustassa vähentyi huomattavasti koronapandemian aikana. Esimerkiksi syksyllä 2021 keskustassa liikkuneiden määrä oli viikosta riippuen 30–50 % pienempi kuin ennen koronapandemiaa. (Telia Crowd Insights.) Keskusta ja sen tilanne ovat saattaneet jäädä monien mielissä ikään kuin kaukaisemmiksi, kun liikkuminen on painottunut enemmän omalle asuinalueelle. Nekin, jotka keskustassa ovat käyneet, ovat todennäköisesti kohdanneet siellä tavallista vähemmän muita liikkujia.

ON MYÖS mahdollista, että palvelujen ollessa koronarajoitusten vuoksi kiinni katukuvassa korostuivat päihde- tai mielenterveysongelmien vuoksi erityisen haastavissa elämäntilanteissa olevat kaupunkilaiset. Moni on saattanut miettiä kysymystä myös koronatilanteen varjossa siten, että koska ylipäänsä missään liikkuminen ei koronatilanteessa ole ollut täysin turvallista, olisi se keskustassa ollut näissä oloissa erityisen turvatonta. Lisäksi syksystä 2020 lähtien mediassa on puitu näkyvämmiin nuorten käyttäytymistä ja rikoksilla oireilua, millä on saattanut olla vaikutusta ihmisten mielikuvaan keskustan turvallisuudesta. Lisää selittäviä tekijöitä tulokselle voidaan saada analyysin edetessä.

TULOKESTA ON lisäksi huomattava, että keskustaa **turvatomana** pitävien osuus on pysynyt koko ajan melko samana. Onkin ilmeistä, että edellä jo mainittu koronatilanne näkyy tuloksessa. Vastausvaihtoehto ”ei koske vastaajaa” tarkoittaa pitkälti sitä, että vastaaja ei liiku kysyttynä aikana Helsingin keskustassa. Vuoden 2021 kyselyn vastaajista heitä oli 17 prosenttia, eli selvästi enemmän kuin aikaisempina tutkimusvuosina. Useat ravintoloita, elokuvateattereita ja muita kulttuuritilaisuuksia koskeneet koronarajoitukset ovat todennäköisesti tämän taustalla.

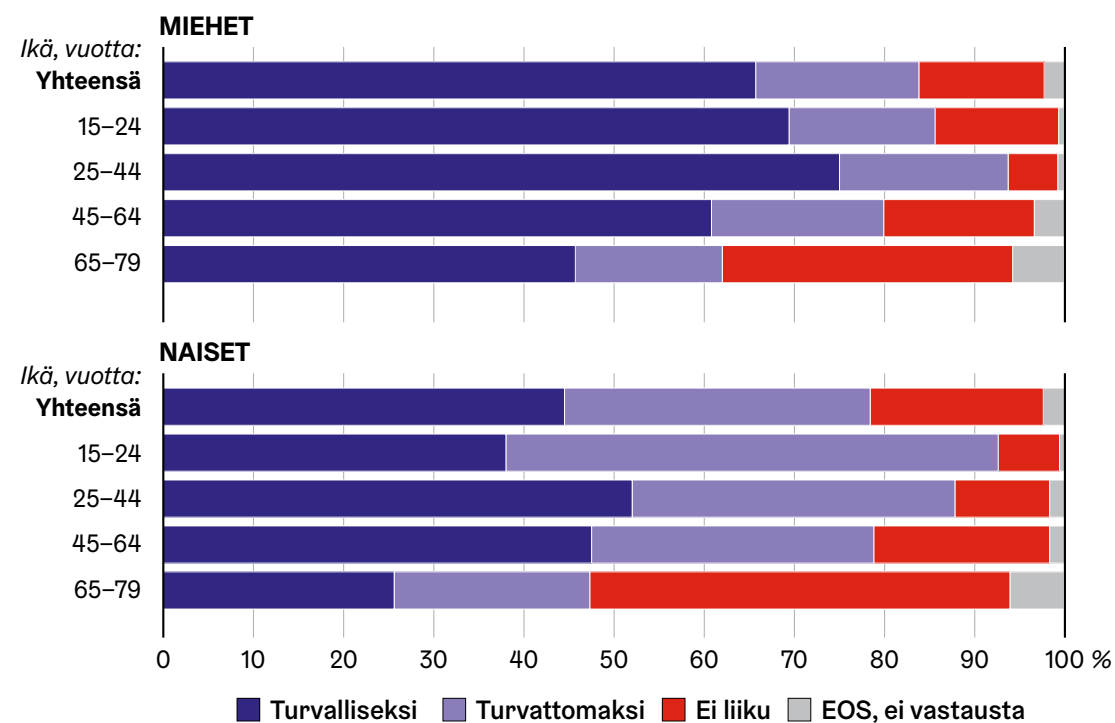
MAHDOLLISESTI AINAKIN osa normaalioloissa keskustaa **turvallisena** pitävistä on vastannut totuuden mukaisesti käytännön sanelemanana ”en liiku viikonloppuna myöhäiseen aikaan Helsingin keskustassa”. Tätä tukee sekin, että keskustan ”välttelyn” lisääntyminen koskee kaikki vastaajaryhmiä (miehiä ja naisia, nuoria ja vanhoja).

VASTAAJAN IKÄ ja sukupuoli näkyvät kuitenkin edelleen selvästi turvattomuuskokemuksissa Helsingin keskustassa liikkumisessa. Naiset ja varsinkin nuoret naiset kokevat keskustan viikonloppuiltaisin turvattomaksi (Kuvio 1). Näin on ollut myös aikaisempina tutkimusvuosina (Keskinen ym. 2020).

Koettu turvallisuus omalla asuinalueella

Helsingin turvallisuustutkimuksen eräs keskeinen kysymys on ollut, kuinka turvalliseksi vastaajat kokevat oman asuinalueensa. Asuinalue koostuu kodin välittömästä ympäristöstä, jossa liikutaan päivittäin. Oman asuinalueen turvallisuus on keskeinen asia arjen viihtyvyyden kannalta. Koettua turvallisuutta omalla asuinalueella myöhään viikonloppuiltaisin käytetään yhtenä Helsingin kaupunkistrategian seurantamittarina.

KUVIO 1. Helsingin keskustassa myöhään viikonloppuiltaisin liikkumisen turvallisuus iän ja sukupuolen mukaan 2021.

Kuinka turvalliseksi kokee olonsa keskimäärin omalla asuinalueella								
	Turvalliseksi	Melko turvalliseksi	Melko turvattomaksi	Turvattomaksi	Ei osaa sanoa / Ei vastausta	Turvalliseksi	Turvattomaksi	N
Kaikki	54,4	37,4	4,7	1,9	1,6	91,8	6,6	3 974
Suomen- ja ruotsinkieliset	54,4	39,4	4,0	1,0	1,3	93,7	5,0	2 851
Muut	54,5	32,4	6,3	4,4	2,3	86,9	10,7	1 123

TAULUKKO 3. Oman asuinalueen yleinen turvallisuus eri vastaajaryhmissä 2021, 15–79-vuotiaat, %.

OMA ASUINALUE koetaan turvallisemmaksi kuin kaupunki keskimäärin tai kaupungin keskusta. Näin on ollut aikaisemminkin tutkimuskertoilla. Uusimmassa kyselyssä 92 prosenttia kaikista vastaajista kokee, että oma asuinalue on yleisesti ottaen vähintään melko turvallinen paikka.

HELSINGIN VIERASKIELISET eivät pidä tällä mittarilla asuinalueitaan keskimäärin aivan niin turvallisena kuin kotimaankieliset vastaajat. Suomen- ja ruotsinkielisistä 94 prosenttia pitää asuinalueitaan **keskimäärin turvallisena**, muunkielisistä vain 87 prosenttia. Kuitenkin kun asiaa kysytään konkreettisemmin arkikokemuksen kautta, eli koetaanko asuinalue turvallisiksi **myöhään viikonloppuiltaisin**, erot vastaajaryhmien välillä ovat pienemmät (tulokset näkyvät taulukossa 5).

LOPPUSYKSYN 2021 kyselyä oli edeltänyt kahden vuoden poikkeuksellinen korona-aika. Toisin kuin Helsingin keskustan kohdalla, korona ei näy vaikuttaneen turvallisuuskokemukseen omalla asuinalueella, sillä tilanne on pysynyt var-

sin samanlaisena vuosien 2015, 2018 ja 2021 kyselyissä. Uusimmassa kyselyssä 76 prosenttia kaikista vastaajista kokee oman asuinalueensa turvallisiksi myös myöhään viikonloppuiltaisin (Taulukko 4). Muutos vuodesta 2018 ei ole tilastollisesti merkitsevä.

TAULUKKO 4.

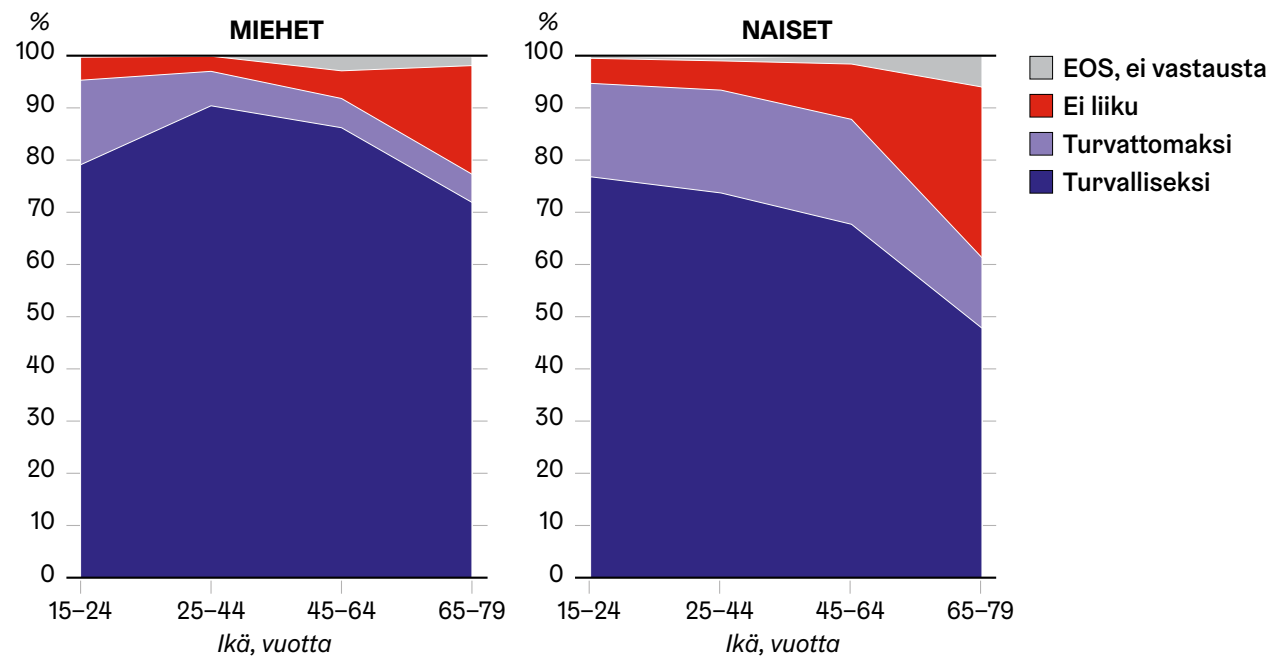
Koettu turvallisuus omalla asuinalueella myöhään viikonloppuiltaisin 2021, 2018 ja 2015, %.

	Turvalliseksi	Melko turvalliseksi	Melko turvattomaksi	Turvattomaksi	Ei koske vastaajaa	Ei osaa sanoa / Ei vastausta	Turvalliseksi	Turvattomaksi	N
2021	34,7	41,0	8,8	4,3	9,5	1,4	75,6	13,1	3 980
2018	36,7	43,1	9,6	3,5	4,9	2,1	79,8	13,2	4 090
2015	29,8	47,6	11,1	5,1	4,3	2,0	77,4	16,2	3 971

KUVIO 2.

Koettu turvallisuus omalla asuinalueella myöhään viikonloppuiltais in ja sukupuolen mukaan 2021 (N=3 980).

VAIKKA KOKONAISKUVA onkin positiivinen, naisten ja miesten kokemukset oman asuinalueen turvallisuudesta ovat yhä varsin erilaisia. Miehistä 85 prosenttia piti asuinalueitaan turvallisena myöhään viikonloppuiltoina, naisista 67 prosenttia. Vastaavasti vain seitsemän prosenttia miehistä oli sitä mieltä, että oma asuinalue on turvaton, ja naisista 18 prosenttia. Kuviossa 2 on eritelty miesten ja naisten turvallisuuskokemuksia omalla asuinalueellaan myös ikäryhmittäin. Iän myötä niiden osuus vähenee, jotka kokevat asuinalueensa turvallisiksi myöhään viikonloppuisin, mutta vastaavasti myös asuinalueella liikkuminen näinä aikoina on iäkkäillä selvästi vähäisempää kuin nuoremmilla vastaajilla.

Kuinka turvallisiksi kokee olonsa keskimäärin omalla asuinalueella myöhään viikonloppuiltais in					
	Turvallisiksi	Turvattomaksi	Ei koske vastaajaa	Ei osaa sanoa / Ei vastausta	N
Kaikki	75,7	13,1	9,5	1,5	3 974
Suomen- ja ruotsinkieliset	76,7	12,4	9,8	1,0	2 851
Muut	73,2	14,7	8,8	3,0	1 123

TAULUKKO 5.

Koettu turvallisuus omalla asuinalueella myöhään viikonloppuiltais in eri vastaajaryhmissä, %.

Tulosten tarkastelu syvenee jatkojulkaisuissa

Helsingin turvallisuustilannetta tarkastellaan myöhemmin keväällä julkaistavassa artikkelissa myös yksittäisten asuinalueiden tasolla. Tulevissa analyyseissä käsitellään turvallisuustutkimuksen tuloksia myös muiden tutkimuksessa kysytyjen asioiden osalta, kuten asukkaita huolestuttavien asioiden, sosiaalisen epäjärjestyksen kokemusten tai väkivalta- ja ahdistelukokemusten.

TARKOITUKSENA ON syventää vähitellen tässä ensimmäisessä artikkelissa tehtyjä havaintoja kaupungin yleisestä turvallisuustilanteesta ja sen viimeaikaisesta kehityksestä. Voidaan olettaa, että joissakin yksittäisissä kysymyksissä tulokset olisivat varsin erilaisia, jos kysely toteutettaisiin nyt, Venäjän aloittaman sodan muutettua Euroopan yleistä turvallisuusympäristöä. Sen sijaan moniin arkielämään ja oman asuinympäristön tasolla tapahtuviin konkreettisiin asioihin laajempi tilanne ei ehkä niinkään vaikuta, ja näiden tutkimusanalyyysien painopiste onkin juuri niissä. ■

Vesa Keskinen toimii tutkijana Helsingin kaupunginkanslian kaupunkitietoyksikössä.

Katariina Kainulainen-D'Ambrosio on kaupunkiturvallisuuden asiantuntija kaupunginkanslian turvallisuus- ja valmiustiimissä.

Kirjallisuus:

- Keskinen, V. (2019) Helsingiläisten turvallisuuden tunne kohentunut. Kvartti 2019:1. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/turvallisuustutkimus-helsingilaisten-turvallisuuden-tunne-kohentunut>
- Keskinen, V. & Pyyhtiä, E. & Lehtelä, P. (2020) Turvallista ja rauhallista – Helsingin turvallisuustutkimus 2018. Tutkimuksia 2020:3. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/20_10_03_Tutkimuksia_3_Keskinen_Pyyhtia_Lehtela_Ahola.pdf
- Telia Crowd Insights (2021). Sähköinen tietoaisteisto (rajattu käyttö). <https://www.telia.fi/yrityksille/palvelut/teknologiat/crowd-insights>

Vaikka kokonaiskuva onkin positiivinen, naisten ja miesten kokemukset oman asuinalueen turvallisuudesta ovat yhä varsin erilaisia.

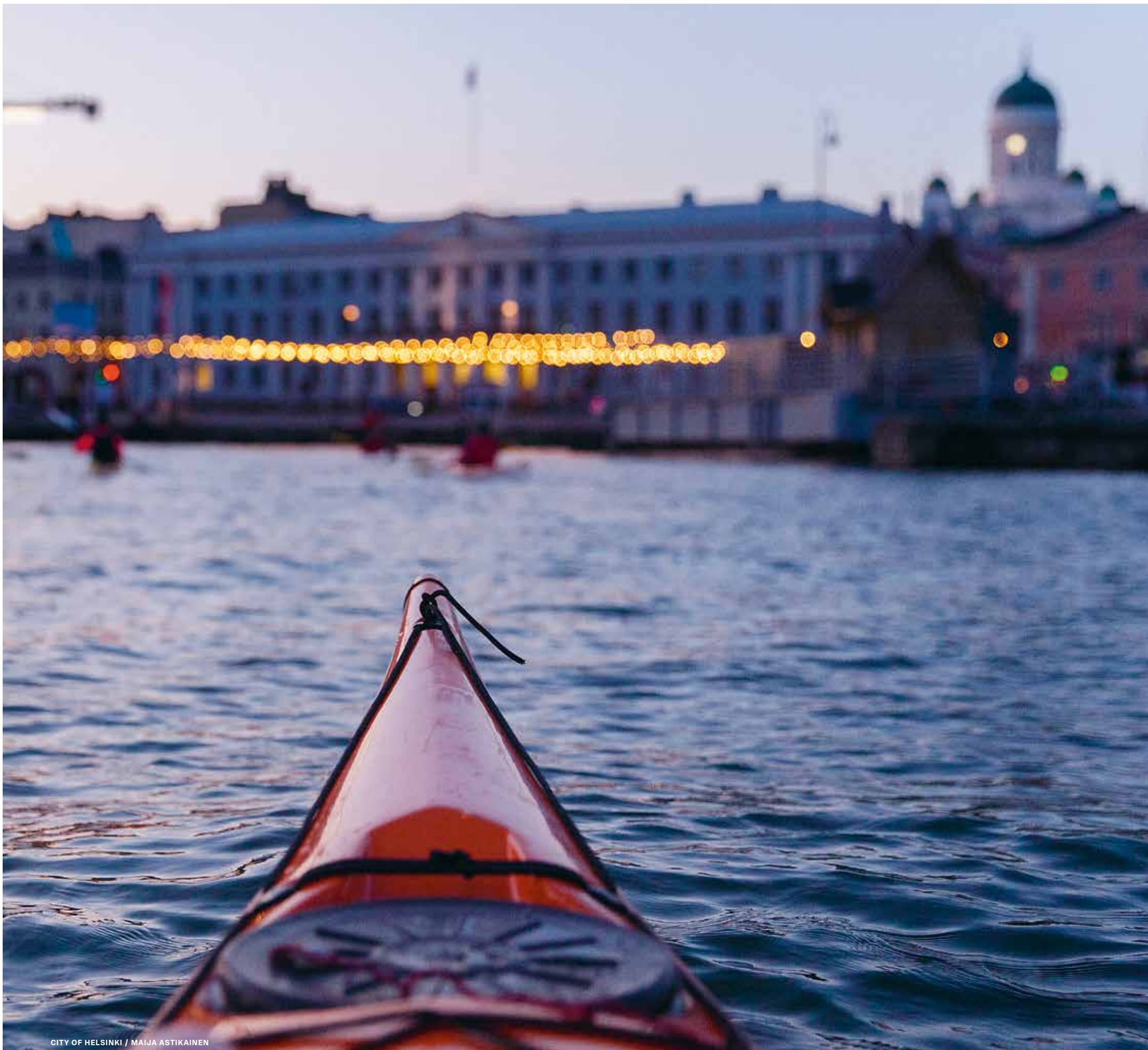

A photograph of a person standing on a rocky shore, looking out at the sea under a cloudy sky. The person is wearing a light-colored shirt and dark pants. The rocks are grey and jagged, and the water is a deep blue. The sky is filled with white and grey clouds.

”

**Helsingin
keskustassa**
liikkuneiden
määrä oli viikosta
riippuen 30–50 %
pienempi kuin ennen
koronapandemiaa.

CITY OF HELSINKI / MAIJA ASTIKAINEN

Hidasta palautumista ja uusia normaaleja

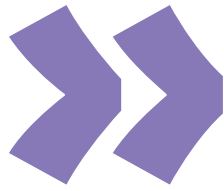
– Helsingin matkailu
kahden kansainvälisen
kriisin haarukassa

● PEKKA MUSTONEN

Matkailun kysynnän romahtaminen koronapandemian aikana on osunut kipeimmin suuriin kaupunkeihin ja kaupunkiseutuihin. Lähi-seuduilta ja kotimaasta syntyvästä kysynnästä ei ole ollut korvaamaan vähiin käyneitä ulkomaisten matkailijoiden vierailuja ja työmatkailua. Kevään 2022 koittaessa näyttää kuitenkin, että koronatilanne alkaa vähitellen helpottaa ja kysyntä on kasvussa myös Helsingissä. Matkailun kysynnän ennustamista vaikeuttavat kuitenkin entisestään myös Venäjän sotatoimet ja niihin kohdistuneet kansainväliset reaktiot, joilla on väistämättä vaikutuksia matkailun toimintaympäristöön.

HELSINKI PARTNERS/ ALEX BAO

Matkailutkijoille menneet kaksi vuotta ovat olleet haastavaa mutta samalla todella mielenkiintoista aikaa. Keväällä 2020 alkaneen koronapandemian olettetuja ja jo havaittuja vaikutuksia matkailuun on pohdittu pandemian alusta asti, ja varmasti joiltakin osin tämä keskustelu on vasta alussa. Aluksi ei tietenkään tiedetty, mitä on edessä, eikä sitä tiedetä varsinaisesti vielääkään. Toki nyt voimme esittää valistuneita arvioita luotettavammin kuin tuolloin.

KESKUSTELU NÄYTTÄÄ olevan kääntymässä siihen suuntaan, että pandemia ei lopulta tule aiheuttamaan mitään jäsytävää murrosta matkailussa. Tällainen matkustamisen tarvetta vähentävä muutos vaatisi siis nykyistä isomman kriisin. Tämä kertoo matkustamisen merkityksestä maailmassa, mikä ei ole katoamassa mihinkään.

LUULTAVASTI VIELÄ kauan keskuudessamme kiertävä virus jäänee yhdeksi matkailun kysyntään vaikuttavaksi ulkoiseksi tekijäksi. Matkailu on kasvanut liki koko tilastoidun historian, ja tässä mielessä se on selvinnyt jos jonkinlaisista kriiseistä. Meneillään oleva pandemiakriisi lienee näistä koettelemuksista vakavimpia ja pitkäkestoisimpia. Se ei kuitenkaan jääne viimeiseksi.

VENÄJÄN HELMIKUUSSA aloittama hyökkäyssota Ukrainassa on taas uusi tällainen poikkeustapahtuma, jolla on ilmeisesti vaikutuksia matkailuun. Lähiviikot ja -kuukaudet näyttävät, mitä vaikutuksia tällä sodalla on matkailun kysyntään. Ihmisten liikkumiseen sillä on vaikutuksia pakolaisvirtojen kautta, kuten nyt jo on huomattu.

JOS MATKAILUN liittymäkohdat muihin yhteiskunnan osa-alueisiin, esimerkiksi talouteen, eivät olleet aiemmin laajemmin tiedossa, nyt ne tiedostetaan. Niin ikään matkailun kestävyteen liittyvät pohdinnat ovat realisoituneet ainakin

taloudellisen ja sosiaalisen kestävyden osalta. Ekologinen kestävyys on asia erikseen. Se on isossa kuvassa edelleen yhteydessä matkailun volyymeihin. Tähän vuosikymmeniä tutkijoita puhuttaneeseen kysymykseen ei siis esimerkiksi pandemian kaltaisella kriisilläkään näytä olevan merkittävää vaikutusta.

MATKAILU, JOKA laajasti ymmärrettynä pitää sisällään kaiken ihmisten matkustamisen, liittyy lähes kaikkiin talouden osa-alueisiin. Matkailun kysynnän rakenteet, joita on pidetty itsestään selvinä, ovat tulleet erinomaisesti esiin. Matkailuhan on kaikkialle ulottuvista lonkeroistaan huolimatta logiikaltaan varsin yksinkertainen ilmiöalue. Kysyntä syntyy jossakin – eniten tietenkin siellä, missä ihmisiä on eniten. Kysyntä taas kohdistuu sinne, minne nämä ihmiset syystä tai toisesta haluavat matkustaa. Työperäinen matkustaminen ei tietenkään ole aina yksilön halusta kiinni, mutta vapaa-ajan matkustaminen on sitä mitä suurimmassa määrin.

Pandemian heijastumia matkailukysyntään Helsingissä

Jo pandemian alkuvaiheessa nähtiin, että matkailukysynnän putoaminen tulee suhteellisesti mitattuna rokkotamaan erityisesti suuria kaupunkiseutuja. Kaupunkiseuduilla ilmiö tuntuu siksi niin voimakkaana, että keskuskaupungin rooli on seudun matkailussa hyvin suuri. Esimerkiksi Helsingin osuus kaikista Uudellamaalla rekisteröidyistä yöpymisistä on ollut lähes kahden kolmanneksen luokkaa, ulkomaisten matkailijoiden osalta jopa kolme neljäsosaa. Pandemian aikana Helsingin osuudet ovat vain hieman pienentyneet, oletettavasti väliaikaisesti. Seudun ja Uudenmaan matkailu myötäilee siis pääkaupunkiseudun matkailun kehitystä, joka taas myötäilee Helsingin ja jossain määrin myös lentokenttäkaupunki Vantaan kehityssuuntia.

MIKSI PANDEMIA vähensi kysyntää juuri suurissa kaupungeissa? Tämän maailmanlaajuisen ilmiön taustalla on useita syitä. Työmatkailu kohdistuu usein kaupunkeihin, ja kun työmatkailu putosi lähes nolnaan, iso osa matkailusta jäi kertaheitolla pois. Työmatkailun vähenemisen vaikutus on erityisen suuri juuri pääkaupungeissa, minne moni liiketoiminnan ja julkisen sektorin toiminta on keskittynyt. Sama koskee kansainvälisiä konferensseja. Esimerkiksi vuonna 2019 Helsingissä osallistui kansainvälisiin kongresseihin ihmisiä reilusti enemmän kuin muualla Suomessa yhteensä.

HELSINGISSÄ TYÖMATKAILUN osuus kysynnästä onkin ollut huomattava. Työmatkailuun liittyneiden yöpymisten osuus on ollut ennen pandemiaa joinakin kuukausina selvästi yli puolet (Tilastokeskus). Edelleen näistä yöpymisistä karkeasti puolet on ulkomaisia. Työmatkailun osuus yöpymisistä ei ole pandemian aikana kuitenkaan kovin merkittävästi pudonnut, mikä johtuu Helsingin tapauksessa myös vapaa-ajanmatkailun kysynnän putoamisesta.

MYÖS ULKOMAILTA Suomeen suuntautuva vapaa-ajanmatkailu siis pysähtyi. Tämä näkyi, kuten todettua, pääasiassa pääkaupungissa ja joidenkin sesonkihuippujen aikaan myös muualla, kuten talvella 2020–2021 Lapissa. Näillä kahdella alueella kansainvälisen matkailun osuus kaikesta matkailusta on suurin – Lapissa erityisesti kausihuippuina ja pääkaupunkiseudulla tasaisemmin pitkin vuotta.

KUN ULKOMAISEN kysynnän romahtaessa myös suomalaisten matkailu ulkomaille samoista syistä johtuen vaikeutui, kotimainen kysyntä luonnollisesti kasvoi. Kotimaanmatkailun paljon puhuttu buumi oli siis osittain pakon sanelemaa (väheksymättä yhtään tarjonnan laatua tai vetovoimaisuutta). Yhtäkkiä oltiin uudenaikaisessa tilanteessa, jossa kotimaiset kohteet kilpailivat niiden ihmisten kysynnästä, jotka olivat aiemmin viettäneet lomiaan ulkomailla. Pääkaupungissa jouduttiin niin ikään miettimään tilannetta kokonaan uudesta kulmasta.

MATKAILUKYSYNNÄN PÄÄPAINO kohdistui Helsingin ulkopuolelle aivan kysynnän ”rautalankamallin” mukaan. Kysyntä syntyi siellä, missä ihmisiä asui, ja se kohdistui jonnekin muualle – sinne, mistä koettiin löydettävän jotain arjesta poikkeavaa. Toisaalta vaikutti myös siltä, että kaupunkija jonkin verran vältettiin. Olihan Uusimaa tovin keväällä 2020 jopa eristettynä. Monet Sisä-Suomen ja saariston kohteet kohtasivat paljon uudenlaista kysyntää ja monissa paikoissa tehtiin kesällä 2021 yöpymisennätyksiä.

KANSAINVÄLISEN KYSYNNÄN putoaminen heijastui Helsingin tapaan matkailulukuihin myös muissa Pohjoismaiden pääkaupungeissa. Näiden kunkin kansallinen merkitys matkailulle on huomattava jo siksi, että ne ovat pääkaupunkeja, mutta myös logististen syiden takia. Esimerkiksi Suomessa kansainvälisistä lennoista ylivoimaisesti suurin osa operoi Helsinki-Vantaan kautta. Vuonna 2019 Helsinki-Vantaan osuus kansainvälisten lentojen matkustajista oli peräti 94 prosenttia; kaikista lentoliikenteen matkustajista Helsinki-Vantaan osuus oli samana vuonna 84 prosenttia. Pääkaupungeissa kansainvälinen matkailukysyntä on myös merkittävä riippumatta kuukaudesta, toisin kuin Lapin kaltaisilla enemmän kausimatkailuun painottuvilla alueilla.

Majoitustilastojen ulkopuolelle kätkeytyy etenkin kotimaanmatkailua

Vaikka pandemian aikana majoituslaitosten käyttöasteet ovat olleet Helsingissä alhaisia, matkailu ei koskaan pysähtynyt täysin. Heinäkuussa 2020 Helsingissä rekisteröitiin 190 000 yöpymistä. Tämä oli selvästi enemmän kuin missään muussa kaupungissa Suomessa. Heinäkuussa 2021 yöpymisiä oli jo noin 350 000, mikä on tuplasti enemmän kuin Turussa tai Tampereella ja enemmän kuin Lapissa. Vuoden 2019 heinäkuussa yöpymisten määrä Helsingissä oli kuitenkin ollut yli puoli miljoonaa.

”

Viimeisen kahden vuoden aikana ylivoimaisesti suurin osa Helsingissä yöpyneistä matkailijoista on ollut suomalaisia.

VIIMEISEN KAHDEN vuoden aikana ylivoimaisesti suurin osa Helsingissä yöpyneistä on ollut suomalaisia. Silti myös ulkomaalaisten yöpymisten määrä Helsingissä heinäkuussa 2021 oli liki kaksi kertaa suurempi kuin heinäkuussa 2020. Omassa kaupungissa matkailu eli ns. staycation-lomat ovat myös varmasti pandemian aikana jonkin verran lisääntyneet, mutta nämä eivät tietenkään pystyneet eivätkä pysty jatkossakaan korvaamaan kuin pieneltä osin muualla syntyvää matkailukysyntää.

LISÄKSI ON muistettava, että tilastoinnissa seurataan useimmiten juuri majoitustilastoa, joka kuvaa vain osaa kokonaisuudesta. Matkailua tapahtuu myös tilastojen ulkopuolella tai ainakin tilastojen raja- maastoissa.

VIIME VUOSINA virallisiin tilastoihin rekisteröitymättöjen yöpymisten määrä on Helsingissä – ja toki muuallakin – kasvanut merkittävästi. Airbnb lienee tunnetuin tällaisia majoituksia välittävistä alustoista. Vuonna 2019 lyhytaikaisen vuokrauksen osuus kaikista matkailijoiden yöpymisistä Helsingissä oli 19 prosenttia ja vuonna 2020 pandemiasta huolimatta melkein saman verran (Eurostat). Huomattavaa lyhytaikaisen kysynnän tilastoissa on ulkomaisen kysynnän määrä. Esimerkiksi vuonna 2020, jolloin rekisteröidyistä yöpymisistä ylivoimaisesti suurin osa oli Helsingissä kotimaisia, tilanne oli lyhytaikaisen vuokraustoiminnan kohdalla päinvastainen.

NIIN IKÄÄN ystävien ja tuttavien ja sukulaisten luona tapahtuva matkustaminen on osa matkailun kokonaisuutta, vaikka näitä yöpymisiä ei majoitustilastoista nähdäkään. Kaikista suomalaisten tekemistä yöpymisen sisältäneistä matkoista vuonna 2020 (yhteensä yli 25 miljoonaa matkaa) suurin osa oli kotimaanmatkoja, joilla yövyttiin nimenmaan ilmaismajoituksessa. Ilmaismajoitusta hyödyntävien matkojen osuus oli vuonna 2020 hieman suurempi kuin vuotta aiemmin, mutta ero ei ollut suuri. Sen sijaan kaikkien yöpymisen sisältäneiden matkojen määrä putosi vuonna 2020 noin kolmanneksella ja ulkomaanmatkojen määrä selvästi enemmän. (Tilastokeskus)

VAPAA-AJANMATKOISTA MERKITTÄVÄ osa suuntautui kesämökeille, joita Suomessa on puoli miljoonaa, ja toisaalta myös vuokramökkeihin, joita kumpiaakaan ei majoitustilastoista löydy. Mökkimatkailu huomioiden matkailun kysyntä on mökkitiheillä alueilla majoitustilaston kuvaamaa tilannetta suurempaa. Uudellamaalla sijaitsee joitakin Suomen mökkirikkaimpia kuntia kuten Lohja ja Raasepori, ja jopa Helsingin seudun kunnissa on yhteensä lähes 13 000 kesämökkiä, mikä on varsin huomattava määrä. Keskuskaupunki Helsinki on tilastoissa edustettuna muutamalla sadalla mökillä.

VUOKRAMÖKKITILASTOSTA NÄHDÄÄN selvästi, että yöpymisten määrä vuokramökeillä kasvoi pandemian aikana molempina kesinä niin 2020 kuin 2021. Vuokramökkiiyöpy- misten määrä oli heinäkuussa 2019 noin 370 000, vuotta myöhemmin 480 000 ja viime heinäkuussa jo 550 000. Yö- pymisten määriä alueittain ei näistä tilastoista löydy, mutta oletettavasti vuokramökkejä on samoilla seuduilla, missä kesämökkejäkin. Näin voi olettaa, että kohtalainen osuus mökkimatkoista suuntautui Uudellemaalle ja pieni osa myös Helsingin seudulle.

KUTEN TODETTUA, vaikka matkailun kysyntä tilastojen valosa siis putosikin, matkailutoiminta ei pysähtynyt. Se kohdistui uusiin suuntiin ja kysynnän rakenteet osittain muuttuivat – luultavasti kuitenkin vain väliaikaisesti. Ulkomaisten sijaan matkustettiin kotimaassa ja entistä useammin majoituspaikaksi vuokrattiin mökki. Huomattava havainto on, että mökkimatkailu on suurelta osin paikallista; esimerkiksi Uudenmaan kymmenien tuhansien kesämökkien omistajista kolme neljästä asuu Uudellamaalla (TAK Oy). Mökkimatkailun aikaansaama lisäkulutus kohdistuu melko suurella määrällä mökkeilijän kotimaakuntaan ja jopa kotikuntaan – matkaan liittyviä ostoksia saatetaan tehdä oman kaupungin tutuissa kaupoissa. Tätä kysyntää on kuitenkin vaikeaa mitata eikä se kohdistu samoihin paikkoihin, joissa esimerkiksi kansainvälinen matkailu kiihdyttää liiketoimintaa. Yhtä kaikki ilmiö on merkittävä osa matkailun laajaa talousvaikutusten matriisia.

Pandemian havaittuja vaikutuksia matkailutarjontaan Helsingissä

Kuten on havaittu, matkailun kysyntä muuttuu silmänräp- yksessä, mikäli toimintaympäristössä tapahtuu jokin yllät- tävä muutos. Tarjonnan muutokset ovat hitaampia. Hotel- leja tai muita majoitusliikkeitä ei suljeta pienin perustein, vaan tilanteita seurataan. Jossakin vaiheessa yritykset ovat tietenkin pakotettuja tekemään muutoksia. Hotelliket- jut saattavat laittaa osan toimipisteistään kiinni; pienet ma- joitusliikkeet voivat sulkea ovensa kokonaan kannattamat- tomana. Se, että liiketoimintaa yritetään kriisinkin keskellä pitää käynnissä, nähdään hyvin esimerkiksi verotilastoista. Majoitus- ja ravitsemusalalla tuloverot putosivat vuonna 2020 lähes puoleen edellisestä vuodesta, mutta yritysten lukumäärä väheni vain hieman.

VUONNA 2019 eli aikana ennen pandemiaa Helsingistä oli majoitustilastossa mukana 74 majoitusliikettä, joista suurin osa oli hotelleja. Huonekapasiteetti vaihteli jonkin ver- ran kuukaudesta riippuen, mutta oli enimmillään elokuus- sa lähes 11 000 huonetta. Rekisteröimätön kapasiteetti oli Airdna:n tilastojen mukaan enimmillään kesällä 2019 noin 3 000 kohdetta, eli Airbnb-tyyppisten majoitusvaihtoeh- tojen osuus on noussut suhteellisen suureksi.

VUONNA 2020 majoitusliikkeiden määrä majoitustilastos- sa putosi selvästi. Kesällä 2020 tilastossa oli mukana alle puolet aiemmasta määrästä, mutta vuoden lopussa määrä

oli jälleen yli 60. Tämä väliaikainen pudotus johtuu pääasi- assa siitä, että hotelliketjut sulki osan toimipisteistään. Siksi muutos ei näy verotilastoissa. Niin ikään rekiste- röimätön kapasiteetti kutistui noin puoleen entisestä. Airbnb:n ja vastaavien palveluntarjoajien osuus kapasitee- tista oli pudonnut pandemiaa edeltävästä yli 20 prosentis- ta noin kymmeneen prosenttiin.

VUODEN 2021 aikana rekisteröityjen majoitusliikkeiden tar- jonta palasi lähes pandemiaa edeltävälle tasolle. Tämä ti- lanne tulee Helsingissä muuttamaan, sillä tarjonta kasvaa entisestään uusien hotelliavustusten myötä aivan lähivuosi- na. Airbnb:n ja vastaavien tilannetta on vaikea arvioida; ni- iden tarjonta kuitenkin lisääntyy matkailukysynnän kas- vun myötä.

Uuden kriisin varjossa – mitä on odotettavissa?

Vuosi 2021 oli kasvavan kysynnän aikaa. Tällöin kysynnän kasvu kohdistui edelleen pääasiassa pääkaupunkiseudun ulkopuolelle, vaikka toki yöpymisten määrä lisääntyi myös Helsingissä. Joka tapauksessa suomalaiset matkustivat edelleen kotimaassa, ja ulkomainen kysyntä pysyi alhaalla.

VUOSI 2022 on alkanut samalla tavalla. Kevään kynnyksellä kysyntä on Helsingissä ja myös muualla pääkaupunkiseu- dulla silti selvemmin nousussa. Helsingin ja samalla pää- kaupunkiseudun matkailu on tosin palautunut hitaammin kuin esimerkiksi muissa Pohjoismaiden pääkaupungeis- sa, mutta suunta on hiljaisemmasta vauhdista huolimatta sama. Tahdin hitaus Helsingissä johtui jo alkuvuonna lähin- nä Aasian ja Venäjän kysynnän käynnistymisvaikeuksista, joskin erilaiset rajoitukset myös Suomen päässä vaikutti- vat kysyntään.

VENÄJÄN SOTA Ukrainassa muuttanee asetelmaa merkittä- västi, ja esimerkiksi Kiinan tilanteeseen liittyy vielä paljon epävarmuuksia. Myös muualla Aasiassa matkailun käynnis- tyminen on viivästynyt. Kansainvälisissä trendeissä on vii- teitä siitä, että kysyntä Yhdysvalloista kasvaa vielä kevään aikana – tästä kertoo muun muassa Islantiin kohdistuvan kysynnän nopea kasvu.

LENTOMÄÄRÄT HELSINKI-VANTAALLA lähestyvät pandemi- aa edeltävää aikaa, ja myös lentomatrustajien määrä kas- vaa. Nämä ovat kaksi eri asiaa. Lentoja oli tammikuussa 2022 Eurocontrolin tilastojen mukaan Helsinki-Vantaalla 38 prosenttia vähemmän kuin vuoden 2020 tammikuussa. Lentomatrustajia oli 62 prosenttia vähemmän. Omikron- virusmuunnos hidasti kasvuvauhtia, kuten muissakin Pohjoismaiden pääkaupungeissa. Lentojen ja lentomat- rustajien määrän kasvun epäsuhta kertoo siitä, että len- toliikenteessä, kuten tällä hetkellä matkailussa ylipäätään, mennään nyt tarjonta edellä. Lentomatrustajien määrät lä- hentyvät pandemiaa edeltäviä aikoja hitaammin kuin lento- jen määrät. Kärjistäen nyt lennetään joko pienemmillä tai tyhjempillä koneilla.

HELSINKI PARTNERS/ JUSSI HELLSTEN

NIIN IKÄÄN hotelleissa on tilaa. Kaikki on siis periaatteessa valmista, ja matkailumarkkinoilla odotetaan kysynnän kasvua. Rajoituksia on tätä kirjoitettaessa vielä jonkin verran, mutta kun ne poistuvat, kysyntä palanee entiselleen, jos ihmisten toiveet ja uskallus matkustaa ovat pysyneet muuttumattomina. Toki toimintaympäristö on siis myös Ukrainassa käytävän sodan myötä muuttunut, ja tämän vaikutuksia matkailuun emme vielä tiedä. Lentoliikenne Venäjän yli on tätä kirjoitettaessa katkolla, mikä on isku Helsinki-Vantaan lento-

asemalle, jolle sijainti Aasian ja läntisen maailman välillä on ollut merkittävä kilpailuetu. Entä vaikuttaako Venäjän epävakaus laajemminkin naapurimaa Suomen houkuttelevuuteen matkailukohteena?

ON OLETETTAVAA, että lähivuosina työperäisen matkustamisen määrä tulee olemaan joka tapauksessa pienempi kuin ennen pandemiaa. Tämä on tietenkin osittain etätöiden yleistymisen ansiota – tai syytä, näkökulmasta riippuen.

IHMISTEN HALU matkustaa on kuitenkin eri asia. Oletettavasti mitään perustavanlaatuisia muutoksia ei ole sen osalta tapahtunut. Luultavasti koronarajoitusten poistuttua kysyntä kasvaa ainakin hetkellisesti: patoutunut kysyntä halutaan purkaa johonkin. Tätähän kotimaanmatkailun kasvu myös osaltaan on kuvannut, ja samasta asiasta kertoo lentomatkailun selvä lisääntyminen. Monet suomalaiset matkustavat varmasti ulkomaille heti, kun se on välttämättä mahdollista. Myös ulkomailta matkustettaneen Suomeen, koska

kysyntä realisoituu kaikkialla. Isossa kuvassa matkailu ei ole nollasummapeliä, kunhan koronaan liittyvistä kysynnän dramaattisista muutoksista on toivuttu. Se voi ja tulee lisääntymään kaikkialla, jos sain toki enemmän kuin muualla.

MATKAILUTUTKIJAT OVAT pohtineet jonkin verran sitä, milloin voimme alkaa puhua pandemian jälkeisestä ajasta – jos koskaan. Yleisesti ajatellaan, että vaikka pandemia väistyisi, sen juurisyy eli virus jatkaa elämäänsä ja vaikuttaa jollakin tavalla ihmisten elämään ja matkailuun vie-

lä kauan. Tietenkin matkailututkijana olisi houkuttelevaa vetää aikasarjoihin viiva johonkin kohtaan samaan tapaan kuin maaliskuun 2020 kohdalle taannoin vedettiin. Siinä vaiheessa, kun rajoitukset eivät enää estä matkailutoimintaa, tämä raja voitaneen asettaa. Kynnyskohdassa matkailun kysynnän muutoksia tulee alkaa tarkastella laajemmin, vaikka kynnys ei käytännössä jyrkkä olisikaan. Tilastot kerrota, missä mennään, mutta ne eivät kerro, miksi jotain tapahtuu.

TÄMÄ AIKA alkaa olla nyt käsillä. Koronakurssien vaikutus kysyntään vähenee, ja muiden matkailuun normaalistakin vaikuttavien tekijöiden vaikutukset korostuvat. Vähitellen etenemme kohti alussa esitettyä peruskaavaa. Kysyntä kohdistuu sinne, minne ihmiset haluavat mennä. Työmatkailu – jos se ainakin jossain määrin palautuu – kohdistuu sinne, missä kokouksia ja konferensseja pidetään. Pääkaupunkien ja muiden suurten kaupunkiseutujen rooli korostuu jälleen. Jos näissä perustavaa laatua olevissa asioissa tapahtuu muutoksia, olemme uuden äärellä. Vapaa-ajanmatkailussa tällaiset merkittävät muutokset vaikuttivat vielä tovi sitten hyvin epätodennäköisiltä, mutta uudet mustat pilvet ovat nousseet itäiseen horisonttiin. ■

Pekka Mustonen toimii johtavana asiantuntijana Helsingin kaupunginkanslian kaupunkitietoyksikössä.

On oletettavaa, että **työperäinen matkustaminen** on lähivuosina joka tapauksessa vähäisempää kuin ennen pandemiaa.

Tilastolähteet:

- Airdna. Short-term rental analytics. Tietolähde: Visitory: <https://visitory.io/fi/>
- Eurocontrol: <https://ansperformance.eu/data/>
- Eurostat: Short-stay accommodation offered via online collaborative economy platforms. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/experimental-statistics/collaborative-economy-platforms>
- Finavia, lentoliikenteen tilastot. <https://www.finavia.fi/fi/tietoa-finaviasta/tietoa-lentoliikenteesta/liikennetilastot/liikennetilastot-vuosittain>
- Tilastokeskus: Kokeelliset tilastot, vuokramökkitalasto. <https://www.stat.fi/tup/kokeelliset-tilastot/vuokramokkitalasto/index.html>
- Verohallinnon tilastotietokanta: <https://vero2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Vero/>
- Suomen virallinen tilasto (SVT):
- Majoitustilasto [verkkajulkaisu]. ISSN=1799-6309. Helsinki: Tilastokeskus. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/mat/index.html>. Käytetty tietokanta: Visit Finland, Tilastotietokanta Rudolf. <http://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/VisitFinland/>
- Rakennukset ja kesämökkit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-677X. Helsinki: Tilastokeskus. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/rakke/>
- Suomalaisten matkailu [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-8837. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 18.2.2022]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/smat/>

Etätyötä jatkossakin – mutta kenelle ja missä?

Vajaa puolet Helsingin
työpaikoista soveltuu
hyvin etätyöhön

● HENRIK LÖNNQVIST & MINNA SALORINNE

Etätyötä tekevien osuus on kasvanut Suomessa pitkään, ja koronapandemian vaikutukset ovat vauhdittaneet kasvua entisestään. Kaikkiin ammatteihin etätyö ei sovellu, ja voidaan olettaa entistä laajemman etätyön jäävän normiksi lähinnä tietyn tyyppisissä tehtävissä kuten korkean osaamistason tietotyössä ja puhelimitse tapahtuvassa asiakaspalvelussa. Helsingin työpaikoista arviolta 45 prosenttia soveltuu hyvin etätyöhön, ja näitä töitä on erityisen paljon kantakaupungissa ja sen lähiympäristössä. Helsingissä on selvästi enemmän etätyöhön soveltuvia työpaikkoja kuin koko maassa keskimäärin.

Koronapandemian seurauksena etätyötä tekevien määrä kasvoi Suomessa nopeasti vuoden 2020 keväällä. Enimmillään jopa miljoona suomalaisista teki etätyötä (Eurofound 2021). Olosuhteiden pakosta etätyötä on tehty myös sellaisissa ammateissa ja työtehtävissä, joihin etätyön ei välttämättä ajatella soveltuvan kovin hyvin. Etätyön nopea kasvu koronapandemian seurauksena peittää kuitenkin helposti alleen sen tosiasian, että etätyö on yleistynyt Suomessa 1990-luvun jälkeen – ja erityisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana – voimakkaasti. Vuonna 1997 etätyötä teki ajoittain neljä prosenttia palkansaajista, mutta vuoteen 2013 mennessä osuus oli kasvanut 27 prosenttiin. Vuoteen 2019 mennessä osuus oli noussut jo 37 prosenttiin. Viikoittain (tai kokoaikaisesti) etätyötä teki samana vuonna 15 prosenttia palkansaajista. (Sutela ym. 2019, Keyriläinen 2020).

VAIKKA KORONAPANDEMIAN aikana korkeaksi nousseet etätyötä tekevien osuudet eivät sellaisenaan jatkuisikaan pandemian jälkeen, koronapandemia on todennäköisesti toiminut kehitystä vauhdittavana tekijänä myös normaalia aikaa ajatellen. Siinä missä etätyöhön on aiemmin suhtauduttu osin jopa rajoittavasti, tilanne pandemian jälkeisessä maailmassa voi olla toinen.

ETÄTYÖLLÄ ON hyviä puolia, ja monet haluavat tehdä etätyötä olosuhteiden normalisoituessa aiempaa enemmän. Tuoreen kyselyn mukaan etätyötä pandemian aikana tehneistä 90 prosenttia haluaa tehdä työstä vähintään neljäsosan etänä (Sutela 2021). Etätyömahdollisuus voi olla työnantajille jopa kilpailuvaltti. Samalla on syytä huomata, että etätyötä voidaan tehdä myös yli kansallisten rajojen. Keskustelu etätyön lisääntymisestä kytkeytyy tämän vuoksi laajempaan keskusteluun globaalissa työnjaossa tapahtuvista muutoksista.

TÄSSÄ ARTIKKELISSA tarkastellaan etätyöhön soveltuvien työpaikkojen määriä ja sijoittumista erityisesti Helsingissä, ja lopussa vertaillaan Helsingin tilannetta muuhun pääkaupunkiseutuun ja suurimpiin kaupunkiseutuihin. Pyrimme vastaamaan kysymyksiin, missä ammateissa työskentelevät voivat jatkossa hoitaa työnsä paikasta riippumattomas-

si ja kuinka suurta joukkoa työllisistä tämä koskettaa. Nostamme myös tutkimuskirjallisuudesta esiin näkökulmia etätyön yleistymisen vaikutuksista muun muassa kaupunkikehitykseen.

Etätyön yleistymisen vaikutukset kotona ja konttorilla

Miksi etätyötä tekevien osuus on systemaattisesti kasvanut jo niin kauan? Yksi syy lienee se, että työn tekemisen tavat ovat muuttuneet ja tekniset mahdollisuudet etätyöhön kehittyneet. Lisääntyneiden etätyömahdollisuuksien ohella etätyöllä täytyy olla kuitenkin myös puolellaan tekijöitä, jotka tekevät etätyöstä houkuttelevampaa. Työntekijän näkökulmasta etätyö säästää aikaa ja rahaa, kun työmatkat vähenevät. Asunnon ja asuinpaikan valintaan voi tulla lisää väljyyttä, jos työmatka ei niin tiukasti rajoita sijaintivalintoja. Harvakseltaan tehtävät pidemmätkään työmatkat eivät välttämättä ole ongelma, erityisesti jos matkajan voi käyttää työntekoon. (Kuisma & Sauri 2021, Sweco 2021)

JOS TYÖOLOSUHTEET ovat kotona kunnossa, etätyön kautta voidaan saada parempi työrauha ja siten myös lisätä työn tehokkuutta. Perhe-elämän ja työn yhteensovittaminen saattaa helpottaa. Toisaalta etätyöhön liittyy myös seikkoja, jotka vähentävät sen houkuttelevuutta. Useamman etätyöläisen taloudessa tilat voivat yksinkertaisesti loppua kesken. Etätyön yleistyessä työyhteisöltä saatava tuki voi vähentyä ja uusien työntekijöiden perehdyttäminen työhön ja työyhteisöön voi olla hankalampaa. Samoin työajan ja vapaa-ajan erottaminen toisistaan saattaa vaikeutua etätyön myötä. Kaikki eivät myöskään halua viedä töitä kotiinsa, vaikka olosuhteet ja työn luonne sen mahdollistaisivatkin. (Kuisma & Sauri 2021, Sutela & Pärnänen 2021)

TYÖNANTAJAN NÄKÖKULMASTA etätyön yleistymisen ja muuttuvat työnteon tavat ovat näkyneet jo pidempään muun muassa toimitilamitoituksissa. Työnantajat säästävät kustannuksissa, kun mitoituksia voidaan tiukentaa. Etätyön yleistymisen kuitenkin haastaa työnjohtamisen ja työyhteisön kehittämisen tavat. Työyhteisö saattaa jakautua toimistolla työskentelevään sisäpiiriin ja etätyötä tekeviin.

Niin ikään ryhmätyöskentely ja epäformaali vuorovaikutus – uuden oppiminen ja yhteinen ideointi – ovat tärkeitä toiminnan kehittämisen muotoja ja näiden järjestämien etätyömaailmassa on haastavampaa, toki ei varmaankaan mahdotonta. Vaarana kuitenkin on, että työyhteisö hapertuu ja joidenkin työntekijöiden ongelmat jäävät piiloon; äärimmillään seurauksena voi olla eräänlaista erakoitumista ja työyhteisöstä irtautumista.

Etätyön yleistymisen laajemmat vaikutukset

Yksilö- ja työpaikkatason välittömien vaikutusten ohella etätyön yleistymisellä voi olla merkittäviä laajemmalle ulottuvia vaikutuksia. Toimitilamarkkinoiden kannalta murros on alkanut jo ennen koronapandemiaa. Henkilökohtaisen työtilan mitoitukset toimistoissa ovat pienentyneet jo tämän myötä, kun etätyö ja liikkuva työ ovat lisääntyneet ja toimistolla vietetty työaika vähentynyt. Etätyön entistä laajempi yleistymisen vähentää toimistojen tarvetta ja toisaalta asettaa uudenlaisia vaateita erityisesti juuri toimistotiloille. Modernit keskeisesti sijaitsevat toimitilat löytävät käyttäjänsä, mutta runsaasti muuta toimitilaa, erityisesti toimistotilaa, jää (ja on jäänyt jo aiemmin) vaille käyttöä. Etätyö vaikuttaa myös sellaisten elinkeinojen toimintamahdollisuuksiin, jotka ovat riippuvaisia työpaikoillaan käyvien työntekijöiden luomasta kysynnästä (Lukas ym. 2020). Joiltain osin etätyö voi näkyä kasvaneena kysyntänä muun muassa palveluille sellaisilla alueilla, joilla tehdään paljon etätyötä.

PIDEMMÄLLÄ AIKAVÄLILLÄ etätyön yleistymisellä voi olla vaikutuksia työntekijöiden asuinpaikkavalintoihin. Vaikka kustansijainnit sinällään lienevät jatkossakin vetovoimaisia, etätyön yleistymisen myötä kiinnostusta saattaa kohdistua aiempaa enemmän kaupunkien esikaupunkivyöhykkeeseen sekä pienempiin kaupunkeihin ja jossain määrin myös haja-asutusalueisiin. Etätyön yleistymisen myötä työmatkoja tehdään vähemmän, mutta ne ovat keskimäärin pidempiä. Vaikutukset voivat olla sekä liikennesuoritetta vähentäviä (vähemmän työmatkoja) että myös liikennesuoritetta kasvattavia (keskimäärin pidemmät työmatkat). (Metsärinta ym. 2021). Kaupunkiympäristössä merkittävä kysymys on tietysti myös joukkoliikenteen kysyntä etätyön yleistyessä. Koronapandemian myötä joukkoliikenteen käyttö väheni merkittävästi, mikä on johtanut huomattaviin ongelmiin joukkoliikenteen rahoituksessa.

VAIKKA ETÄTYÖMAHDOLLISUUKSIEN myötä työntekijöiden sijaintivalintoihin tulee lisää valinnanvaraa, työpaikat kaupungeissa kuitenkin todennäköisesti keskittyvät – jopa aiempaakin selvemmin – parhaisiin, hyvin saavutettaviin, sijainteihin. Taloudellista tuottavuutta kasvattavat keskittymisedut, niin sanotut agglomeraatioedut, johtavat siihen, että etätyön yleistyessäkin suurilla ja tuottavimmilla kaupungeilla on edelleen edut puolellaan yritysten sijaintivalinnoissa. Näin on siitä huolimatta, että työnteon paikat ovat aiempaa moninaisempia. (Delventhal ym. 2020, Lennox

2020). Koska monet etätyötä tekevät asuvat kaupungeissa, erilaiset yhteisölliset työtilat kaupunkitilassa todennäköisesti myös edelleen yleistyvät.

AJOITTAIN ON noussut esiin myös kysymys siitä, miten etätyön yleistymisen vaikuttaa tuottavuuskehitykseen. Tutkimuskirjallisuudessa on esitetty, että kasvokkain tapaamiset rakentavat tehokkaammin sosiaalisia verkostoja, luottamusta ja sosiaalista pääomaa, mikä puolestaan edesauttaa erityisesti korkeaa osaamista ja luovuutta vaativia monimutkaisia prosesseja ja hankkeita (Florida ym. 2020). Satunnaiset kohtaamiset ja epämuodollinen vuorovaikutus ovat tärkeitä tuottavuuskehitykselle. Toisaalta etätyön yleistymisestä on saatavissa myös hyötyjä. Voidaankin siis ajatella, että tuottavuuskehityksen näkökulmasta kyse on pikemminkin siitä, mikä on optimaalinen määrä, ei liian vähän eikä liian paljon, etätyötä (esim. Behrens ym. 2021). Käytännössä tämä tarkoittaisi hybridimallia, jossa etä- ja läsnätyön parhaat puolet yhdistyisivät.

Johtajista neljä viidestä voisi tarvittaessa työskennellä Helsingissä etänä ja erityisasiantuntijoistakin yli kaksi kolmasosaa.

Etätöihin soveltuviin työpaikkojen tilastollinen tarkastelu

Laskentamalli

Tilastollinen tarkastelu pohjautuu Dingelin ja Neimanin (2020) laatimaan luokitteluun ammateista, jotka soveltuvat hyvin etätöihin. Tutkijat rakensivat mallin Pohjois-Amerikassa käytössä olevalla ammattiluokituksella ja tarjosivat mahdollisuuden muuntaa edellä mainittu luokitus Euroopassa ja Suomessa käytössä olevaan ammattiluokitukseen (<https://www2.tilastokeskus.fi/fi/luokitukset/ammatti/>).

Etätöihin soveltuvat ammatit ovat sellaisia, joita voidaan tehdä paikasta riippumattomasti muualla kuin työpaikalla, esimerkiksi kotona, useimmin tietokoneen ja puhelimen avulla. Kyseessä on lähinnä korkean osaamistason tietotyö tai asiakaspalvelu puhelimitse. Ammattien ryhmitely etä- ja lähityöhön tehtiin tässä artikkelissa lähes identtisesti Dingelin ja Neimanin mallin mukaan. Muutamissa ammateissa sovellettiin kirjoittajien harkintaa siitä, kuinka hyvin ammattia voi suomalaisessa yhteiskunnassa toteuttaa etä- tai lähityönä. Nämä ammatit löytyvät hyvinvointipalveluista, ja ne luokiteltiin lähityöksi.

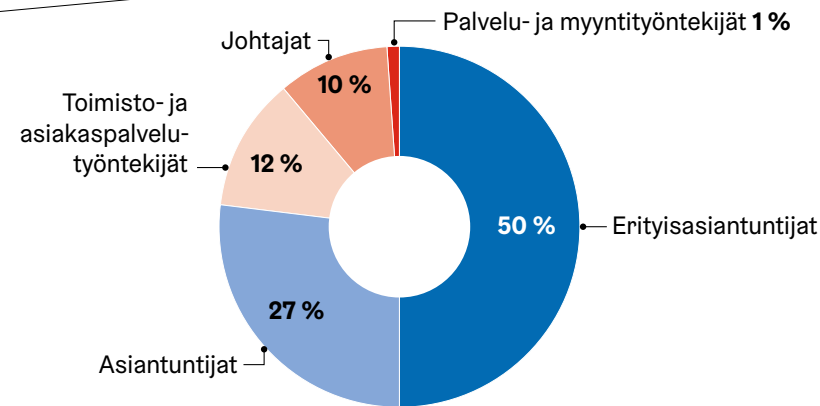
Aineisto

Tutkimusaineistona käytettiin Tilastokeskuksesta tilattua erillisaineistoa työpaikoista ammattiryhmittäin¹. Lähtötilanne kuvastaa työpaikkamääriä ennen koronapandemiaa. Tilastollinen tarkastelu on tehty vuoden 2018 lopun rekisteripohjaisen työssäkäyntitilaston ammattiaineiston pohjalta, jossa ammatit on luokiteltu tarkalla nelinumerotasolla. Käytettävissä olevassa aineistossa olivat alueina Suomi, pääkaupunkiseutu kunnittain, Helsingin seutu ja seutukunta sekä neljä työpaikkamäärältään seuraavaksi suurinta seutukuntaa, eli Tampere, Turku, Oulu ja Lahti.

1) Tämän artikkelin pääpaino on Helsingissä. Helsingissä oli vuoden 2018 lopussa kaikkiaan 409 200 työpaikkaa. Tarkasteluun päätyi 388 500 työpaikkaa, sillä tarkastelusta jätettiin sotilaiden ammattiryhmä (1 300 työpaikkaa), alkuperäisen mallin mukaisesti, kokonaan pois tarkastelusta. Myös ammattiryhmältään tuntemattomat työpaikat jäivät pois laskentamallista. Näitä oli Helsingissä vajaat 20 000. Samat rajaukset koskevat muiden alueiden tarkastelua. Suomessa oli vuoden 2018 lopussa kaikkiaan 2 373 700 työpaikkaa, joista malliin valikoitui 2 275 900 työpaikkaa.

KUVIO 1.

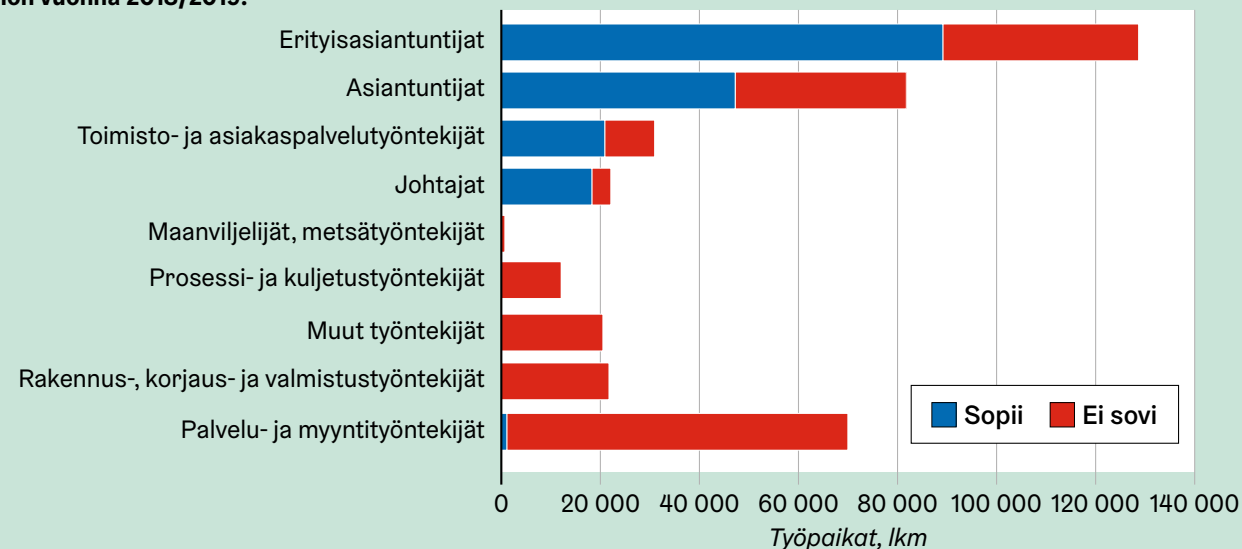
Etätöihin soveltuviin työpaikkojen jakautuminen ammattiryhmittäin Helsingissä.

Lähde: Tilastokeskus; Helsingin kaupunki, kaupunkitietoyksikkö.

KUVIO 2.

Helsingin kaikki työpaikat ja arvio niiden soveltumisesta etätöihin vuonna 2018/2019.

Lähde: Tilastokeskus; Helsingin kaupunki, kaupunkitietoyksikkö.

Etätöihin soveltuvat ammatit

Etätöihin soveltuviin työpaikoista valtaosa on korkean osaamistason tietotyötä. Puolet kaikista Helsingin etätöihin työpaikoista kuuluu erityisasiantuntijoiden ammattiryhmään. Reilu neljännes on muita asiantuntijatehtäviä. Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät ja johtajat kattavat noin kymmenesosan kumpikin. Palvelu- ja myyntityöntekijöiden tehtävistä vain prosentti soveltuu etätöihin.

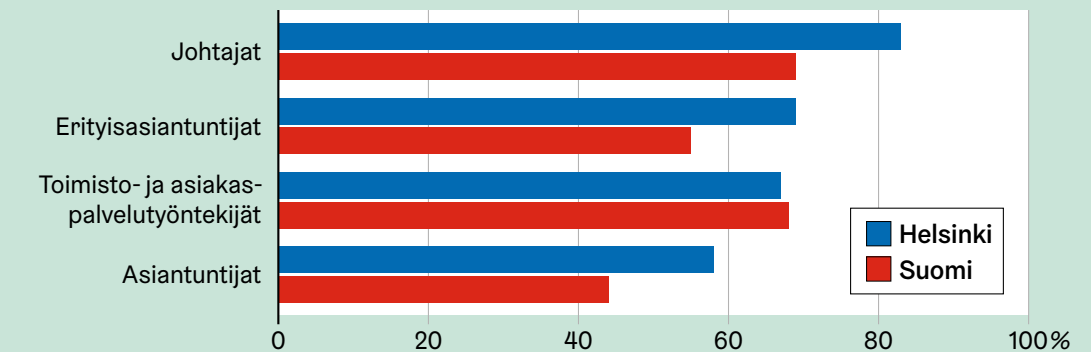
Miten etätö sopii työn teon muodoksi eri ammateissa?

Ammattiryhmien sisäiset erot etätöihin soveltumisesta ovat suuret. Helsingissä johtajista neljä viidestä voisi tarvittaessa työskennellä etänä ja erityisasiantuntijoidenkin reilu kaksi kolmasosaa. Erityisasiantuntijoiden ammattiryhmä on Helsingissä merkittävä ja kattaa monia eri ammatteja. Yleisimmin etätöitä voivat tehdä sovellussuunnittelijat ja -arkkitehdit, hallinnon ja elinkeinojen kehittämisen erityisasiantuntijat, mainonnan ja markkinoinnin erityisasiantuntijat, laskentatoimen erityisasiantuntijat ja tilintarkastajat, johtamisen ja organisaatioiden erityisasiantuntijat sekä toimittajat. Koulutuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon erityisasiantuntijat, kuten opettajat, lääkärit ja sosiaalialue työntekijät, tekevät luokituksen mukaan pääsääntöisesti lähityötä.

TOIMISTO- JA asiakaspalvelutyöntekijöiden töistä kaksi kolmasosaa voidaan tehdä Helsingissä paikasta riippumattomasti. Ammattinimikkeiden kärjessä ovat yleissihteerit, toimistoavustajat, taloushallinnon sekä tilasto-, rahoitus- ja vakuutusalan toimistotyöntekijät, informaatiopisteen asiakasneuvojat ja kuljetuksen toimistotyöntekijät.

KUVIO 3.

Etätöihin sopivien työpaikkojen osuus ammattiryhmissä Helsingissä ja koko maassa.

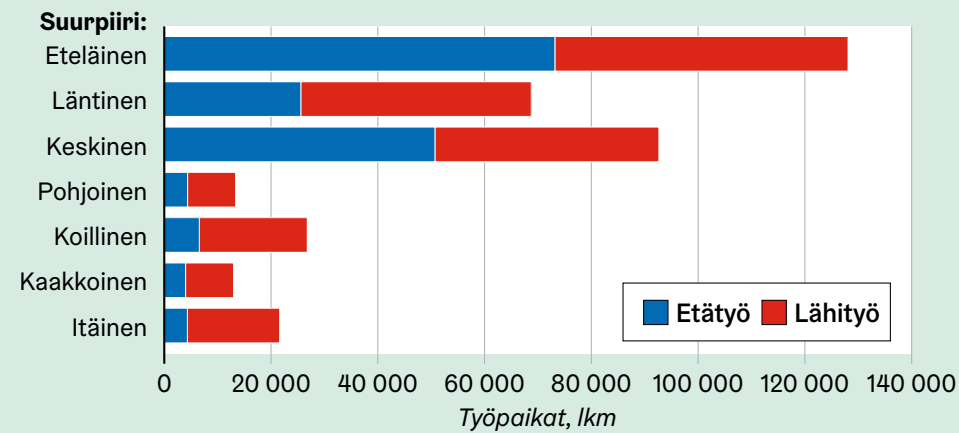

Lähde: Tilastokeskus; Helsingin kaupunki, kaupunkitietoyksikkö.

ASIAANTUNTIJOIDEN AMMATTIRYHMÄN työpaikoista kolme viidesosaa soveltuu hyvin etätöihin. Tyypillisimpiä näistä ovat myyntiedustajat, kirjanpidon ja laskentatoimen asiantuntijat, johdon sihteerit ja osastosihteerit, käytön tukihenkilöt, kiinteistönlähtäjät ja isännöitsijät, lainopilliset avustajat sekä järjestöalan asiantuntijat. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden, kuten sairaanhoitajien ja sosiaaliohjaajien, työtehtävät luokiteltiin pääsääntöisesti lähityöksi.

MUIHIN AMMATTIRYHMIIN etätö ei tällä hetkellä pääsääntöisesti vielä sovellu. Ne vaativat fyysistä läsnäoloa ja/tai suorittamista, kuten palvelu- ja myyntityö (kampaajat, hoivatyö, kauppa) sekä rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden ja prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden työpaikat. Muiden työntekijöiden ammattiryhmässä työpaikkamäärältään suurimpien ammattinimikkeiden kärjestä löytyvät siivoojat, rahdinkäsittelijät ja varastotyöntekijät sekä avustavat keittiötyöntekijät. Kaikki edellä mainitut tehtävät vaativat pääasiassa fyysistä läsnäoloa työpaikalla.

KOKO SUOMEN tasolla etätöihin soveltuviin ammattiryhmien järjestys poikkeaa Helsingistä. Myös osuudet ovat pienempiä. Suomen tasolla 69 prosenttia johtajista voisi työskennellä etänä (Helsingissä 83 %). Eroa selittää toimiala ja tarkempi ammattinimike: esimerkiksi teollisuuden ja rakentamisen tuotantojohtajien, maa- ja metsätalouden johtajien, lastenhoidon johtajien sekä ravintolajohtajien tehtävät on arvioitu mallissa etätöihin sopiviksi, ja näiden osuus on koko maan tasolla Helsingistä huomattavasti korkeampi. Sama pätee erityisasiantuntijoihin; koko maan tasolla (55 % etätöihin sopivia) heitä työskentelee Helsingissä (69 %) enemmän muun muassa lähityötä edellyttävän teollisuuden toimialan parissa. Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöiden ammattiryhmässä etätö sopii kahdelle kolmesta sekä koko maan tasolla että Helsingissä. Tässä ammattiryhmässä työllisten määrä on ollut pitkään laskusuunnassa digitalisaation ja automatisaation myötä.

Lähde: Tilastokeskus; Helsingin kaupunki, kaupunkitietoyksikkö.

KUVIO 4. Arvio työpaikkojen soveltuvuudesta etä- tai lähityöhön Helsingissä suurpiireittäin (v. 2018)

Etätyön mahdollisuudet Helsingissä alueittain

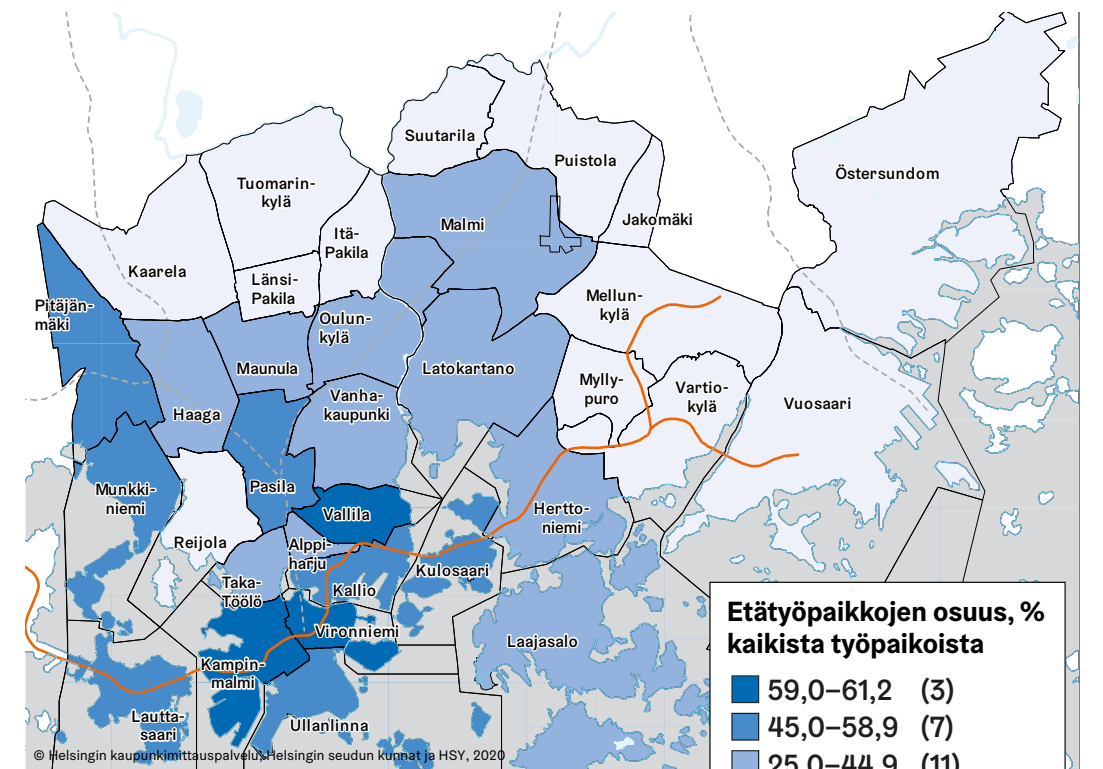
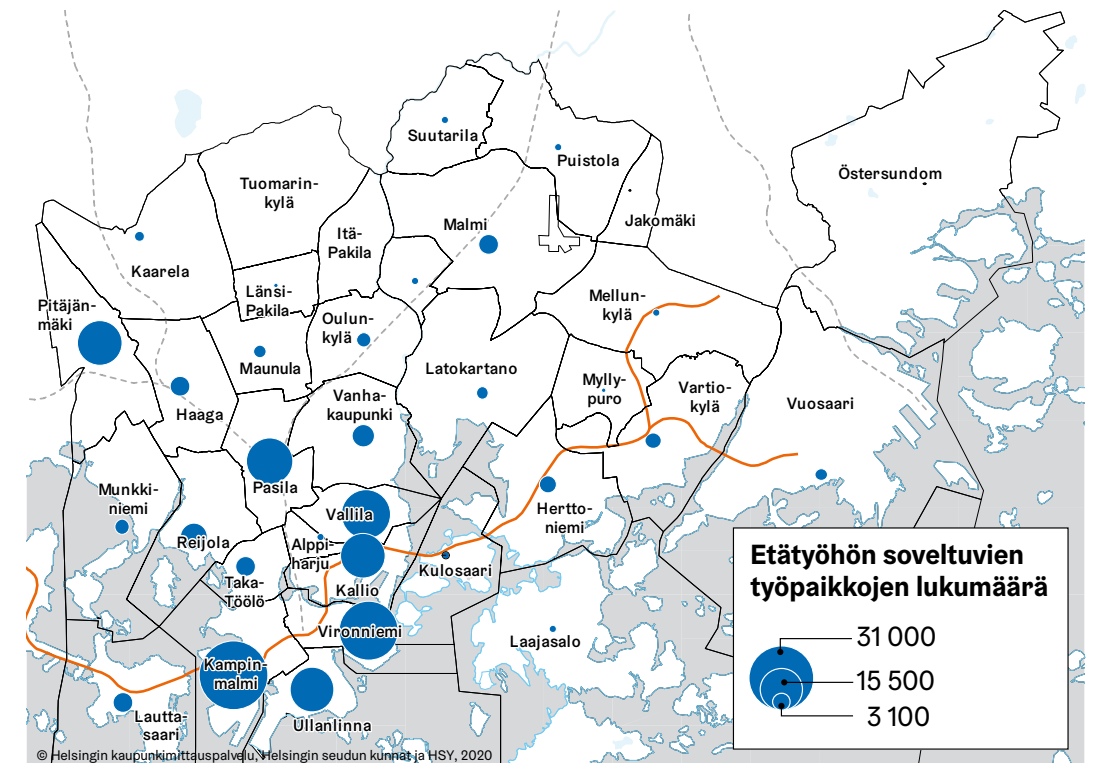
Dingelin ja Neimanin laskentamallia hyödyntäen arvioimme, että 45 prosenttia Helsingin työpaikoista soveltuu hyvin etätyöhön. Määrällisesti tämä tarkoittaa noin 177 000 työpaikkaa. Seuraavassa tarkastellaan etätyöhön soveltuvien työpaikkojen sijoittumista Helsingin työpaikka-alueisiin. Samalla esitetään arvio, miltä tilanne Helsingissä näyttäisi, kun sataprosenttinen etätyön sijaan siirrytään monipaikkaiseen hybridityöhön. On todennäköistä, että jatkossa yhä useampi vuorottelee lähityön ja etätyön välillä, esimerkiksi toimistolla ollaan 2–3 päivää viikossa. Esitämme laskelman, kuinka paljon työllisiä olisi fyysisesti poissa työpaikoilta, jos 70 prosenttia tai puolet työntekijöistä työskentelee etänä.

ETÄTYÖHÖN SOVELTUVAT työpaikat keskittyvät Helsingin sisällä selvästi kantakaupunkiin ja muutamaamaan muuhun toimistotyöpaikka-alueeseen. Lähtökohtaisesti Eteläisessä, Keskisessä ja Läntisessä suurpiirissä – kolmessa Helsingin kahdeksasta suurpiiristä – sijaitsee kolme neljäsosaa kaikista Helsingin työpaikoista. Etätyöhön sopivien työpaikkojen osuus näillä alueilla on vielä suurempi kuin alueiden osuus kaikista Helsingin työpaikoista, sillä Eteläisessä, Keskisessä ja Läntisessä suurpiirissä on yhteensä 85 prosenttia kaikista kaupungin etätyöhön soveltuvista työpaikoista.

KAIKISTA HELSINGIN työpaikoista kolmasosa sijaitsee Eteläisessä suurpiirissä (mm. Kampinmalmi, Vironniemi ja Ullanlinna). Etätyöhön soveltuvien työpaikkojen osuus on vieläkin korkeampi, 41 prosenttia koko kaupungin työpaikoista. Yli 73 000 Eteläisessä suurpiirissä työskentelevästä ammattilaisesta voisi työskennellä paikkariippumattomasti – tämä vastaa 57 prosenttia kaikista suurpiirin työpaikoista.

KESKISESSÄ SUURPIIRISSÄ (mm. Vallilla, Pasila, Kallio) etätyöhön sopivien työpaikkojen määrä on yli 50 000 ja tämä on 55 prosenttia kaikista suurpiirin työpaikoista ja lähes kolmasosa kaikista Helsingin etätyöhön soveltuvista työpaikoista. Läntisessä suurpiirissä (mm. Pitäjänmäki ja Reijola) etätyöhön soveltuu 25 000 työpaikkaa, mikä on 37 prosenttia kaikista suurpiirin työpaikoista ja 14 prosenttia kaikista Helsingin etätyön työpaikoista.

VAJAA KOLMASOSA Pohjoisen suurpiirin (mm. Oulunkylä, Maunula) ja Kaakkosen suurpiirin (mm. Herttoniemi) työpaikoista soveltuu hyvin etätyöhön. Näiden alueiden työpaikkamäärät ovat kuitenkin kokonaisuudessaan niin pieniä, että osuudet koko kaupungin etätyön soveltuvista työpaikoista jäävät muutamaan prosenttiin. Koillisessa suurpiirissä (mm. Malmi, Latokartano) etätyöhön sopivia työpaikkoja on neljäsosa ja Itäisessä suurpiirissä (mm. Itäkeskus, Vuosaari) viidesosa suurpiirin työpaikoista.

Lähde: Tilastokeskus; Helsingin kaupunki, kaupunkitietoyksikkö.

KUVIO 5. Etätyöhön soveltuvien työpaikkojen sijainti Helsingissä peruspiiratasolla – lukumäärät sekä osuus (%) kaikista alueen työpaikoista.

Etätöihin soveltuvat työpaikat keskittyvät Helsingissä selvästi kantakaupunkiin ja muutamaa muuhun toimistotyöpaikka- alueeseen.

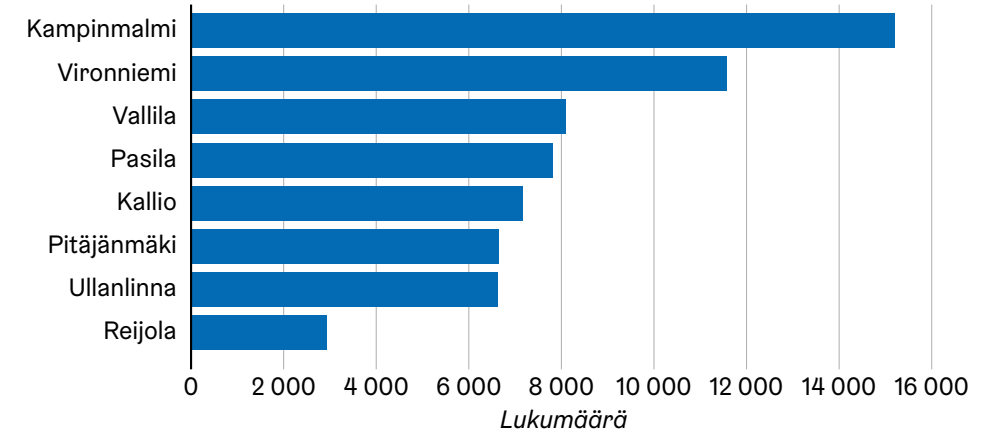
Miten etätö kiinnostaa koronapandemian jälkeen – 70 % tai 50 %

Koronapandemian myötävaikutuksesta sekä organisaatioiden että yksilöiden mahdollisuudet ja kyvyt etätöihin ovat kasvaneet huomattavasti. Käytännössä moni tulee jatkossa tekemään osan töistään etänä ja osan toimistolla. Hybridityö tai monipaikkainen työ tarkoittaa esimerkiksi sitä, että työpaikalla ollaan fyysisesti kaksi päivää viikossa ja kolme kotona tai vaikkapa kesämökillä. Laskentamallimme mukaan etätöihin soveltuvia työpaikkoja on Helsingissä siis kaikkiaan 177 000. Mikäli etätöitä tehtäisiin näissä työpaikoissa 70-prosenttisesti, tarkoittaisi se kaikkiaan noin 124 000 työpaikkaa. Jos puolet työpaikkojen työllisistä siirtyisi etätöihin, koskettaisi se noin 88 000 helsinkiläistä työpaikkaa. Alueellisesti tarkasteltuna tämä tarkoittaisi sitä, että esimerkiksi Kampissa liikkuisi tuolloin 15 000 työssäkäyvää vähemmän kuin tilanteessa, jossa kaikki alueen työlliset olisivat fyysisesti läsnä työpaikoillaan (Kuvio 6). Vironniemellä työntekijöiden määrä vähenisi 11 500 henkilöllä ja Vallilassa ja Pasilassa laskua tulisi noin 8 000 henkilöä. Kallio, Pitäjänmäki ja Ullanlinna hiljenisivät noin 7 000 työllisen verran ja Reijolassa työllisiä olisi 3 000 nykyistä vähemmän. Muissa peruspiireissä pudotukset jäävät alle 2 000 henkilöön.

JOS KAIKKIEN etätöihin siirtyvien työaika sijoittuu perinteiseen ”toimistotyöaikaan” (esim. klo 7–18 välillä), liikkuu näillä alueilla huomattavasti aiempaa vähemmän lounasruokailijoita, kivijalkakaupassa kävijöitä ja muita paikallisia palveluita käyttäviä. Samalla fyysisen toimitalan määrä vähenee, mikäli läsnäoloajat toimitoissa rytmitetään tasaisesti eri viikonpäiville. Toki useat organisaatiot olivat aloittaneet työtilojen uudelleen muokkauksen joustaviksi monitoimitiloiksi jo ennen korona-aikaa. Toisaalta päivävaestön määrä ja osin myös palveluiden kysyntä kasvaisivat niillä alueilla, joilla etätöitä tekevät asuvat.

Etätömahdollisuudet suurten kaupunkien työssäkäyntialueilla

Koronapandemian alkuaikana Suomi kuului eurooppalaisten maiden kärkeen etätöläisten osuuksissa yhdessä Alankomaiden, Belgian ja Irlannin kanssa. Suomessa kotona työskentelevien osuus oli jopa 59 prosenttia. Kaikkiaan noin miljoona suomalaista teki etätöitä. (Eurofound 2021)

Lähde: Tilastokeskus; Helsingin kaupunki, kaupunkitietoyksikkö.

KUVIO 6.

Etätöitä tekevien määrät alueilla, kun etätöihin sopiviksi arvioituista työpaikoista 50 %:ssa tehdään etätöitä (suurimmat alueet).

TÄSSÄ ARTIKKELISSA käytetyn ammattiluokituksen pohjautuvan laskentamallin tulokset osoittivat, että koko Suomen tasolla etätöihin hyvin soveltuvia työpaikkoja oli kaikkiaan 618 000 ja näiden osuus kaikista maan työpaikoista 27 prosenttia.²

PÄÄKAUPUNKISEUDULLA OSUUS oli selvästi korkeampi: etätöihin soveltuvia työpaikkoja oli laskentamallin mukaan 263 000. Kuten edellä todettiin, Helsingissä etätöitä voidaan tehdä 177 000 työpaikassa, mikä on 45 prosenttia Helsingin työpaikoista. Espoossa etätöihin soveltuvia työpaikkoja oli 52 000 ja Vantaalla 34 000.

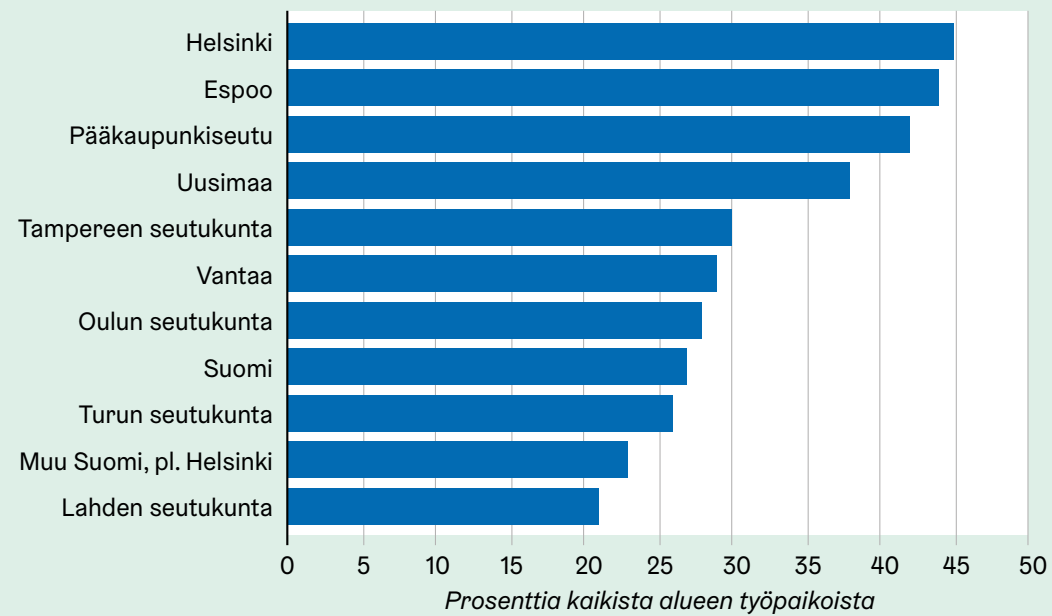
2) Dingelin ja Neimanin (2020) tutkimuksessa esitetyn arvion mukaan Suomen työpaikoista 39 prosenttia soveltuu hyvin etätöihin. Osuus on siis huomattavasti suurempi kuin tässä artikkelissa esitetty arvio koko maan osalta, 27 prosenttia. Ero selittyy sillä, että Dingelin ja Neimanin laskelma pohjautuu eri tilastolähteeseen. He käyttivät analyysissä ILO:n harmonisoimaa työvoimatutkimuksen dataa ammattiluokituksen 2-numerotasolla (<https://ilostat.ilo.org/topics/employment/> -> Employment by age and occupation – ISCO level 2). Työvoimatutkimuksen tiedot soveltuvat kansainväliseen vertailuun ja kyseessä on otosaineisto, josta ei ole mahdollista irrottaa kaupunkitasoista tilastotietoa. Tässä artikkelissa käytimmekin aineistona Tilastokeskuksen rekisteripohjaisen työssäkäyntitilaston (<https://www.stat.fi/til/tyokay/index.html>) tietoja ammattiluokituksen 4-numerotasolla, ks. myös aineiston kuvaus edellä.

ALUEEN TYÖPAIKKOJEN toimialarakenne ja niiden sisällä ammattirakenne määrittää sen, kuinka suuri osuus alueen työpaikoista soveltuu etätöihin. Teollisuuden toimialan osuus on Helsingissä muuta maata pienempi, ja liike-elämän palvelut ovat keskittyneet vahvasti Helsinkiin ja Espooseen. Elinkeinorakenteeltaan Helsingin kaltaisessa Espoossa etätöpaikkojen osuus on 44 prosenttia. Vantaalla vastaava osuus on sen sijaan selvästi pienempi, 29 prosenttia. Vantaan toimialarakenteessa korostuvat kaupan ja kuljetuksen toimialat, joissa työlliset tekevät pitkälti fyysistä lähityötä. Koko pääkaupunkiseudun työpaikkojen työtävistä 42 prosenttia ja Uudenmaan työtehtävistä 38 prosenttia on sellaisia, joita voi hyvin tehdä etänä. Helsingin ulkopuolisessa Suomessa osuus oli 23 prosenttia.

TAMPEREEN SEUTUKUNNASSA etätöihin sopivien työpaikkojen osuus kaikista alueen työpaikoista oli 30 prosenttia, Oulun seutukunnassa 28 prosenttia ja Turun seutukunnassa 26 prosenttia. Näissä seutukunnissa lähityötä suosivien teollisuuden ja yhteiskunnallisten palveluiden osuudet ovat Helsinkiä korkeampia. Lahden seutukunnassa etätöihin sopivien työpaikkojen osuus on vain 21 prosenttia, mikä selittyy lähinnä teollisuuden suurella ja vastaavasti liike-elämän palveluiden pienellä osuudella toimialarakenteessa. On kuitenkin todennäköistä, että näiden seutukuntien keskuskaupungeissa etätöihin soveltuvien työpaikkojen osuus on koko seutukunnan lukua jonkin verran suurempi.

KUVIO 7.

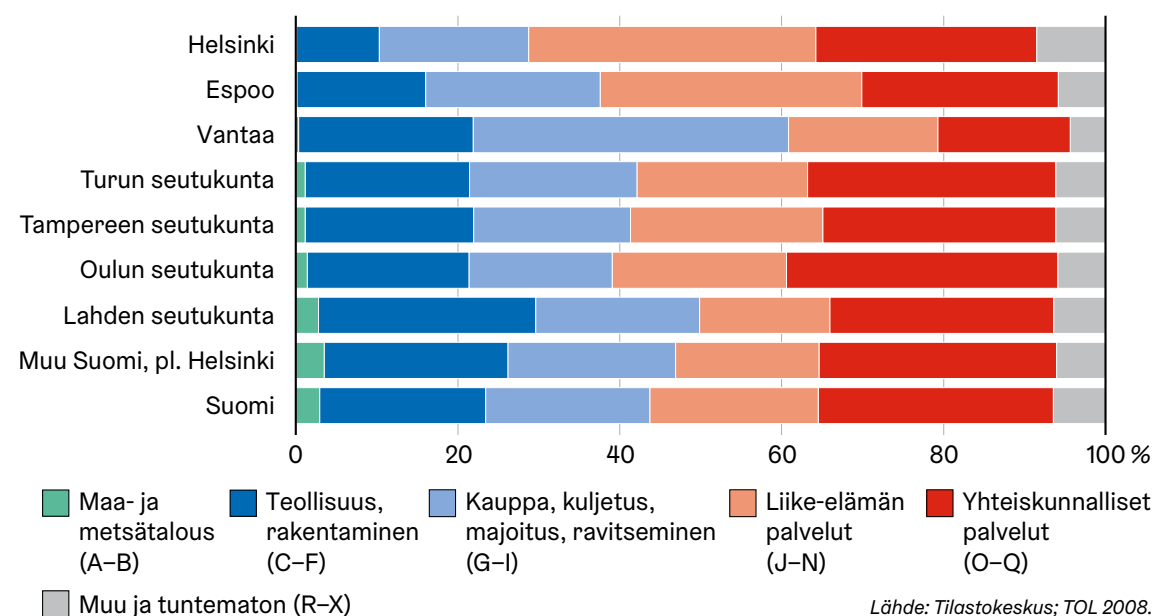
Etätöihin soveltuvien työpaikkojen osuus kaikista alueen työpaikoista pääkaupunkiseudulla, Uudellamaalla sekä Lahden, Tampereen, Turun ja Oulun seutukunnissa ja koko maassa.

Lähde: Tilastokeskus; Helsingin kaupunki, kaupunkitietoyksikkö.

KUVIO 8.

Työpaikkojen toimialarakenne Helsingissä, Essoossa, Vantaalla sekä Lahden, Tampereen, Turun ja Oulun seutukunnissa ja koko maassa vuonna 2019.

Lähde: Tilastokeskus; TOL 2008.

Johtopäätökset:

Etätöiden yleistymisestä ollaan varsin yksimielisiä. Työnteon paikat monimuotoistuvat. Töitä tehdään enemmän kotoa, mikä väljentää asuinpaikan valintamahdollisuuksia. Vaikutukset muun muassa kaupunkikehitykseen ovat moninaisia. Kaupunkikeskustoissa asuntokysyntä tuskin merkittävästi muuttuu, mutta asuntomarkkinoilla laatuero korostuvat valintatilanteissa niin asuntokannan kuin asuinalueiden välillä. Saavutettavuuden merkitys säilyy, mutta sen sisältö saa uusia sävyjä. Joiltakin osin pidemmät, mutta sujuvat ja työnteon mahdollistavat, liikenneyhteydet nousevat arvossaan, kun etätöläiset tekevät valintojaan asuinpaikan suhteen. Edelleenkin monet ammatit ja työtehtävät ovat kuitenkin sellaisia, että niitä ei voi tehdä etänä.

NORMAALIOLOISSA ETÄTYÖTÄ tekevien osuus on pienempi kuin koronapandemian poikkeusoloissa etätöitä tehneiden osuus. Koronapandemian aikana etätöitä on tehty myös sellaisissa työtehtävissä, joihin etätö ei parhaalla mahdollisella tavalla sovellu. Kaikki eivät liioin halua tehdä etätöitä, eivätkä työnantajat välttämättä anna mahdollisuutta kokoaikaiseen etätöihin. Etätöitä tekevistäkin useimmat tekevät etätöitä vain osan aikaa.

ETÄTYÖHÖN SOVELTUVISTA työpaikoista valtaosa on korkean osaamistason tietotyötä tai perinteistä toimistotyötä, jota voidaan tehdä digitaalisesti. Paikasta riippumattoman työn mahdollisuudet vaihtelevat eri alueilla elinkeinorakenteen, ammattirakenteen ja sen mukaan, miten ammattiryhmät jakautuvat tarkemmille ammattitasoille. Etätöihin soveltuvat ammattiryhmät löytyvät johtajien, erityisasiantuntijoiden, asiantuntijoiden sekä toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöiden ammattiryhmistä. Puolet kaikista Helsingin etätöiden työpaikoista kuuluu erityisasiantuntijoiden ammattiryhmään ja reilu neljännes on muita asiantuntijatehtäviä.

HELINGISSÄ JA Essoossa etätömahdollisuudet ovat ammattirakenteen ansiosta laajemmat kuin muualla Suomessa ja muissa suurimmissa kaupungeissa. Etätöihin soveltuvat työpaikat keskittyvät Helsingin sisällä kanta-kaupunkiin ja muutamaa toimistotyöpaikka-alueeseen. Jos puolet alueen työllisistä työskentelisi kotona, Helsingin keskustan (Kampinmalmin, Vironniemen, Ullanlinnan ja Taka-Töölön peruspiirit) toimistoissa olisi päivittäin noin 35 000 henkilön verran vähemmän väkeä.

TULEVAISUUDESSA DIGITALISAATIO korvaa osan etätöihin soveltuvista työpaikoista, mutta muutos kohdistuu erityisesti toimisto- ja asiakaspalvelun työtehtävien automatisointiin. Sen sijaan suurissa kaupungeissa kasvavat erityisasiantuntijoiden ammattiryhmät vahvistuvat entisestään ja etätöihin soveltuvien työpaikkojen määrä todennäköisesti kasvaa.

Henrik Lönnqvist on Kuntaliiton kaupunkikehityspäällikkö. Minna Salorinne toimii erikoistutkijana Helsingin kaupungin kansliassa.

Lähteet:

Behrens, Kristian & Kichko, Sergey & Thisse, Jacques-Francois (2021). Working from Home: Too Much of a Good Thing? CESifo Working Paper No. 8831. CESifo, Munich.

Delventahl, Matthew J. & Kwon, Eunjee & Parkhomenko, Andrii (2020). How Do Cities Change When We Work from Home? JUE Insight, Journal of Urban Economics.

Dingel, Jonathan I. and Neiman, Brent (2020). How Many Jobs Can be Done at Home? NBER Working Paper 26948. National Bureau of Economic Research, Cambridge.

Eurofound (2021). Working during COVID-19. <https://www.eurofound.europa.eu/data/covid-19/working-teleworking>

Florida, Richard & Rodriguez-Pose, Andres & Storper, Michael (2020). Cities in a Post-COVID World. Papers in Evolutionary Economic Geography 20.41. Utrecht University.

Keyriläinen, Marianne (2021). Työolobarometri 2020. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:36. TEM, Helsinki.

Keyriläinen, Marianne (2020). Työolobarometri 2019. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:53. TEM, Helsinki.

Kuisma, Juha & Sauri, Pekka (2021). Etätö ja monipaikkaisuus Suomessa. Polemia-sarja 121. Kunnallisalan kehittämissäätiö, Helsinki.

Lennox, James (2020). More working from home will change the shape and size of cities. CoPS Working Paper No. 306-G. Victoria University, Melbourne.

Lukas, Althoff & Eckert, Fabian & Ganapati, Sharat & Walsh, Conon (2020). The City Paradox: Services and Remote Work. CESifo Working Paper 8734. CESifo, Munich.

Metsäranta, Heikki & Aro, Rasmus & Blomqvist, Petri & Levä, Tapio & Nissinen, Aino & Rannanpää, Sari (2021). Etätöiden vaikutukset liikenteen kasvihuonekaasupäästöihin. Valtioneuvoston selvitys 2021:4.

Sutela, Hanna (2021). Uusi normaali kutsuu – vanhaan ei ole paluuta, jos työntekijöiltä kysytään. Tieto&trendit-blogi. <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2021/uusi-normaali-kutsuu-vanhaan-ei-ole-paluuta-jos-tyontekijoilta-kysytaan/>

Sutela, Hanna & Pärnänen, Anna (2021). Koronakriisin vaikutus palkansaajien työoloihin. Työpapereita 1/2021. Tilastokeskus, Helsinki.

Sutela, Hanna (2020). Kun mahdollon kävi mahdolliseksi – tietotyön yleisyys mahdollisti etätöiden läpimurron Suomessa. Tieto&trendit-blogi. <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2020/kun-mahdoton-kavi-mahdolliseksi-tietotyon-yleisyys-mahdollisti-etatyon-lapimurron-suomessa/>

Sutela, Hanna & Pärnänen, Anna & Keyriläinen, Marianne (2019). Digiajan työelämä – työolotutkimuksen tuloksia 1977–2018. Tilastokeskus, Helsinki https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/ytym_1977-2018_2019_21473_net.pdf

Sweco (2021). Tulevaisuuden hybridityö. Mitä tapahtuu asiantuntijatyölle pandemian jälkeen? Sweco, Helsinki.

Taloustutkimus (2021). Suomalaiset aikovat vähentää etätöiden tekemistä. <https://www.taloustutkimus.fi/ajankohtaista/uutisia/suomalaiset-aikovat-vahentaa-etatyon-tekemista.html>

Yle (2020). Ylen kysely: Yli miljoona suomalaista siirtynyt etätöihin koronakriisin aikana – heistä noin puolet haluaa jatkaa etätöissä koronan jälkeenkin. <https://yle.fi/uutiset/3-11291865>

Osallisuus on yhteyttä ja merkitykselli- syyttä

– havaintoja
helsinkiläisten
osallisuuden
kokemuksista

● JENNI ERJANSOLA

Helsinkiläisten osallisuuden kokemuksia tutkittiin vuonna 2021 toteutetussa pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyssä. Vastauksista koostetun indikaattorin mukaan osallisuuden kokemus oli muita parempi korkeasti koulutetuilla, aktiivisesti jonkin yhteisön toimintaan osallistuvilla sekä niillä, jotka kokivat elämänlaatunsa yleisesti hyväksi. Ikääntyneet saivat nuorempia vastaajia matalampia osallisuusindikaattorin arvoja.

”Osallisuus on kuulumista sellaiseen kokonaisuuteen, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Osallisuus on vaikuttamista oman elämänsä kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin.” (Isola et al. 2017, 5.)

Osallisuus on käsitteenä laaja ja monitulkintainen. Osallisuus on yhteyttä muihin ihmisiin ja kykyä osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Osallisuus on paitsi osallistumista työhön tai koulutukseen myös osallisuuden kokemusta. Vahvassa osallisuuden kokemuksessa olennaista on muun muassa luottamus ympäröivään yhteisöön. Kaupunkilaisten yhdenvertainen osallisuus on tärkeää periaatteellisista ja käytännöllisistä syistä. Helsingin kaupungin (2021) tuoreen strategian mukaan Helsingin tavoitteena on vahvistaa asukkaiden osallisuutta ja vähentää eriarvoisuutta.

TÄSSÄ ARTIKKELISSA tarkastellaan helsinkiläisten osallisuuden kokemuksia pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn aineiston perusteella. Osallisuuden kokemuksia selvitettiin kyselyssä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) SOKRA-hankkeen¹ kehittämällä osallisuusindikaattorilla, joka muodostetaan vastauksista kymmeneen erilaiseen osallisuutta kartoittavaan kysymykseen. Osallisuusindikaattorin taustalla on ajatus osallisuudesta kuulumisena kokonaisuuteen, jossa yksilö pystyy hyödyntämään erilaisia aineellisia ja aineettomia voimavaroja tavoitellakseen arvostamia asioita ja lisätäkseen omaa hyvinvointiaan. Aineelliseksi hyvinvoinnin lähteiksi nähdään esimerkiksi toimeentulo tai koulutus ja aineettomiksi luottamus. Osallisuus on olemista, kiinnittymistä ja kykenemistä. (Isola et al. 2017.)

PÄÄKAUPUNKISEUDUN HYVINVOINTIKYSELY toteutettiin keväällä 2021 koronapandemian aikaan. Tässä artikkelissa eritellään vastaajien osallisuuden kokemuksia eri tausta-

1) SOKRA on Euroopan sosiaalirahaston rahoittama koordinaatiohanke, jonka päätoteuttaja on Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL ja osatoteuttaja Diakonia-ammattikorkeakoulu.

muuttujien – kuten iän, sukupuolen ja koulutustason – mukaan. Lisäksi selvitetään osallisuusindikaattorin yhteyksiä muihin kokemusmuuttujiin, joita ovat esimerkiksi koettu elämänlaatu, yksinäisyys sekä tyytyväisyys ihmissuhteisiin. Osallisuuden kokemusten yhteyksiä vastaajien itse ilmoittamaan toimintaan kuvataan muun muassa tutkimalla osallisuusindikaattorin ja aktiivisen osallistumisen välistä yhteyttä.

Osallisuuden kokemus kääntää voimavarat toiminnaksi

Osallisuusindikaattorin taustalla olevassa osallisuuskäsitteessä korostuu toimijuuden ja toimintavalmiuksien välinen suhde. Ajatuksena on, että osallisuuden kokemus auttaa ihmistä kääntämään voimavaransa toiminnaksi rakenteellisista esteistä huolimatta. Tavoitellakseen arvostamia asioita yksilö tarvitsee siis paitsi osallisuutta yhteisistä resursseista myös osallisuuden kokemusta. (Isola et al. 2020, 167–168.) Ajattelu pohjaa Amartya Senin (1999) ajatteluun toimintavalmiuksista, joita ihminen tarvitsee kyetäkseen kääntämään olemassa olevat voimavaransa vapaaksi toiminnaksi. Jos yksilö esimerkiksi uskoo voivansa vaikuttaa oman elämänsä kulkuun, hän todennäköisemmin myös pyrkii tavoittelemaan asioita elämässään.

AMARTYA SENIN mukaan yksilön toimintavalmiudet eivät käänny toiminnaksi ja merkityksiksi suoraan, vaan välissä on paljon erilaisia mahdollisia kehityskulkuja. Esimerkiksi sosiaalinen ympäristö voi auttaa ottamaan omia voimavaroja käyttöön ja mahdollistaa sen, että ihminen pystyy elämään arvostamaansa elämää. Toisaalta vertailu muihin ihmisiin saattaa myös vähentää yksilön toimintakykyä. Senin mukaan etenkin julkisen hallinnon olisi tärkeää ymmärtää tämä julkisen osallistumisen taustalla olevien tekijöiden moniulotteisuus. (Sen 1999, 109–110.)

Osallisuusindikaattorin kysymykset

- **Tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä**
- **Saan myönteistä palautetta tekemisistäni**
- **Kuulun itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön**
- **Olen tarpeellinen muille ihmisille**
- **Pystyn vaikuttamaan oman elämäni kulkuun**
- **Tunnen, että elämälläni on tarkoitus**
- **Pystyn tavoittelemaan minulle tärkeitä asioita**
- **Saan itse apua silloin, kun sitä todella tarvitsen**
- **Koen, että minuun luotetaan**
- **Pystyn vaikuttamaan joihinkin elinympäristöni asioihin**

Osallisuusindikaattori lasketaan pisteistä viisiporraisella vastausasteikolla ja muunnetaan asteikolle 0–100 niin, että suurempi luku viittaa suurempaan osallisuuden kokemukseen. Tulosta tarkastellaan jatkuvana muuttujana.

Osallisuusindikaattori on THL:n Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohankkeen. (SOKRA) kehittämä mittari.

OSALLISUUSINDIKAATTORISSA KÄYTETYN käsitteellistykseen lisäksi osallisuutta on muualla teoretisoitu esimerkiksi pohjautuen klassiseen sosiologi Erik Allardtin teoriaan hyvinvoinnin ulottuvuuksista – *having, loving, being* (1976). Esimerkiksi Helka Raivio ja Jarno Karjalainen (2013) hyödyntävät Allardtin teoriaa ja näkevät osallisuuden koostuvan kolmesta ulottuvuudesta: taloudellisesta, yhteisöllisestä sekä toiminnallisesta osallisuudesta. Tärkeää on tällöin paitsi riittävä toimeentulo ja hyvinvointi myös jäsenyys yhteisöissä ja mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä. Eriytyisesti asukasosallisuuteen liittyen osallisuutta määriteltäessä on taas yleisesti viitattu Sherry Arnsteinin (1969) ajatukseen osallisuuden portaista, joita kivuttaessa ylöspäin asukkaiden todellinen valta osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan lisääntyy.

Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyssä tutkittiin osallisuuden kokemuksia

Osallisuusindikaattori on THL:n Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohankkeen (SOKRA) kehittämä mittari, joka kertoo vastaajan osallisuuden kokemuksesta. Osallisuusindikaattori koostuu kymmenestä kysymyksestä, jotka on muodostettu Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä -kirjoituskilpailuaineistosta. Aineisto tuotti laadullista tietoa köyhyydestä ja osattomuudesta, jota voitiin hyödyntää määrällisen osallisuusmittarin luomisessa. (Isola et al. 2020, 173.) Osallisuusindikaattorin kysymykset käsittelevät merkityksellisyyden, omanarvontunnon sekä tavoitteellisuuden kokemuksia ja osallisuutta erilaisissa yhteisöissä.

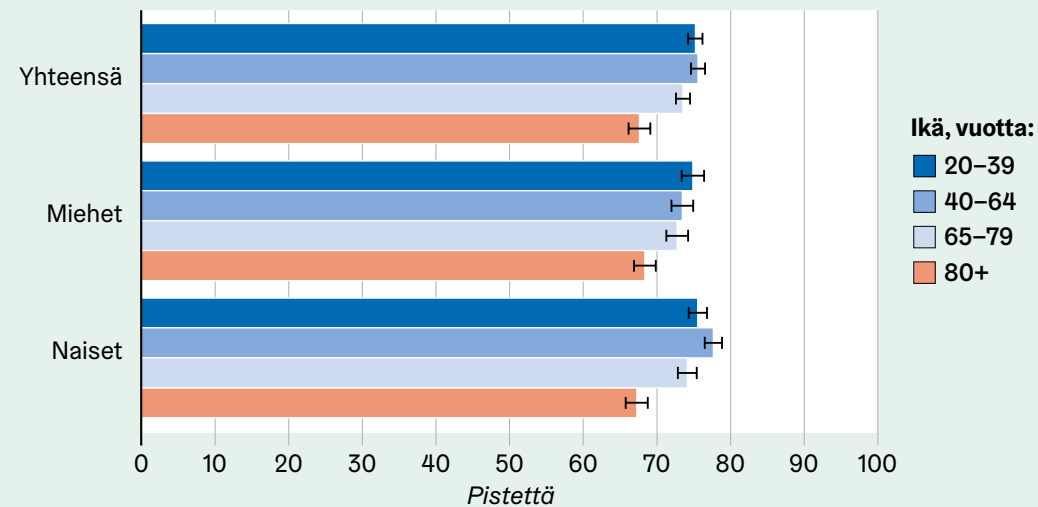
OSALLISUUSINDIKAATTORI MITTAA tieteellisen validoinnin perusteella juuri osallisuuden kokemuksia. Ensinnäkin mittarin osat muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Lisäksi osallisuusindikaattori mittaa kokonaisuutena osallisuuden kokemusta eikä muita käsitteitä, kuten koettua elämänlaatua tai yksinäisyyttä. (Leemann et al. 2021.) Nämä asiat piti-vät paikkansa myös tämän artikkelin aineistossa.

TÄSSÄ ARTIKKELISSA tarkastellaan helsinkiläisten osallisuuden kokemuksia pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn aineiston perusteella. Pääkaupunkiseudun kunnat toteuttivat kyselyn keväällä 2021 kartoittaakseen asukkaitensa elinoloja, terveyttä ja hyvinvointia. Tutkimukseen poimittiin

satunnaisesti 25 000 henkilön otos pääkaupunkiseudun 20 vuotta täyttäneistä asukkaista. Helsingin väestöstä poimittiin 10 000 asukasta, ja Helsingin vastausprosentiksi saatiin 48 prosenttia. Vastauksia korjattiin painotamalla tuloksia vastaajan iän, sukupuolen ja siviilisäädyn mukaan. Tämän painotetun kyselyaineiston voidaan nähdä edustavan helsinkiläisiä 20 vuotta täyttäneitä hyvin. (Ahlgren-Leinvuo et al. 2022.)

OSALLISUUSINDIKAATTORIN SAAMAT arvot jakautuvat hyvinvointikyselyn Helsinkiä koskevassa aineistossa suhteellisen normaalisti keskiarvon ympärille. Myös vastaukset yksittäisiin alakysymyksiin jakautuvat aineistossa keskenään samankaltaisesti.

Lähde: Pääkaupunkiseudun hyvinvointikysely 2021.

KUVIO 1. Osallisuusindikaattorin keskiarvo Helsingissä iän ja sukupuolen mukaan.

Ikääntyneillä muita vastaajia heikompi osallisuuden kokemus

Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn vuoden 2021 aineistossa osallisuusindikaattorin keskiarvo oli Helsingissä 74,8 asteikolla 0–100. Helsinkiläisten naisten osallisuuden kokemus (keskimäärin 76 pistettä) oli hieman voimakkaampi kuin miesten (keskimäärin 74 pistettä). Sukupuolten välinen ero oli kuitenkin tilastollisesti merkitsevä vain 40–64-vuotiaiden naisten ja miesten välillä, kun muissa ikäryhmissä ero katosi luottamusvälien² leventyessä (Kuvio 1.).

OSALLISUUDEN KOKEMUS oli vanhimpia ikäryhmiä lukuun ottamatta eri ikäisillä helsinkiläisvastaajilla keskimäärin yhtä voimakasta. Kaikkein vanhimmat ikäluokat erosivat muista ikäluokista: 75 vuotta täyttäneillä osallisuuden kokemuksen keskiarvo oli 70 pistettä eli noin 5 pistettä matalampi kuin tätä nuoremmilla ikäluokilla. Ero nuorempiin ikäluokoihin voimistui entisestään, kun katsottiin 80 vuotta täyttäneitä vastaajia. Vaikka aineistossa korostui ikääntyneiden muita vastaajia keskimäärin vähäisempi osallisuuden kokemus, koettu yksinäisyys ja tyytymättömyys ihmissuhteisiin oli heillä muiden vastaajien kanssa samaa suuruusluokkaa. Ikääntyneiden muita vähäisempi osallisuuden kokemus liittyikin sosiaalisten suhteiden lisäksi myös muihin osallisuuden osatekijöihin kuten merkityksellisyyden kokemukseen.

HELSINKILÄISTEN OSALLISUUDEN kokemus oli aineistossa sitä voimakkaampi mitä korkeampi vastaajan koulutustaso oli. Niillä vastaajilla, joilla oli korkeintaan perusastetason tutkinto, osallisuuden kokemuksen keskiarvo oli 66 pistettä. Keskiasteen tutkinnon suorittaneilla taas osallisuusindikaattorin keskiarvo oli 72 pistettä ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneilla osallisuuden kokemus nousi 78 pisteeseen. Noin 240 vastaajaa ei kertonut omaa koulutustasettaan, mutta tämä oli kuitenkin vain 0,5 prosenttia koko 4 706 henkilön vastaajajoukosta.

OSALLISUUDEN KOKEMUS vaihteli myös sen mukaan, koki ko vastaaja kotitalouden menojen kattamisen tuloilla hankalaksi vai helpoksi³. Tulojensa riittäviksi arvioineiden vastaajien osallisuuden kokemuksen keskiarvo oli 78 pistettä. Sen sijaan niillä, joilla menojen kattaminen tuloilla oli hankalaa, osallisuuden kokemuksen keskiarvo oli vain 65 pistettä. Tämä tuloihin liittyvä ero osallisuusindikaattorin keskiarvoissa oli siis samaa luokkaa kuin ero korkeintaan perusasteen ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden vastaajien välillä. Kokemus tulojen riittämättömyydestä oli yleisintä niiden vastaajien keskuudessa, jotka kertoivat kotitalouden yhteenlaskettujen tulojen olevan alle 1 700 euroa kuukaudessa.

2) Luottamusväli kertoo, millä välillä estimaatti sijaitsee perusjoukossa 95 prosentin todennäköisyydellä.

3) Tulojen riittävydestä kysyttiin seuraavasti. Kotitaloudella voi olla erilaisia tulonlähteitä ja useammalla jäsenellä tuloja. Kun kotitaloutesi kaikki tulot otetaan huomioon, onko menojen kattaminen näillä tuloilla: 1) erittäin hankalaa 2) hankalaa 3) melko hankalaa 4) melko helppoa 5) helppoa vai 6) hyvin helppoa. Vastauksista muodostettiin myös kaksiluokkainen indikaattori.

AINEISTOSSA OLI yli 500 ulkomailla syntynyttä helsinkiläisvastaajaa. Suomessa syntyneiden helsinkiläisvastaajien osallisuuden kokemus (keskimäärin 75 pistettä) oli ulkomailla syntyneitä vahvempi (keskimäärin 70 pistettä). Tämä syntyvämaan mukainen ero kuitenkin heikenei muita taustamuuttujia huomioitaessa ja katosi, kun koettu elämänlaatu vakioitiin regressiomallinnuksessa (eli koettua elämänlaatua mittaavan indikaattorin vaikutus osallisuuden kokemukseen huomioitiin). Syntymämaalla ei siis näyttänyt olevan itsenäistä vaikutusta osallisuuden kokemukseen, vaan syntyvämaan mukainen ero osallisuuden kokemuksissa selittyi koetulla elämänlaadulla.

Osallisuuden kokemuksilla yhteys aktiiviseen osallistumiseen jonkin yhteisön toimintaan

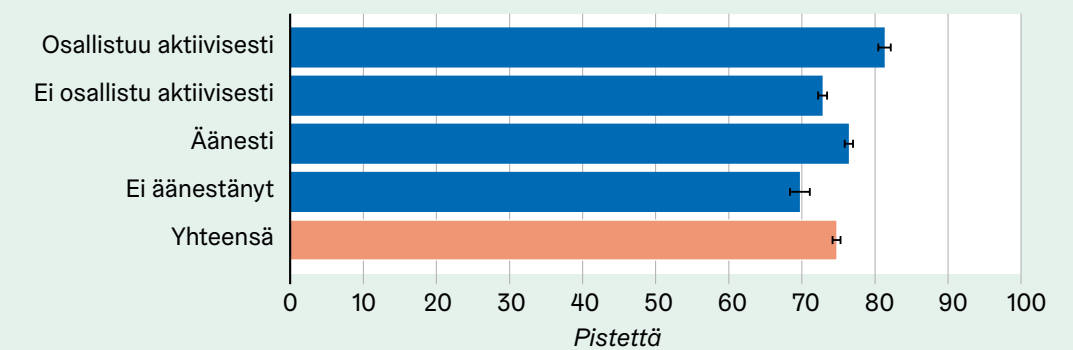
Aktiivisesti jonkin yhteisön toimintaan osallistuvien osallisuuden kokemus (keskimäärin 81 pistettä) oli selvästi muita vastaajia (keskimäärin 73 pistettä) vahvempi. Osallisuuden kokemuksia mittaava osallisuusindikaattori ei sisällä kysymyksiä vastaajan aktiivisuudesta erilaisissa yhteisöissä. Sen sijaan kyselyssä kysyttiin erikseen, osallistuuko vastaaja jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän tai hengellisen tai henkisen yhteisön toimintaan. Esimerkkeinä näistä annettiin urheiluseura, asukastoiminta, puolue, kuoro ja seurakunta. Vain noin 23 prosenttia helsinkiläisvastaajista kertoi osallistuvansa aktiivisesti jonkin yhteisön toimintaan.

MYÖS AKTIIVISUUS yhteydenpidossa tuttaviiin oli yhteydessä osallisuuden kokemuksen korkeisiin arvoihin. Vähintään kerran viikossa kotitalouden ulkopuolisiin ystäviin ja sukulaisiin yhteyttä pitävien osallisuuden kokemus (keskimäärin 76 pistettä) oli selvästi voimakkaampi kuin muilla vastaajilla (keskimäärin 68 pistettä). Noin 80 prosenttia kaikista vastaajista kertoi, että yhteydenpito ystäviin ja sukulaisiin oli vähentynyt koronapandemian vuoksi. Noin kahdeksalla prosentilla yhteydenpito oli lisääntynyt.

HELSINKILÄISVASTAAJIEN OSALLISUUDEN kokemuksilla oli yhteys myös siihen, ilmoittiko vastaaja äänestäneensä edellisissä kuntavaaleissa. Osallisuusindikaattorin keskiarvo oli äänestäneillä 76 pistettä ja äänestämättä jättäneillä 70 pistettä. Vastaajista jopa 76 prosenttia ilmoitti äänestäneensä viime kuntavaaleissa, vaikka kuntavaalien äänestysaktiivisuus oli vaaleissa todetusti 62 prosenttia. Suurin piirtein yhtä suuri osuus mies- kuin naisvastaajista kertoi äänestäneensä kunnallisvaaleissa, vaikka todellisuudessa naiset äänestivät kunnallisvaaleissa miehiä aktiivisemmin. (Erjansola et al. 2021, 6.) Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn perusjoukkona eivät toki ole helsinkiläiset äänioikeutetut, vaan kyselyaineisto rajattiin 20 vuotta täyttäneisiin Helsingin asukkaisiin. Voidaan silti olettaa, että itse ilmoitettu äänestysaktiivisuus on hieman yliarvioitua todelliseen vaaliosallistumiseen verrattuna. Siksi osallisuuden kokemuksen ja äänestämisen yhteys on todennäköisesti vähintään niin vahvaa kuin kyselytulosten perusteella vaikuttaa. Vastaajista iäkkäämmät ilmoittivat äänestäneensä vaaleissa yleisemmin kuin nuoremmat vastaajat, mikä on linjassa vaalitulosten kanssa.

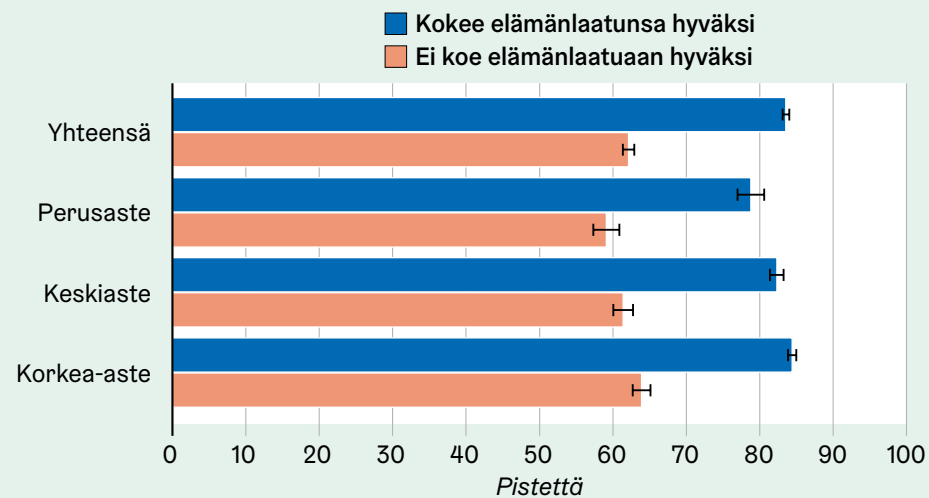
KUVIO 2.

Osallisuusindikaattorin keskiarvo Helsingissä aktiivisen osallistumisen* ja kuntavaaleissa äänestämisen mukaan.

*Aktiivisesti jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän tai hengellisen tai henkisen yhteisön toimintaan osallistuvat.

Lähde: Pääkaupunkiseudun hyvinvointikysely 2021.

*Elämänlaatumittari koostuu siitä, millaiseksi vastaaja arvioi elämänlaatussa ja siitä, miten tyytyväinen hän on terveyteensä, kykyynsä selviytyä päivittäisistä toiminnoista, itseensä, ihmissuhteisiinsa sekä asuinalueensa olosuhteisiin. Lisäksi vastaajilta kysytään, onko heillä riittävästi tarmoa arkipäivän elämäänsä varten ja tarpeeksi rahaa tarpeisiinsa nähden.

Lähde: Pääkaupunkiseudun hyvinvointikysely 2021.

KUVIO 3. Osallisuusindikaattorin keskiarvo Helsingissä koetun elämänlaadun* ja koulutustason mukaan.

AKTIIVISESTI JONKIN yhteisön toimintaan osallistuneet ilmoittivat muita vastaajia yleisemmin äänestäneensä viimeisissä kuntavaaleissa. Paras osallisuuden kokemus (keskiarvo 82 pistettä) oli niillä, jotka olivat sekä toimineet yhteisössä että äänestäneet. Aktiivisesti osallistumisen ja osallisuuden kokemuksen välinen yhteys oli kuitenkin voimakkaampi kuin äänestämisen ja osallisuuden välinen yhteys. Itse asiassa äänestämisen selitti osallisuuden kokemusta enää hyvin vähäisesti, kun aktiivinen osallistuminen ja muita muuttujia vakioitiin mallinnuksessa.

Osallisuuden kokemukset vaihtelevat koetun elämänlaadun mukaan

Ihmissuhteisiinsa tyytyväisten helsinkiläisten osallisuuden kokemus (painotettu keskiarvo 79 pistettä) oli selvästi muita vastaajia (keskiarvo 59 pistettä) voimakkaampi. Ihmissuhteiden ja osallisuuden kokemusten välinen yhteys näkyi

Helsinkiä koskevassa aineistossa myös muun muassa yksinäisyyteen liittyen. Osallisuuden kokemusten välillä oli erittäin suuri ero itsensä yksinäiseksi tuntevien (keskimäärin 56 pistettä) ja muiden (keskimäärin 78 pistettä) vastaajien välillä. Yksinäiseksi itsensä tunsivat helsinkiläisvastaajista 14 prosenttia. Kaikista helsinkiläisvastaajista lähes puolet (49 prosenttia) koki pandemian lisänneen yksinäisyyden tunnetta. Vastaajista 42 prosenttia kertoi, ettei pandemiolla ollut vaikutusta yksinäisyyden tunteeseen.

YKSINÄISYYDEN LISÄKSI toinen voimakas yhteys havaittiin kyselyaineistossa koetun elämänlaadun ja osallisuuden välillä (korrelaatio 0.58). Elämänlaatussa keskimäärin hyväksi kokevilla helsinkiläisillä (osallisuusindikaattorin arvo keskimäärin 84 pistettä) oli selvästi muita (keskimäärin 62 pistettä) vahvempi osallisuuden kokemus. Koettua elämänlaatua mitattiin kyselyssä usealla eri kysymyksellä, joista muodostettiin summamuuttuja⁴. Elämänlaatumittari koos-

4) EuroHIS-8-elämänlaatumittari perustuu kahdeksaan kysymykseen. Ensimmäisenä oli yleiskysymys ”Millaiseksi arvioit elämänlaatuasi?”. Vastausvaihtoehdoiksi esitettiin 1) erittäin huono, 2) huono, 3) ei hyvä eikä huono 4) hyvä 5) erittäin hyvä. ”Miten tyytyväinen olet” -kysymyssarja jakaantui viiteen alakysymykseen: ”terveyteesi”, ”kykyysi selviytyä päivittäisistä toiminnoista”, ”itseesi”, ”ihmissuhteisiisi” ja ”asuinalueesi olosuhteisiin”. Vastausvaihtoehtoina esitettiin 1) erittäin tyytymätön, 2) tyytymätön, 3) en tyytyväinen enkä tyytymätön, 4) tyytyväinen, 5) erittäin tyytyväinen. ”Missä määrin olet viimeisten kahden viime viikon aikana kokenut seuraavia asioita” -kysymyssarja sisältää kaksi alakysymystä: ”onko sinulla riittävästi tarmoa arkipäivän elämääsi varten?” ja ”onko sinulla tarpeeksi rahaa tarpeisiisi nähden?”. Vastausvaihtoehtoina esitettiin 1) ei lainkaan 2) vähän 3) kohtuullisesti 4) lähes riittävästi 5) täysin riittävästi. Vastaukset pisteytettiin välille 1-5 pistettä (1) erittäin huono/erittäin tyytymätön/ei lainkaan = 1p, ..., 5) erittäin hyvä/erittäin tyytyväinen/täysin riittävästi = 5p) ja laskettiin pisteiden keskiarvo. Elämänlaatussa keskimäärin hyväksi tunteviksi määriteltiin ne henkilöt, joiden WHO8-EUROHIS -mittarin kahdeksan kysymyksen keskiarvo on vähintään 4.

TAULUKKO 1.

Mallin standardoidut regressiokertoimet, selitettävänä osallisuusindikaattorilla mitatut osallisuuden kokemukset.

Selittäjä	Kerroin
Koettu elämänlaatu	0,301 ***
Koettu yksinäisyys	-0,266 ***
Tyytyväisyys ihmissuhteisiin	0,202 ***
Vastaajan ikä	-0,104 ***
Tulojen kattaminen menoilla helppoa	0,091 ***
Aktiivinen osallistuminen jonkin yhteisön toimintaan	0,082 ***
Korkea-asteen koulutus	0,055 ***
Yhteydenpito kotitalouden ulkopuolisiin henkilöihin	0,058 ***
Vastaajan sukupuoli nainen	0,053 ***
Äänestämisen kuntavaaleissa	0,024 *

*) Äänestämisen kuntavaaleissa on tilastollisesti melkein merkitsevä p<.05

***) Muut selittäjät ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä p<.0001

tuu siitä, millaiseksi vastaaja arvioi elämänlaatussa ja siitä, miten tyytyväinen hän on terveyteensä, kykyynsä selviytyä päivittäisistä toiminnoista, itseensä, ihmissuhteisiinsa sekä asuinalueensa olosuhteisiin. Lisäksi vastaajilta kysytään, onko heillä riittävästi tarmoa arkipäivän elämäänsä varten ja tarpeeksi rahaa tarpeisiinsa nähden. Kuten osallisuuden kokemukset myös koettu elämänlaatu oli vahvasti yhteydessä vastaajan koulutustasoon. Osallisuusindikaattorin arvot vaihtelivat koulutustason mukaan hieman silloinkin, kun koettu elämänlaatu vakioitiin.

OSALLISUUDEN KOKEMUS oli poikkeuksellisen hyvä niillä vastaajilla, jotka osallistuvat aktiivisesti jonkin yhteisön toimintaan ja joilla on lisäksi hyvä koettu elämänlaatu (keskimäärin 86 pistettä). Osallisuuden kokemus oli kuitenkin lähes samaa suuruusluokkaa (keskimäärin 83 pistettä) niillä, jotka kokivat elämänlaatussa hyväksi mutta eivät osallistuneet aktiivisesti. Kohtalaisen vähäinen määrä vastaajia osallistui aktiivisesti jonkin yhteisön toimintaan, vaikka koki elämänlaatussa huonoksi. Heillä myös osallisuuden kokemus oli keskimääräistä huonompi aktiivisesta osallistumisesta huolimatta.

SITÄ, MITEN eri muuttujat selittivät osallisuuden kokemusta yhdessä, testattiin regressioanalyysillä. Tässä mallinnuksessa tärkeimmiksi osallisuuden kokemuksen selittäjiksi nousivat muihin kokemuksiin liittyvät mittarit

Naisten osallisuuden kokemukset olivat keskimäärin hieman miehiä parempia.

(Taulukko 1). Koettu elämänlaatu, yksinäisyyden tunne ja tyytyväisyys ihmissuhteisiin selittivät osallisuuden kokemusta tässä tärkeysjärjestyksessä selvästi. Myös kokemus tulojen riittävydestä selitti osallisuusindikaattorin arvoja jonkin verran. Toimintaan liittyvät muuttujat – aktiivinen osallistuminen, yhteydenpito muihin ihmisiin ja äänestämisen – selittivät osallisuuden kokemuksia mutta kokemusmittareita heikommin. Kuntavaaleissa äänestämisen itsenäinen selitysvaiva jäi mallissa hyvin vähäiseksi. Taustamuuttujista osallisuuden kokemusta selittivät ikä, koulutustaso ja sukupuoli. Mallin korjattu selitysoosuus oli 0,50, eli malli selitti 50 prosenttia osallisuusindikaattorin arvojen vaihtelusta.

YLI 4 000 helsinkiläisvastaajan osallisuuden kokemus oli osallisuusindikaattorilla mitattuna vähintään 50 pistettä, mutta aineistossa oli kuitenkin yli 400 alle 50 pistettä saanutta vastaajaa. Näistä vähäistä osallisuutta tai jopa osattomuutta kokeneista vastaajista hyvin harva koki elämänlaatussa hyväksi tai osallistui aktiivisesti jonkin yhteisön toimintaan. Yli puolet heistä koki itsensä yksinäiseksi ja noin puolet piti kotitalouden menojen kattamista tuloilla vähintään melko hankalana. Lähes viidesosa kertoi olevansa työtön. Muihin vastaajiin verrattuna osattomuutta kokeneissa korostui myös jonkin verran muita matalampi koulutustausta, korkeampi ikä sekä miessukupuolisuus.

Päätelmät

Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn vuoden 2021 aineistossa osallisuusindikaattorin keskiarvo oli Helsingissä 74,8. Vanhimpien ikäryhmien osallisuuden kokemukset olivat keskimäärin muita helsinkiläisiä heikompia. Kysely toteutettiin keväällä 2021 ja voidaan olettaa, että koronapandemia vaikutti tuloksiin jossain määrin. Tutkimus tehtiin tässä muodossa ensimmäistä kertaa, joten pandemiaa edeltävältä ajalta ei ole vertailukelpoisia tietoja helsinkiläisten ikääntyneiden osallisuuden kokemuksista. Jatkossa tilanteen kehittymistä voidaan seurata, sillä kysely on tarkoitus toteuttaa säännöllisesti. Ehkä yllättäen osallisuuden kokemuksissa ei havaittu muita ikäryhmittäisiä eroja vanhimpia ikäryhmiä lukuun ottamatta.

NAISTEN OSALLISUUDEN kokemukset olivat keskimäärin hieman miehiä parempia. Sukupuolten välinen ero oli kuitenkin pieni, vaikka naiset olivat selvästi miehiä tyytyväisempiä ihmissuhteissa ja pitivät yhteyttä taloutensa ulkopuolisiin ihmisiin aktiivisesti. Toisaalta naiset ilmoittivat miehiä yleisemmin kokevansa yksinäisyyttä. Osallisuusindikaattorilla mitattavassa osallisuudessa tärkeitä ovat toki ihmissuhteiden lisäksi myös merkityksellisyyskokemukset ja valta vaikuttaa oman elämänsä kulkuun.

HELSINKILÄISTEN OSALLISUUDEN kokemus oli keskimäärin sitä parempi, mitä korkeampi vastaajan koulutustaso oli. Koulutusta itsessään voidaan pitää merkinä osallisuudesta yhteiskunnassa. Se, että korkein suoritettu tutkinto selittää myös osallisuuden ja toisaalta osattomuuden kokemusta, on omiaan syventämään väestöryhmien välisiä eroja. Voimakkaan osallisuuden kokemuksen avulla yksilö pystyy ottamaan käyttöön omia voimavarojaan kuten koulutautumalla saavuttamansa taidot.

OSALLISUUSINDIKAATTORIN KESKIARVOJA tarkastelemalla näyttää siltä, että myös Suomessa ja ulkomailla syntyneiden helsinkiläisvastaajien välillä olisi ero

niin, että Suomessa syntyneiden osallisuuden kokemus on vahvempi. Tästä aineistosta kuitenkin havaittiin, että kun koettu elämänlaatu vakioitiin, syntymämaan yhteys osallisuuden kokemukseen katosi. Vaikuttaa siltä, että koettu elämänlaatu ja osallisuus kietoutuvat yhteen tavalla, jota ei tässä tutkimuksessa ollut mahdollista selvittää tarkemmin.

TÄRKEIMMIKSI OSALLISUUDEN kokemukseen selittäjiksi nousivat sosiodemografisten taustamuuttujien sijaan muihin kokemuksiin liittyvät mittarit. Koettu elämänlaatu, yksinäisyyden tunne ja tyytyväisyys ihmissuhteisiin selittivät osallisuuden kokemusta tässä tärkeysjärjestyksessä selvästi. Myös kokemus tulojen riittävydestä oli yhteydessä osallisuuden kokemukseen. Toimintaan liittyvät muuttajat – aktiivinen osallistuminen jonkin yhteisön toimintaan, yhteydenpito muihin ihmisiin ja äänestäminen – selittivät osallisuuden kokemuksia heikkommin. Voi kokea osallisuutta, vaikkei olisikaan yhteiskunnallisesti kovin aktiivinen.

TÄSSÄ ARTIKKELISSA käytetty pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn aineisto on poikkileikkausaineisto, jossa osallisuuden kokemusten ja muiden muuttujien välisiä syy-seuraussuhteita ei voida todentaa. Todennäköisesti on niin, että esimerkiksi hyvät osallisuuden kokemukset lisäävät osallistumista yhteiskuntaan, mikä jälleen vahvistaa osallisuuden kokemusta. Jos on osallisuutta, pystyy toimimaan ja hankkimaan lisää voimavaroja ja toisinpäin.

OSALLISUUSINDIKAATTORIN TAUSTALLA on ajatus osallisuudesta tekijänä, joka auttaa ylittämään toiminnan esteitä. Tämän artikkelin perusteella väestötason esteinä hyvälle osallisuuden kokemukseksi voidaan pitää joitakin vastaajan taustatekijöitä, kuten matalaa koulutustasoa. Eriarvoisuuden tasaamiseksi eri väestöryhmien osallisuuden kokemuksista on hyvä tietää. Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn perusteella voidaan sanoa, että osattomuuden kokemuksen kanssa käsi kädessä kulkevat yksinäisyys ja matalaksi koettu elämänlaatu. ■

Jenni Erjansola toimii tutkijana Helsingin kaupunginkanslian kaupunkitietoyksikössä.

Lähteet

- Ahlgren-Leinvuo H. & Erjansola J & Joensuu M & Mäki N & Mänty M & Sihvonon A-P (2022). Pääkaupunkiseudun asukkaiden hyvinvointi ja terveys. Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn 2021 tuloksia. Tutkimuksia 2022:1. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.
- Allardt, E (1976). Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY.
- Arnstein, S (1969). A Ladder Of Citizen Participation. Journal of the American Institute of Planners, 35:4, 216–224.

- Erjansola, J; Saukkonen, P; Niemi, I & Saarimaa, S (2021). Vuoden 2021 kuntavaalit Helsingissä. Tilastoja 2021:9. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.
- Isola, A-M; Kaartinen, H; Leemann, L; Lääperi, R; Schneider, T; Valtari, S & Keto-Tokoi, A (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpöytä 2017/33. Helsinki: THL.
- Isola, A-M; Nousiainen, M & Valtari, S (2020). Osallisuustyö välineenä heikossa asemassa olevien vallan lisäämiseen. Teoksessa Suonen-Erhiö, L; Pohjola,

- A; Satka, M & Simola, J (toim.) Sosiaaliala uudistuu. Tietopohjan ja vuorovaikutuksen kysymyksiä. Helsinki: Huoltaja-säätiö.
- Helsingin kaupunki (2021). Kasvun paikka – Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.
- Leemann, L; Martelin, T; Koskinen, S; Härkänen, T & Isola, A-M (2021) Development and Psychometric Evaluation of the Experiences of Social Inclusion Scale. Journal of Human Development and Capabilities, DOI: 10.1080/19452829.2021.1985440

- Raivio, H & Karjalainen, J (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa Taina Era (toim.) Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Sen, A (1999). Development as freedom. Oxford: Oxford University Press.

Helsingin tilastotietokannat uudistuivat

HELSINGIN KAUPUNKI julkaisee runsaasti kaupunkitilastoja avoimena datana tilastotietokantojen kautta. Aiemmin tietokannat ovat sijainneet erillään, mutta vuodenvaihteessa tapahtuneen uudistuksen myötä kaikki tilastotietokannat muuttivat yhteiselle alustalle.

Kaupungin ylläpitämät tilastotietokannat löytyvät jatkossa kootusti yhdestä paikasta osoitteesta stat.hel.fi. Samalla tietokannat ovat siirtyneet uudelle, avoimen lähdekoodin PxWeb-alustalle, joka mahdollistaa tilastotietojen aiempaa monipuolisemman hyödyntämisen.

Stat.hel.fi-kokonaisuus sisältää seuraavat avoimet tietokannat:

- Aluesarjat
- Hyvinvointitilastot
- Nordstat
- Helsingin ympäristötilasto

Tilastotietokannat tarjoavat kattavan paketin kaupunkitilastoja eri aihepiireistä. Siinä missä Hyvinvointitilastot antavat tietoa helsinkiläisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista, Nordstat-tietokannasta voi poimia vertailutietoja pohjoismaisista kaupungeista. Helsingin ympäristötilasto puolestaan esittelee keskeisiä ympäristön tilaa kuvaavia indikaattoreita.

Kattavin tietokannoista on Aluesarjat, josta löytyy pitkiä aikasarjoja useasta eri ilmiöstä Helsingistä, pääkaupunkiseudulta ja Uudenmaan alueelta. Tietokannasta löytyy tilastotietoja mm. väestörakenteesta, asumisesta ja rakentamisesta sekä työmarkkinoista ja tulotasosta. Nimensä mukaisesti aluetilastot ovat tietokannan ydintä, ja Aluesarjoista löytyy kuntatasoisten tietojen lisäksi tilastoja myös kaupunkien sisäisten aluejakojen mukaan. Tietokanta onkin erinomainen lähde alueiden välisten erojen vertailuun.

uudistuivat

Useimmat tilastot päivittyvät vuosittain, mutta joukosta löytyy tiheimmillään kuukausittain päivittyviä tietoja. Takautuvien tietojen lisäksi tilastoja löytyy myös tulevista: esimerkiksi Aluesarjat-tietokanta sisältää Helsingin väestöennustetiedot sekä ennakkotietoja väestörakenteesta ja väestömuutoksista.

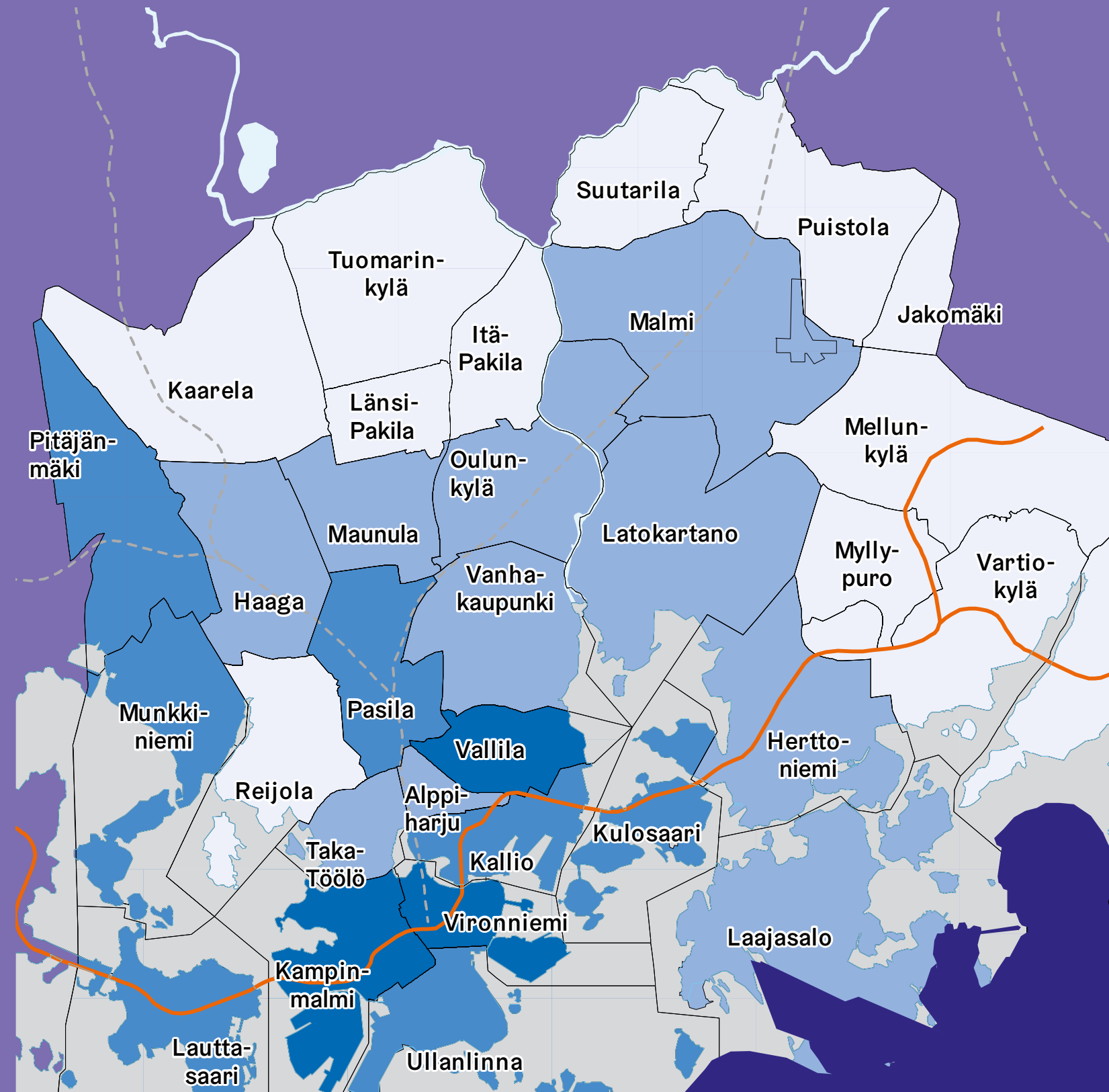
Lisätietoja tietokantojen sisällöstä ja käyttöehdoista sekä ohjeita ja yhteystietoja löytyy kunkin tietokannan kuvauksesta.

Uusi alusta mahdollistaa tilastojen aiempaa monipuolisemman hyödyntämisen

Kaikki avoimet tilastotiedot ovat jatkossa käytettävissä perinteisen käyttöliittymän lisäksi myös PxWeb API-tilastorajapintapalvelun kautta, mikä mahdollistaa tietojen sujuvan jakelun erilaisiin sovelluksiin. Uudistus tuo myös muita parannuksia tietojen käytettävyyteen: uusi käyttöliittymä toimii mobiililaitteissa ja siirto uudelle alustalle parantaa palvelujen saavutettavuutta. Parannuksia on tehty lisäksi tilastotietojen jäsentelyyn, kuvauksiin ja sisältöihin. Yksi esimerkki tästä on Aluesarjat-tietokannan hierarkia, joka saadun käyttäjäpalautteen pohjalta muutettiin aluepohjaisesta valikkorakenteesta ilmiölähtöiseksi. Myös tietokantojen käyttöohjeita on päivitetty käytön helpottamiseksi.

Tilastotietokantojen teknisestä ylläpidosta vastaa kaupunginkanslian kaupunkitietoyksikkö, mutta tietosisältöjen ylläpitoon osallistuu asiantuntijoita kaupungin muista yksiköistä ja kaupunkiorganisaation ulkopuolelta. Esimerkiksi seudullisena yhteistyönä toteutetun Aluesarjat-tietokannan ylläpitoon osallistuu asiantuntijoita Helsingin lisäksi Espoosta ja Vantaalta, HSY:sta ja Uudenmaan liitosta. Nordstat-tilastotietokannan ylläpito on vuorostaan toteutettu kansainvälisenä yhteistyönä. ■

LUE LISÄÄ: stat.hel.fi

”

Aluesarjat-
tietokanta on
erinomainen
tietolähde
alueiden
välisten
erojen
vertailuun.

Kvartti

Innehåll

- 60** **Timo Cantell**
Ledare
- 62** **Pasi Saukkonen**
Invandringens andra generation – är Helsingfors redo?
- 70** **Vesa Keskinen & Katariina Kainulainen-D'Ambrosio**
Det egna grannskapet och Helsingfors stadskärna upplevs som trygga – rön från Trygghetsenkäten i Helsingfors
- 78** **Pekka Mustonen**
Långsam återhämtning och nya normallägen – turismen i Helsingfors under två internationella kriser
- 86** **Henrik Lönnqvist & Minna Salorinne**
Distansjobb även framdeles – men för vilka, och var? Nästan hälften av jobben i Helsingfors är väl lämpade för distansarbete
- 98** **Jenni Erjansola**
Delaktighet är att ha kontakt och betyda någonting – iakttagelser av upplevd delaktighet bland helsingforsbor
- 108** Nyheter

Vardagen i Helsingfors kan återspegla både coronakrisen och krigsläget

Början av 2022 har i Helsingfors och övriga Europa varit en tid av exceptionella förhållanden. Coronaviruspandemin, som pågått i två år, håller förmodligen på att mattas av, om än smittosiffrorna fortfarande, då detta skrivs, är höga. Lyckligtvis har vi hittat lösningar för hur vi hanterar coronan. Men i världspolitiken är det gungning. I slutet av februari inledde Ryssland ett anfallskrig mot Ukraina, och det kastar nu andra slags skuggor över säkerhetsläget i Europa.

TRYGGHETEN ÄR ett av fokusen i Helsingfors stads nya stadsstrategi, som godkändes av stadens fullmäktigförsamling hösten 2021, och som styr stadens verksamhet under innevarande fullmäktigeperiod, alltså 2021–2025. I strategin betonas bland annat följande så kallade tyngdpunkter: "En trygg stad är en bra stad. [...] Vi sköter om en omfattande beredskap på stadsnivå och bygger grunden för en mångsidig funktionsförmåga i olika situationer."

DET BEHÖVS många slags kunskap och information för att invånarnas trygghet ska kunna tryggas och staden vara beredd på olika slags kriser, och för att kunna trygga verksamheten även under undantagsförhållanden. Att ta fram aktuell information om sådant som påverkar invånarnas trygghet och om invånarnas egna upplevelser av trygghet eller otrygghet är något som staden sysslat med i många år. Överlag finns det många slags information om trygghet, allt från snabb observationsdata till långvarigare forskningsprojekt.

TIDSKRIFTEN KVARTTI koncentrerar sig på forskning och statistik, som ju ofta – men inte alltid – är långsammare att ta fram än snabbindikatorer. Många gånger kan det också handla om att se de stora förloppen, till exempel hur något visst fenomen utvecklas under flera år eller årtionden. Detta är viktigt då ju många faktorer och fenomen som har med städer att göra förändras förhållandevis långsamt.

FÖRELIGGANDE NUMMER rapporterar bland annat om Trygghetsenkäten i Helsingfors, vars omfattande svarsdata analyserats med tre års mellanrum allt sedan år 2003. Den färskaste enkätundan gjordes ett par månader före Rysslands angrepp på Ukraina, så det plötsligt förändrade världsläget hade inte påverkat helsingforsbornas upplevda trygghet. Å andra sidan ligger ju huvudfokus i enkäten på situationer i vardagslivet och boendeomgivningen, som kanske inte direkt påverkas av det försämrade globala trygghetsläget.

FÖRELIGGANDE KVARTTI handlar också om bland annat besöksnäringen, turismen, i Helsingfors. I synnerhet inom internationellt resande kommer både coronapandemin och det säkerhetspolitiska läget att märkas på något vis – i Helsingfors kanske kännbarare än till exempel i de övriga nordiska huvudstäderna. Turismen är viktig för Helsingfors, och även kommande nummer av Kvartti kommer att bevaka den ur olika synvinklar.

KRIGET I Ukraina kommer tvivelsutan att inverka på Helsingfors på många sätt, till exempel genom att krigsflyktningar får en tillflykt, för kortare eller längre tid, även i Finland. Före den nuvarande krisen bodde några hundra av de ukrainare som kommit till Finland i Helsingfors. Deras antal kommer sannolikt att vara mycket större ett tag framöver. För Helsingfors stad är det viktigt att nykomlingarna känner sig välkomna, mår bra, och hittar meningsfullt arbete och människorelationer. ■

Timo Cantell
stadsfaktachef

HELSINKI PARTNERS / VESA LAITINEN

Invandringens andra generation – är Helsingfors redo?

● PASI SAUKKONEN

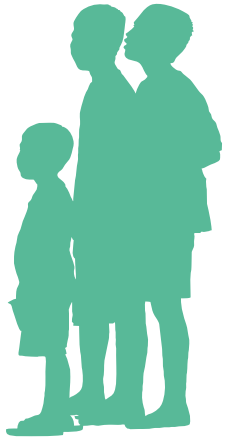
I Helsingfors bor ca. 28 procent av de finländare som hör till invandringens andra generation. De som fötts i Finland och har utländsk bakgrund är till största delen ännu barn eller unga. Bland dem är ursprungslandsbakgrunden klart annorlunda än bland hela den befolkning i Helsingfors som har utländsk bakgrund, i och med till exempel att en mycket stor del av den andra generationen har somalisk bakgrund. Men som helhet är de som tillhör invandringens andra generationen en heterogen skara. Medan en del av dem har utmärkta förutsättningar för att studera, få jobb och ha framgång i livet, finns det andra som har svårigheter på olika livsområden.

Inledning

Finland har en kort historia av mera omfattande invandring bakom sig, bara omkring trettio år. Därför är det förståeligt att den del av befolkningen som har utländsk bakgrund länge bestod nästan bara av folk som själva flyttat till Finland. Men i och med att antalet barn med invandrarföräldrar har vuxit starkt, liksom också deras andel av sin egen åldersklass, håller läget snabbt på att förändras. I vissa delar av Helsingfors utgör de finlandsfödda invandrarbarnen redan en betydande del av barnen och ungdomarna i området.

många internationella sammanhang har man kunnat konstatera att en prövosten för lyckad integreringspolitik är hur bra invandrarbarnen lyckas i livet, hur de upplever sig tillhöra samhället, och hur likabehandlade de känt sig. Detta innebär en paradox, i och med att det på inget vis finns fog för att använda termen invandrare om dem som fötts i det land där de bor eller flyttat dit som mycket unga. Icke desto mindre kan man ur deras framgångar indirekt utläsa hur bra samhället lyckats med att ta emot deras föräldrar.

EN ANNAN paradox är att en bättre situation bland barnen än föräldrarna inte alltid medför en positivare inställning till samhället. Av utredningar vet vi att invandringens andra generation, alltså barn till personer som invandrat, ofta har bättre framgångar i livet, till exempel inom utbildning och arbetskarriär, än sina föräldrar. Detta innebär dock inte automatiskt att man är nöjdare med sin livssituation eller att man starkt identifierar sig med sin boendemiljö, eftersom det i många avseenden kan skönjas skillnader gentemot sådana jämnåriga som inte har invandrarbakgrund. För många unga med finländska bakgrund tycks livet vara mycket lättare, och det känns oräddvist.

I NYHETSMEDIA framstår unga med utländsk bakgrund i huvudsak i en negativ dager. I Finland har de ofta nämnts i samband med så kallade gatugång. På vår sida om Bottniska viken har rapporterna om läget i Sverige ofta ett bekymrat tonfall. Och visst är det viktigt att vara medveten om risken för negativa utvecklingsförlopp. Men samtidigt borde man inte glömma att dessa barn och unga, som förälskar två eller flera kulturer, bär på en stor potential. Många har en stark vilja att komma framåt i livet, och att många lyckats finns det gott om exempel på i andra delar av Europa, inom till exempel vetenskap, konst, idrott och politik.

SYFTET MED föreliggande skrivelse är att utgående från registerbaserad statistik och ur invandringens andra gene-

rations synvinkel göra en färsk översikt av läget i Helsingfors och, till vissa delar, övriga huvudstadsnejden. Vi börjar med att slå fast vad vi menar med denna andra generation. Därefter utreder jag till först den allmänna befolkningsutveckling som anknyter till den andra generationens tillväxt, och därefter hur denna befolkningsdel placerar sig på olika håll i Helsingfors. Till sist lägger jag fram några synpunkter på vilka slags saker det är viktigt att man fäster uppmärksamhet vid just nu (mer om forskningen i temat, se t.ex. Leinonen 2013; Martikainen & Haikkola 2010; Haikkola 2012; Peltola 2014.)

Vad som menas med andra generationen

Med invandringens andra generation kan man allmänt ta get avse barnen till dem som flyttat till ett visst land. Men då bör två saker genast slås fast, nämligen dels att många av dem som hör till den andra generationen inte avviker från sina jämnåriga på något betydande sätt, och att det är skäl att undvika onödiga särskiljning mellan dem och sådana som inte har flyttbakgrund, dels att de interna skillnaderna inom kategorin, precis som mellan invandrare överlag, kan var verkligt stora. Oftast lönar det sig inte att på grundval av till exempel livssituationen eller skolframgången i snitt dra allmänna slutsatser om alla dem som tillhör kategorin.

I FINLAND och övriga Norden tillämpas en statistisk approach, där befolkningen uppdelas i dem som har inhemsk respektive utländsk bakgrund. Utländsk bakgrund har de personer vilkas båda eller enda kända förälder är födda utomlands. De med utländsk bakgrund uppdelas på de i Finland födda och de utomlands födda. De som har utländsk bakgrund men är födda i Finland kan man anse tillhöra den andra generationen av invandring. I vissa fall finns det statistik enbart på grundval av det registrerade modersmålet. I Finland väljer man ofta att dra skilljelinjen enligt huruvida en person född i Finland har ett inhemskt eller utländskt modersmål.

I MÅNGA andra länder tillämpas en bredare definition av utländsk bakgrund. Till exempel i Tyskland och Nederländerna anses man ha utländsk bakgrund om åtminstone en av ens föräldrar är född utomlands. I Finland skulle antalet andra generationens invandrare växa märkbart enligt det resonemanget. Men internationell forskning visar att det ofta finns relevanta skillnader mellan dem som har en förälder född i boendelandet och dem med ingen förälder född i boendelandet. De förstnämnda påminner mera om dem vars bägge föräldrar hör till den så kallade ursprungsbefolkningen.

FÖRÄLDARNAS FLYTTORSAK inverkar, liksom också andra strukturella bakgrundsfaktorer och egenskaper, ofta på barnens livssituation och möjligheter till framgång. I synnerhet barn till föräldrar med flyktningbakgrund har ofta belastningar i anknytning till flytten och etableringen i det nya landet. Det kan handla om traumatiska upplevelser från flykten eller tiden före den, om oro för dem som blivit kvar, och hopp om att snart få åka hem igen (Chimienti et al., 2019). Många av dem kommer också från förhållanden som kulturellt och socialt avviker starkt från det nya boendelandets, och anpassningen till den nya miljön tar tid och krafter.

DEN ANDRA generationen har också ibland uppdelats exaktare. Även sådana som flyttat hit som barn har ibland räknats med, och då har man gjort skillnad mellan dem som kommit hit som mycket små (0–5-åringar, och som kallas generation 1,25), i tidig skolålder (6–12-åringar, generation 1,5) och som tonåringar (13–17-åringar, generation 1,75). Flyttåldern har konstaterats ha betydelse för till exempel inläring av boendelandets språk och, bland annat, framgången i skolan. De som flyttat som äldre har i stor utsträckning hunnit socialiseras i ursprungsländerna, i förhållanden som avviker från destinationslandets. De som har bara en utomlands född förälder kan man anse tillhöra generation 2,5 (Rumbaut 2004; se även Martikainen & Haikkola 2010, 22–30.)

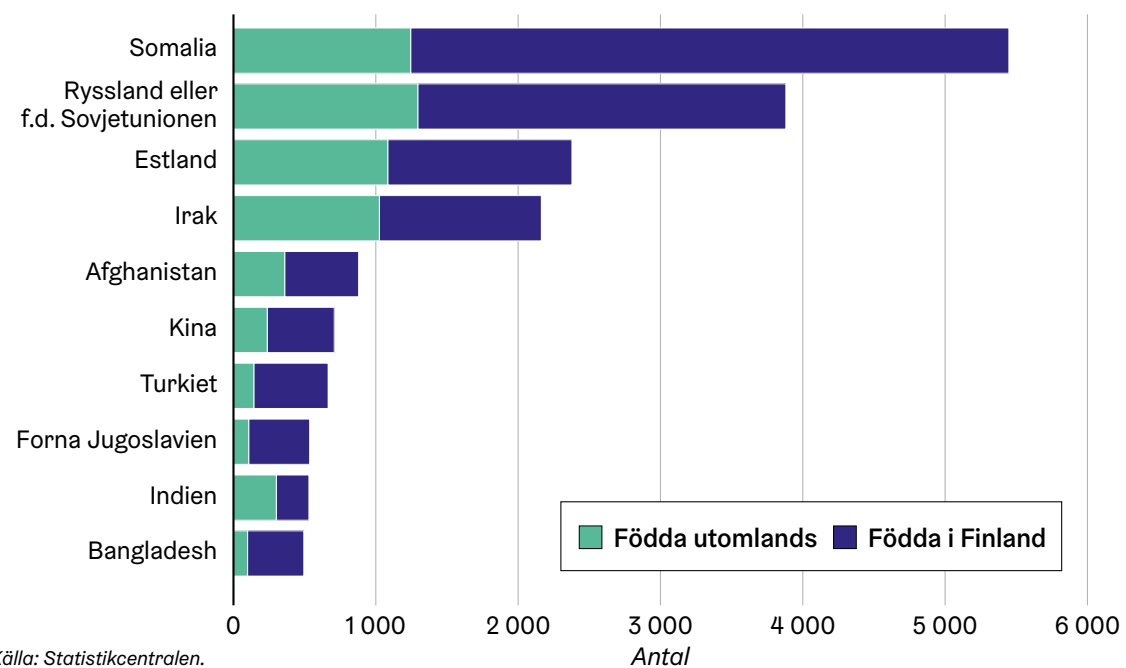
Andra generationens antal och andel växer

I slutet av år 2020 bodde det, enligt Statistikcentralen, i Helsingfors 21 163 sådana personer vars bägge föräldrar (eller den enda kända) är födda utomlands. År 2000 var deras antal bara ca. 4 500. Andra generationens andel av alla dem med utländsk bakgrund och, givetvis, av hela befolkningen har vuxit raskt. År 2020 var deras andel av alla med utländsk bakgrund nästan en femtedel, och av hela befolkningen vidpass tre procent.

MED TANKE på hur kort invandringshistoria Finland har är det lätt att förstå att de med utländsk bakgrund som fötts i Finland till största delen ännu är barn och unga. I slutet av år 2020 var de nästan alla yngre än 30 år, och andelen under 15-åringar var hela 70 procent. Andra generationens invandrades (alias de i Finland föddas) andel av alla med utländsk bakgrund var i åldersklassen 15–29 år nästan en fjärdedel, och av 0–14-åringarna rentav 72 procent. Av alla 0–14-åringar i Helsingfors utgjorde de som hade utländsk bakgrund redan över en femtedel (22 %).

SÅDANA i Finland eller utomlands födda vars ena förälder var född utomlands och den andra i Finland fanns det nästan 32 000 av i Helsingfors. Överlagset största delen av dem var födda i Finland. Jämfört med andra generationens invandrare har de som hör till denna så kallade 2,5 generation ökat måttligt i antal. För många av dem har endera föräldern fötts i ett annat västland eller i före detta Sovjetunionen eller Ryssland. I detta sammanhang har det inte varit möjligt att noggrannare klarlägga antalet barn som kommit hit som mycket unga (generation 1,25), så de har här jämförts med andra generationen.

BLAND DE utomlands födda invånarna med utländsk bakgrund har de vanligaste ursprungsländerna redan länge varit före detta Sovjetunionen, Ryssland och Estland. Men bland dem med utländsk bakgrund som fötts i Finland är det många vars föräldrar fötts i Somalia. År 2020 var de

Källa: Statistikcentralen.

FIGUR 1.

De största ursprungslandsgrupperna bland 0–19-åringarna med utländsk bakgrund i Helsingfors år 2020, enligt invandringsgeneration.

ca. 5 200 till antalet, vilket är 44 procent av alla med somalisk bakgrund i Helsingfors. Därmed är alltså nästan varannan med somalibakgrund i Helsingfors född i Finland. Bland 0–19-åringarna utgör de nästan en fjärdedel av alla dem vars föräldrar invandrat. (Figur 1).

DETTA FENOMEN förklaras, liksom också den förändring som skett, av till exempel somaliinvånarnas åldersstruktur, deras redan förhållandevis långa historia i Finland, och att många av familjerna har flera barn än genomsnittligt. Den klart lägre nativiteten bland familjer med rysk eller estnisk bakgrund spelar självfallet också in. Och dessutom bör vi komma ihåg att en stor del av dem i Helsingfors med omnejd som har rysk eller estnisk bakgrund bor i parförhållande med någon som fötts i Finland, och att deras barn därför i statistiken räknas ha finländsk bakgrund.

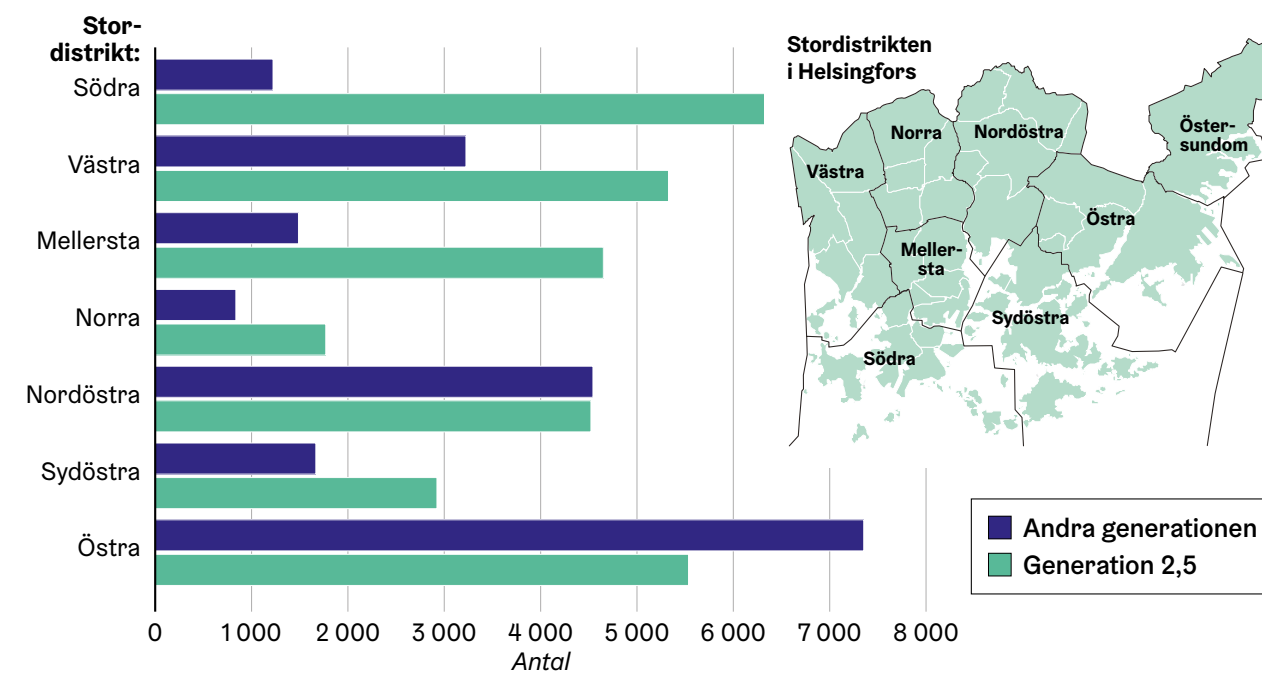
I INTERNATIONELLT perspektiv är invandrarbefolkningen i Finland starkt lokalt koncentrerad. Vid slutet av år 2020 bodde omkring hälften av alla dem med utländsk bakgrund i antingen Helsingfors, Esbo eller Vanda. Själva Helsingfors andel är cirka en fjärdedel. Av de finländsfödda invånarna med utländsk bakgrund bodde 55 procent då i huvudstadsregionen, och Helsingfors andel av hela andra invandringsgenerationen var hela 28 procent. Esbos och Vandas respektive andelar var ca. 14 procent, och även de växte.

Andra generationen i olika delar av staden

Med tiden har det till Helsingfors – och till såpass olika delar av staden – kommit så många personer som flyttat till Finland att den internationella flyttningsrörelsen och dess följder på något sätt är närvarande överallt i staden idag. Icke desto mindre har allt sedan slutet av 1990-talet andelen invånare med utländsk bakgrund varit större i vissa delar av staden än i andra. Men de skillnader som då kunde skönjas har inte minskat med tiden, snarare tvärtom, och skillnaderna mellan ytterlighetsnoteringarna i invandratäthet har fortsatt växa.

DÄRMED ÄR det lätt att förstå dels att det finns andra generationens invandrare överallt i staden, dels att det finns klart mera av dem, både absolut och procentuellt, i vissa delar av staden. En analys på stordistriktets nivå visar att hela 56 procent av dem i Helsingfors som tillhörde invandringens andra generation bodde i antingen Nordöstra eller Östra stordistriktet i slutet av 2020. I Östra stordistriktet var deras andel av hela befolkningen sju procent (andelen invånare med utländsk bakgrund sammanlagt 29 %), och i Nordöstra stordistriktet fem procent (20 %).

OM VI går ner på distriktsnivå träder distriktet Mellungsby och Nordsjö fram. I slutet av 2020 hade Mellungsby nästan 3 000 invånare som hörde till invandringens andra generation, och i Nordsjö omkring 2 500. Sammanräknat ut-

Ur figuren har lämnats bort personer utan fast adress, samt (p.g.a. få fall) Östersundom.

Källa: Statistikcentralen.

FIGUR 2.

De som hör till generation 2,5 resp. 2 i stordistriktet i Helsingfors 2020.

gjorde de finländsfödda invånarna med utländsk bakgrund i de två distrikten 26 procent av alla andra generationens invandrare i Helsingfors. Följande i mängdordning var distriktet Kårböle, Ladugården, Malm, Hertonas och Botby, men både mängderna och andelarna var klart mindre i dessa områden.

OM VI tittar närmare på de fem delområdena i distriktet Mellungsby har Gårdsbacka största andelen invånare med utländsk bakgrund (39 %), och Mellungsbacka den minsta (25 %). Den andra generationens andel av de invånare som hade utländsk bakgrund varierade i slutet av år 2020 mellan 20 och 26 procent beroende på delområde. Eftersom de med utländsk bakgrund i Helsingfors i genomsnitt är yngre än befolkningen som helhet är deras befolkningsandelar större i de yngre åldersklasserna. Av 0–6-åringarna i Gårdsbacka hade 61 procent utländsk bakgrund, och fyra femtedelar av dessa var födda i Finland. I distriktets övriga delområden varierade andelen mellan 43 och 49 procent.

MEDAN ANDRA generationen till stor del placerar sig i östra Helsingfors, bor en kännbarare del av generation 2,5, alltså dem som på sätt och vis vuxit upp i två kulturer, i stadens södra, västra och mellersta delar. År 2020 bodde var femte av dem i Södra stordistriktet, där det bodde bara sex procent av samtliga medlemmar av andra invandringsgenerationen. I och för sig betonas även för generation

2,5 Östra och Nordöstra stordistriktet samt vissa delar av dessa, till exempel distriktet Mellungsby och Nordsjö. Det är sant att antalen invånare som, i de två sistnämnda, hör till generation 2,5 mindre än antalen medlemmar av generation 2, men om man också räknar med generation 2,5 (trots att den inte definitionsmässigt har utländsk bakgrund), betonas befolkningens åtminstone partiella utländska bakgrund tydligare.

OM VI ser på det man kallar huvudstadsregionen, dvs. städerna Esbo, Grankulla, Helsingfors och Vanda, märker vi en del områden där andelen invånare med utländsk bakgrund är relativt stor. Sådana är till exempel de till folkmängden ungefär lika stora Södräk i Esbo, Håkansböle i Vanda och Gårdsbacka i Helsingfors. I alla dessa områden har andelen invånare med utländsk bakgrund vuxit märkbart de senaste åren, vilket delvis beror på att uttryckligen den andra generationen ökat i antal. I alla tre områden har de 0–15-åriga invandrarbarnens andel av sin åldersklass vuxit från ca. 33 procent år 2012 till 53–58 procent i slutet av 2020.

DET ÄR skäl att notera att en stor del av befolkningen i dessa områden hör till de äldre åldersklasserna. År 2020 var 65-åringarnas procentandel av befolkningen 22 i Gårdsbacka, 16 i Håkansböle och 14 i Södräk. Nio av tio av dessa personer har finska eller svenska som registrerat

modersmål, och har alltså till överlägset största delen finländsk bakgrund. Mycket avgörande för befolkningsutvecklingen i dessa och några andra områden är hurdana människor det så småningom flyttar in i de bostäder där den äldre befolkningen bott. Om en stor del av andra invandringsgenerationen fortsätter bo i det område där de vuxit upp kan andelen invånare med utländsk bakgrund förändras mycket snabbt.

Vad gör Helsingfors klokt i att förbereda sig på?

Det finländska samhället har inte särskilt mycket erfarenhet av hur invandrarbarn växer upp, blir vuxna och hittar sin plats i samhället, i synnerhet inte i den omfattning som vi nu ser. Ändå har vi, jämfört med många andra västeuropeiska länder, två faktorer på vår sida. För det första lät man i många länder andra generationen växa upp så gott som utan något som helst slag av stödverksamhet, i och med att man ställvis, och i årtionden, inte ville erkänna migrationen och dess följder. För det andra förfogar Helsingfors, huvudstadsregionen och Finland överlag över en stor mängd kunskap och erfarenheter från till exempel övriga Norden. Vi vet ungefär hurdan utvecklingen varit på andra håll.

I **LJUSET** av siffrorna för huvudstadsregionen verkar förändringen i befolkningsstrukturen ganska dramatisk, trots att invandringen till Finland som helhet varit någorlunda anspråkslös. Hos oss har invandringen ovanligt starkt koncentrerats till en och samma stadsregion. Den snabba ökningen i invandrarbarnens och -ungdomarnas an-

del av befolkningen förklaras också av att ursprungsbefolkningen samtidigt haft låg nativitet. Likaså tenderar barnfamiljer med inhemsk bakgrund delvis bo i andra områden än de med utländsk bakgrund. Trots att man genom planläggning försökt förebygga lokal differentiering har det inte hindrat att visa områden fått en klart större andel invånare med utländsk bakgrund.

MÅNGA FINLANDSFÖDDA med utländsk bakgrund har goda framgångar i livet. De klarar sig i skolan, avlägger examina, får arbete, hittar vänner och hjärtevänner, och upplever sig trygga och som en del av samhället. Många av dem klarar sig ännu bättre om de får stöd av såväl sin närkrets som av samhället i övrigt och av de sociala institutionerna i Finland, såsom skolor, fritidsservice och medborgarsamhälleliga aktörer. I synnerhet skolorna spelar en nyckelroll i att bistå dem som behöver stöd och i att uppmuntra barn och unga att ha drömmar och visioner och att arbeta för att nå dem.

MEN ALLA klarar det inte utan svårigheter. Och problemen till exempel med skolan och studierna och att få jobb är inte problem bara på individnivå. På basis av internationell erfarenhet kan man i bakgrunden också skönja strukturella orsaker och andra faktorer. I ett besvärligt läge är ofta de som, då de börjar skolan, inte har samma förutsättningar som andra att lära sig, som inte i hemmet får stöd för skolgången, och som inte hittar utvägar att delta i social verksamhet till exempel inom föreningar och fritidsaktiviteter. Ändå är det många som trots svåra förhållanden lyckas komma långt i livet och föregå med gott exempel för andra. ■

Källor

- Chimienti, Milena, Bloch, Alice, Ossipow, Laurence & Wihtol de Wenden, Catherine (2019). Second generation from refugee backgrounds in Europe. *Comparative Migration Studies* 7: 40.
- Haikkola, Lotta (2012). Monipaikkainen nuoruus: toinen sukupolvi, transnationaalisuus ja identiteetit. Helsingfors universitet, Helsingfors.
- Leinonen, Elina (2013). Toinen sukupolvi tulee! *Kvartti* 2013:2, 32–41. Helsingfors stads faktacentral, Helsingfors.
- Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta (2010). Maahanmuutto ja sukupolvet *Tietolipas* 233. Finska Litteratursällskapet SKS, Helsingfors.
- Peltola, Marja (2014). Kunnollisia perheitä. *Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema. Nuorisotutkimusseura*, Helsingfors.
- Portes, Alejandro & Rumbaut, Rubén G. (2006). The Second Generation in Early Adulthood: New Findings from the Children of Immigrants Longitudinal Study. *Migration Information Source*, October 1, 2006.
- Rumbaut, Rubén G. (2004). Ages, Life Stages, and Generational Cohorts: Decomposing the Immigrant First and Second Generations in the United States. *International Migration Review* 38: 3, 1160–1205.

”

Det finländska samhället

har inte särskilt mycket erfarenhet av hur invandrarbarn växer upp, blir vuxna och hittar sin plats i samhället, i synnerhet inte i den omfattning som vi nu ser. Ändå har vi, jämfört med många andra västeuropeiska länder, två faktorer på vår sida. För det första lät man i många länder andra generationen växa upp så gott som utan något som helst slag av stödverksamhet, i och med att man ställvis, och i årtionden, inte ville erkänna migrationen och dess följder. För det andra förfogar Helsingfors, huvudstadsregionen och Finland överlag över en stor mängd kunskap och erfarenheter från till exempel övriga Norden.

Pasi Saukkonen verkar som specialforskare vid Helsingfors stadskansli. Han är docent vid Helsingfors respektive Jyväskyläs universitet.

HELSINKI PARTNERS / IIDA LAUKKANEN

Det egna grannskapet och Helsingfors stadskärna upplevs som trygga

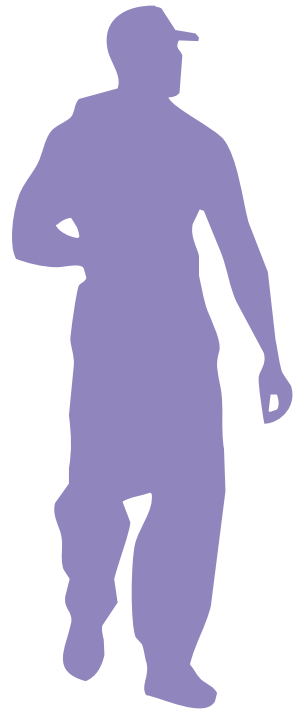
– rön från Trygghetsenkäten i Helsingfors

● VESA KESKINEN & KATARIINA KAINULAINEN-D'AMBROSIO

I slutet av år 2021, vid senaste runda av den omfattande Trygghetsenkäten i Helsingfors, upplevde stadens invånare sin stad som i huvudsak trygg. Nästan nio av tio svarare tyckte att staden allmänt taget är trygg eller åtminstone ganska trygg. Andelen var en aning mindre än den varit vid föregående enkättrunda. I sitt eget bostadsområde – grannskap – kände 92 procent av svararna sig allmänt taget trygga, och enligt 76 procent är det egna grannskapet tryggt också sent på veckoslutskvällen. Enkäten gjordes före Rysslands angrepp på Ukraina, så resultaten återspeglar inte krigets eventuella verkningar på invånarnas upplevda trygghet.

Med tre års mellanrum sonderar Trygghetsenkäten i Helsingfors invånarnas upplevda trygghet i till exempel det egna grannskapet och i stadskärnan (sistnämnda kallad 'Helsingfors centrum' i enkäten). Det fjärskaste forskningsmaterialet insamlades i slutet av år 2021, även denna gång av Helsingfors stad och Polisnärheten i Helsingfors. Trygghetsenkäten har gjorts i så gott som samma format redan i nästan tjugo år. Föreliggande artikel ger en första presentation av de huvudsakliga rönen av senaste enkät, och gör en jämförelse med de tidigare rundorna. Rönen kommer att preciseras i kommande analyser.

VID DEN föregående rundan, i slutet av 2018, var trygghetsläget av enkätsvaren att döma bättre än vid någon av de tidigare rundorna (se t.ex. Keskinen 2019). Enkätundan 2021 gjordes under pågående coronapandemi, och det komplicerar tolkningen av svaren på många sätt. Som exempel kan helsingforsborna tänkas ha ändrat en del av sina vanor på grund av pandemin och restriktionerna under den. Bland annat har det allt vanligare distansjobbandet gjort att kollektivtrafiken och servicen i stadskärnan anlitats mindre än förr. Detta bör beaktas vid analys av svaren. Coronapandemins verkningar på svararnas liv och trygghet kommer att avhandlas skilt i kommande artiklar.

VI POÄNGTERAR att enkäten främst handlar om helsingforsbornas subjektiva upplevelse av tryggheten i den egna vardagsmiljön och till exempel stadskärnan. Det nyligen starkt skärpta världspolitiska läget och Rysslands anfallskrig mot Ukraina är exempel på yttre händelser som med säkerhet skulle ha inverkat på enkätsvaren, åtminstone för vissa frågors del. I och med att enkäten gjordes före dessa händelser kommer deras följder för den upplevda tryggheten inte till synes här.

Datamaterialet

Enkäten utfördes bland 15–79-åringar i Helsingfors. Formuläret skickades till 7 818 personer, av vilka 3 980 svarade. Svarsprocenten blev nu 51 (mot 54 år 2018, vid föregående runda). Som vanligt vid enkäter numera blev dels de unga, dels männen, underrepresenterade. Eftersom urvalet gjordes så att ett lika stort antal svarare plockades ut för varje distrikt i Helsingfors blev materialet inte i sig representativt för hela staden, och av den orsaken beräknades viktcoefficients för materialet genom att i efterskott dela upp det enligt distrikt, åldersgrupp (15–44- eller 45–79-åringar) och kön i två språkgrupper (dels svensk- eller finskspråkiga, dels med annat modersmål). Viktkoefficienterna ger också en viss tilläggsbetoning åt svaren från unga och från män, som ju var underrepresenterade.

Hur trygg man i genomsnitt känner sig i Helsingfors

	Trygg	Ganska trygg	Ganska otrygg	Otrygg	Vet inte / Inget svar	Trygg	Otrygg	N
Alla	32,9	55,8	7,3	2,4	1,4	88,7	9,7	3 974
Finsk- eller svensk-språkiga	29,8	59,6	7,6	1,8	1,1	89,4	9,4	2 851
Övriga	40,8	46,3	6,4	4,1	2,2	87,0	10,5	1 123

TABELL 1.

Upplevd allmän trygghet i olika svararkategorier i åldern 15–79 år, %-andelar i Helsingfors år 2021.

PÅ PAPPERSBLANKETTEN kunde man svara på finska, svenska eller ryska. Webblanetten kunde man dessutom besvara på estniska och engelska. Svarare med annat modersmål än svenska eller finska har ingått i Trygghetsenkäten allt sedan år 2015. Rapporterna om enkätundorna 2015 och 2018 presenterade rön om dels de finsk- eller svenskspråkiga, dels dem med annat modersmål. Samma princip tillämpas nu för 2021 års runda. Dock bör vi vara medvetna om att språkkategorin "övriga" givetvis inte utgör en enhetlig grupp beträffande vare sig upplevd trygghet eller andra saker, och av den orsaken kommer senare analyser att syna också interna skillnader inom kategorin övriga modersmål.

DET STORA flertalet, 89 procent, av svararna kände sig trygga i staden (en tredjedel helt trygga och rejält över hälften ganska trygga) (se Tabell 1). År 2018 var den andel som tyckte Helsingfors var tryggt lite större, 92 procent (Keskinen et al. 2020).

VAD MÅLGRUPPEN beträffar är enkätundorna 2015, 2018 och 2021 jämförelsedugliga: även helsingforsbor med främmande modersmål är med. Men i åldersavgränsningen skedde en förändring från 15–74-åringar år 2015 till 15–79-åringar från och med 2018.

MED TANKE på stadens livskraft och dragningskraft är folks rörlighet i stadskärnan ett viktigt analyssystem. Helsingfors stadskärna upplevdes år 2021 som mindre trygg än år 2018 (Tabell 2). Vid den fjärskaste enkätundan tyckte lite över hälften av svararna att stadskärnan var trygg sent på veckoslutskvällen, alltså fredags- eller lördagskvällen. Skillnaden är statistiskt mycket signifikant (<.0001). Situationen var bättre även år 2015.

Trygghet i staden överlag och i stadskärnan

Helsingforsbornas upplevelse av hur trygg staden var utreddes vid enkätundan 2021 med en fråga i början av formuläret: "Hur trygg känner du dig i genomsnitt?" a) I Helsingfors (i allmänhet), b) I ditt bostadsområde. Samma fråga ställdes också vid 2018 års runda. Dessa frågor är en god inledning på trygghetstemat. Vi kompletterar och förklarar de erhållna rönen vartefter analysen framskrider.

TABELL 2.

Upplevd trygghet i Helsingfors stadskärna senare veckoslutskvällen 2021, 2018 och 2015*, 15–79-åringar, %.

	Trygg	Ganska trygg	Ganska otrygg	Otrygg	Gäller inte mig	Vet inte / Inget svar	Trygg	Otrygg	N
2021	13,8	40,0	17,2	9,0	16,6	3,0	53,8	26,2	3 974
2018	17,7	46,0	17,2	6,2	8,7	4,2	63,7	23,4	4 090
2015	12,3	46,2	17,9	8,7	11,1	3,6	58,5	26,6	3 971

*) 15–74-åringar

EN DELFÖRKLARING till den försämrade trygghetskänslan i stadskärnan kan sökas i coronapandemin, i och med att folk plötsligen rörde sig betydligt mindre i stadskärnan. Som exempel var antalet personer som rörde sig där hösten 2021, beroende på vecka, 30–50 procent mindre än det varit före pandemin. (Telia Crowd Insights.) Det är tänkbart att stadskärnan och läget där har blivit någonting avlägsnare för många, då man mera rört sig i det egna grannskapet. Också de som rört sig i stadskärnan har sannolikt mött mindre folk där än vanligt.

DET ÄR också tänkbart att coronastängningarna inom olika serviceformer gjort att särskilt utsatta invånare med drog-, alkohol- och mentala problem blivit mera synliga i gatubilden. Många har kanske också resonerat att eftersom det på grund av pandemin inte varit helt tryggt att röra sig någonstans där det finns andra människor har det varit särskilt otryggt i stadskärnan, där det finns mest folk. Dessutom har media allt sedan hösten 2020 mera än förr tagit upp de ungas beteende och brottsbenägenhet, och det kan också ha påverkat folks bild av tryggheten i stadskärnan. Vi kan få ytterligare förklaringar till detta rön vartefter våra analyser framskrider.

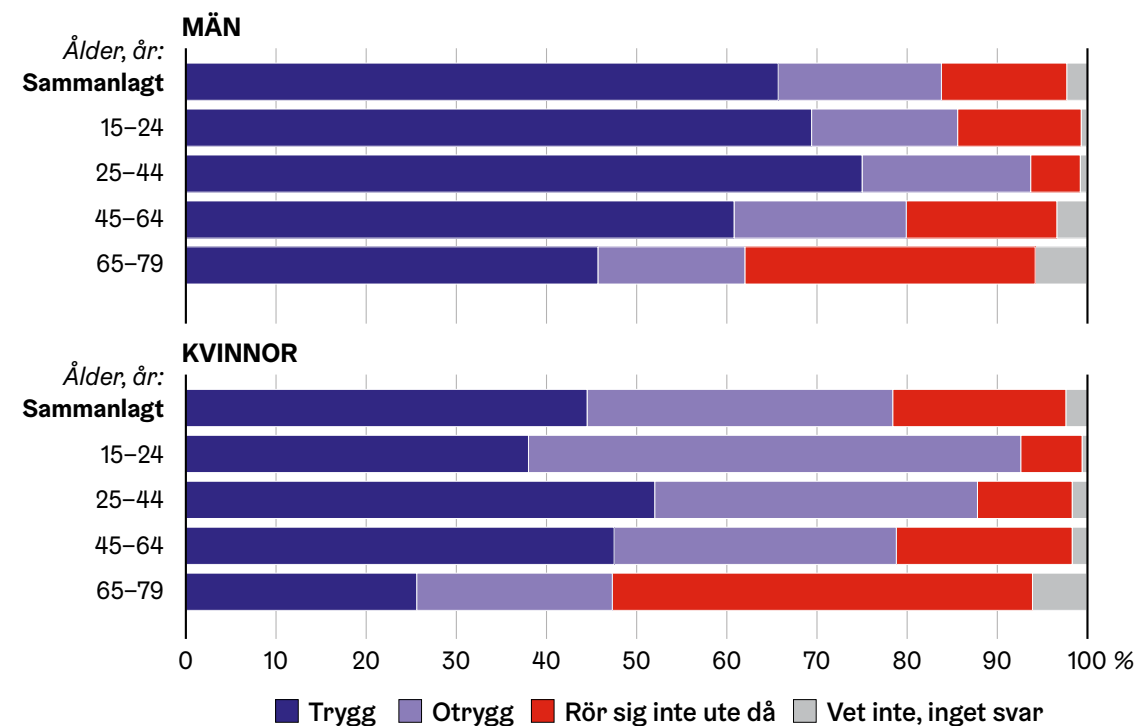
DESSUTOM BÖR vi lägga märke till att den andel svarare som tycker stadskärnan är otrygg har hållits rätt oförändrad hela tiden. Det verkar alltså ganska uppenbart att coronaläget påverkat åsikterna. Svartalernativet "Gäller inte mig" har väl för det mesta betytt att svararen inte rör sig i Helsingfors stadskärna vid de efterfrågade tiderna. Vid 2021 års enkätstudie svarade 17 procent så, alltså klart fler än vid tidigare rundor. I bakgrunden anar vi alla de restriktioner som gällde restauranger, biografier och andra kulturyttringar.

MÖJLIGEN HAR åtminstone en del av dem som normalt upplever stadskärnan som trygg svarat sanningsenligt att de inte rör sig i Helsingfors centrum sent på veckoslutskvällar. Detta stöds också av att det ökade undvikandet av stadskärnan gäller alla svararkategorier (män och kvinnor, unga och gamla).

SVARARNAS ÅLDER och kön syns ändå fortfarande klart i upplevelsorna av otrygghet i Helsingfors stadskärna. Kvinnor, i synnerhet unga kvinnor, upplever stadskärnan som otrygg under veckoslutskvällar (Figur 1). Så har det varit även vid de tidigare enkätstudorna (Keskinen et al. 2020).

FIGUR 1.

Upplevd trygghet sent på veckoslutskvällar i Helsingfors stadskärna, enligt ålder och kön 2021.

Hur trygg man i genomsnitt känner sig i sitt eget grannskap

	Trygg	Ganska trygg	Ganska otrygg	Otrygg	Vet inte / Inget svar	Trygg	Otrygg	N
Alla	54,4	37,4	4,7	1,9	1,6	91,8	6,6	3 974
Finsk- eller svensk-språkiga	54,4	39,4	4,0	1,0	1,3	93,7	5,0	2 851
Övriga	54,5	32,4	6,3	4,4	2,3	86,9	10,7	1 123

TABELL 3. Allmän trygghet i det egna grannskapet i olika svarargrupper 2021, 15–79-åringar, %.

Upplevd trygghet i det egna grannskapet

En central fråga vid Trygghetsenkäten har varit hur trygga svararna känt sig i det egna bostadsområdet, som alltså består av hemmets grannskap, där man rör sig dagligen. Tryggheten i det egna grannskapet är en vital faktor för vardagstrivseln. En av de mätare som följs vid Trygghetsenkäten är just trygghetskänslan där under sena veckoslutskvällar.

DET EGNA grannskapet upplevs tryggare än staden i genomsnitt eller stadskärnan. Så har det varit även vid tidigare enkätstudor. Vid den allra senaste upplevde 92 procent av svararna att det egna grannskapet allmänt taget är åtminstone ganska tryggt.

MED DETTA mått mätt upplevde de svarare som hade främmande modersmål inte i snitt sitt grannskap fullt så tryggt

som de med inhemskt modersmål. Av dem med finska eller svenska som modersmål upplever 94 procent sitt eget grannskap som i genomsnitt tryggt, av dem med annat modersmål bara 87 procent. Men med preciseringen huruvida man upplever det egna grannskapet som tryggt sent på veckoslutskvällar är skillnaderna mindre mellan svarargrupperna (se Tabell 5).

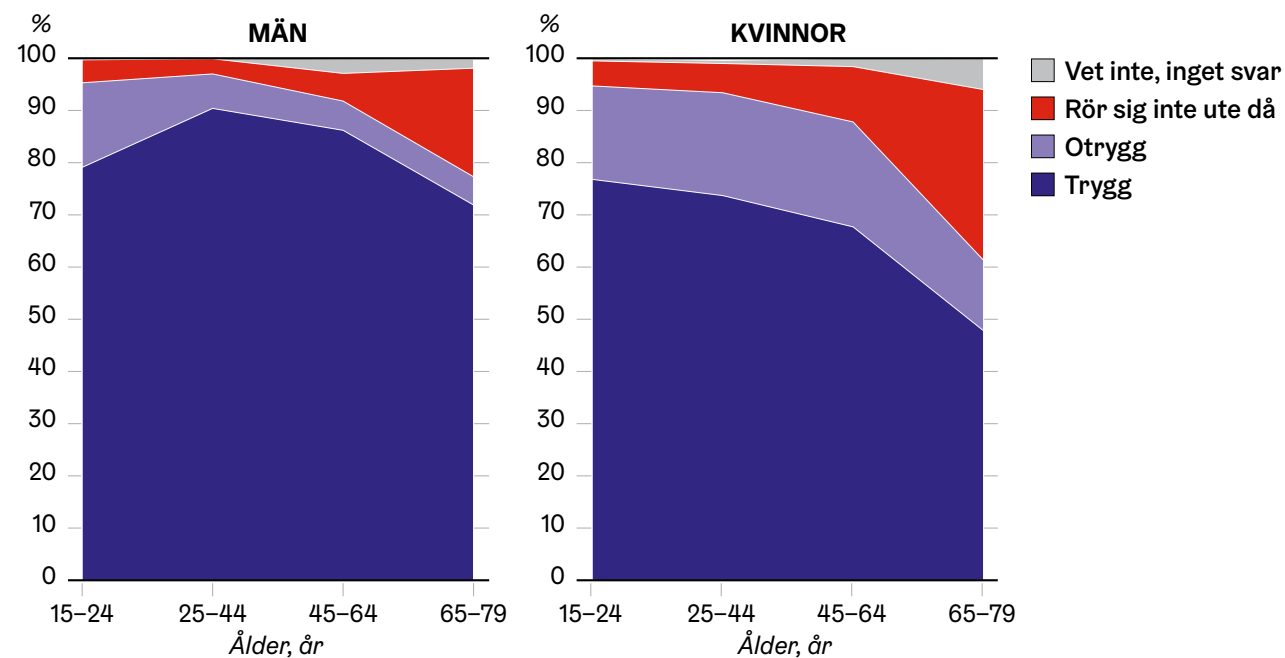
VID ENKÄTRUNDAN i slutet av år 2021 hade en coronapandemi pågått i nästan två år. I motsats till då det gällde stadskärnan hade coronan inte påverkat upplevelsen av trygghet i det egna grannskapet, utan läget har varit ganska likartat vid enkätstudorna 2015, 2018 och 2021. Vid den senaste upplevde 76 procent av alla svarare sitt eget grannskap som tryggt även sent på fredags- och lördagskvällar (Tabell 4). Förändringen sedan år 2018 är inte statistiskt signifikant.

TABELL 4.

Upplevd trygghet i det egna grannskapet sent på veckoslutskvällar 2021, 2018 och 2015, %.

	Trygg	Ganska trygg	Ganska otrygg	Otrygg	Gäller inte mig	Vet inte / Inget svar	Trygg	Otrygg	N
2021	34,7	41,0	8,8	4,3	9,5	1,4	75,6	13,1	3 980
2018	36,7	43,1	9,6	3,5	4,9	2,1	79,8	13,2	4 090
2015	29,8	47,6	11,1	5,1	4,3	2,0	77,4	16,2	3 971

FIGUR 2.

Upplevd trygghet i det egna grannskapet sent på veckoslutskvällar enligt ålder och kön 2021 (N=3 980).

Hur trygg man i genomsnitt känner sig i sitt eget grannskap på veckoslutskvällar					
	Trygg	Otrygg	Gäller inte mig	Vet inte/ Inget svar	N
Alla	75,7	13,1	9,5	1,5	3 974
Finsk- eller svenskspråkiga	76,7	12,4	9,8	1,0	2 851
Övriga	73,2	14,7	8,8	3,0	1 123

TABELL 5.

Upplevd trygghet i det egna grannskapet sent på veckoslutskvällar i olika svarargrupper, %.

MEN TROTS att helhetsbilden är positiv har kvinnor och män fortfarande mycket skilda uppfattningar om tryggheten i det egna grannskapet. Av männen tyckte 85 procent att det egna grannskapet var tryggt också sent om fredags- och lördagskvällar, av kvinnorna 67 procent. På motsvarande sätt tyckte bara sju procent av männen, men 18 procent av kvinnorna, att det egna grannskapet var otryggt.

Figur 2 visar den upplevda tryggheten bland män och kvinnor i det egna grannskapet med avseende även åldersgruppen. Med åldern minskar andelen sådana som tycker det egna grannskapet är tryggt sent på veckosluten, men samtidigt minskar ju också den andel som rör sig ute vid sådana tider.

Noggrannare analys i senare publikationer

I en publikation senare denna vår kommer trygghetsläget i Helsingfors att analyseras även för enskilda bostadsområdets, grannskaps, del. Och vid kommande analyser blir det ytterligare utredning också av andra frågor i enkäten, till exempel beträffande saker som oroat invånarna, upplevd social oreda eller upplevt våld eller ofredande.

TANKEN ÄR att så småningom fördjupa de iakttagelser som i denna första artikel gjorts om det allmänna trygghetsläget i staden och dess utveckling på sistone. Vi kan anta att svaren på vissa enskilda frågor skulle vara ganska annorlunda om enkäten utfördes nu, då det krig Ryssland inlett förändrat den allmänna trygghetsmiljön i Europa. Men vi vågar väl också anta att världssituationen inte nämnvärt påverkat många av de konkreta sakerna i folks eget vardagsliv och grannskap, och det är ju dem vår analys främst koncentrerat sig på. ■

Vesa Keskinen är forskare vid Helsingfors stadskansli, enheten stadsforskning och statistik.

Katariina Kainulainen-D'Ambrosio är expert på stadstrygghet vid stadskansliets team för säkerhet och beredskap

Litteratur:

Keskinen, V. (2019) Stärkt trygghetskänsla bland helsingforsborna. Kvartti 2019:1. Helsingfors: Helsingfors stadskansli. <https://www.kvartti.fi/sv/artiklar/starkt-trygghetskansla-bland-helsingforsborna>

Keskinen, V. & Pyyhtiä, E. & Lehtelä, P. (2020) Turvallista ja rauhallista – Helsingin turvallisuustutkimus 2018. Undersökningar 2020:3, Helsingfors: Helsingfors stadskansli. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/20_10_03_Tutkimuksia_3_Keskinen_Pyyhtia_Lehtela_Ahola.pdf

Telia Crowd Insights (2021). Elektroniskt datamaterial. <https://www.telia.fi/yrytyksille/palvelut/teknologiat/crowd-insights>

”

Av männen tyckte **85** procent att det egna grannskapet var tryggt också sent om fredags- och lördagskvällar, av kvinnorna **67** procent.

CITY OF HELSINKI / MAIJA ASTIKAINEN

Långsam återhämtning och nya normallägen

– turismen i Helsingfors under två internationella kriser

● PEKKA MUSTONEN

Det var de stora städerna och stadsregionerna som drabbades hårdast av den drastiska minskningen i resandet under coronapandemin. Resenärerna från närliggande trakter och övriga Finland har inte förmått uppväga de starkt minskade antalen fritids- och jobbresenärer från utlandet. Men nu, då våren 2022 står för dörren, ser coronaläget ut att börja lätta, och efterfrågan på besökstjänster att växa även i Helsingfors. Samtidigt försvåras allt siande om turismen av Rysslands krigshandlingar och de internationella reaktionerna på dem, som ofrånkomligen kommer att ha verkningar för turism och resande.

För oss forskare i besöksnäring och turism har de två senaste åren varit en besvärlig, men samtidigt mycket intressant tid. Ända sedan coronapandemin bröt ut här vårvintern 2020 har dess förväntade och konstaterade verkningar dryftats, och sannolikt är denna diskussion ännu i vissa avseenden bara i sin början. Till först var det ingen som visste vad som väntade, och det gör man väl inte riktigt än idag. Men kvalificerade gissningar kan vi göra med större trovärdighet än då.

JUST NU tycks debatten luta åt att pandemin i slutändan inte kommer att innebära en så väldig omvälvning för turismen som man fruktat. Det skulle alltså krävas en större kris än den nuvarande för att på sikt minska resandet. Detta vittnar om hur viktigt resandet är i vår värld – och att det inte håller på att upphöra.

CORONAVIRUSET KOMMER sannolikt att finnas bland oss ännu ett bra tag och att förbli en extern faktor som påverkar efterfrågan på turismtjänster. I stort sett så länge det funnits statistik över resande och turism har näringen vuxit, och den har klarat många kriser. Den nuvarande pandemin torde vara en av de allvarligaste och långvarigaste av dessa prövningar. Men den lär inte bli den sista.

DET ANFALLSKRIG som Ryssland i slutet av februari inledde mot Ukraina är ett nytt undantagsläge som helt klart kommer att få verkningar för besöksnäringen. De närmaste veckorna och månaderna får utvisa hurdana dessa verkningar blir. Redan nu inverkar kriget starkt i form av stora flyktingströmmar.

FÖRR VAR man kanske inte så medveten om kopplingarna mellan besöksnäringen och samhället i övrigt, till exempel ekonomin, men nu är man. Likaså har olika resemang kring hållbar turism blivit verklighet åtminstone för den ekonomiska och sociala hållbarhetens del. Ekologisk hållbarhet är sedan en sak för sig. I det stora hela har den

fortfarande samband med turismvolymerna. Denna fråga, som i årtionden väckt åsikter bland forskare, tycks inte nämnvärt påverkas ens av en kris av coronapandemins magnitud.

BESÖKSNÄRINGEN OCH resandet, som av Statistikcentralen benämns Turism och inbegriper snart sagt allt mänskligt resande, anknyter till nästan alla delar av ekonomin. Strukturerna inom turismefterfrågan, som tidigare ansågs självklara, har nu framträtt väldigt tydligt. Trots att turismens olika grenverk kan verka snåriga är dess logik mycket enkel. Efterfrågan uppstår någonstans – allra mest givetvis där det finns mest folk. Efterfrågan riktar sig på de ställen dit folk av en eller annan orsak vill resa. Att resa å jobbets vägnar beror ju förstås inte alltid på vad man själv vill, men det gör fritidsresandet desto mer.

Pandemins återspeglings i besöksnäringen i Helsingfors

Redan i pandemins tidiga skeden kunde skönjas att nedgången i turismen skulle drabba i synnerhet de stora stadsregionerna förhållandevis mest. Fenomenet blir starkt i stadsregionerna för att kärnstaden spelar en så stor roll i regionens besöksnäring. Som exempel har ungefär två tredjedelar av alla registrerade övernattningsar i Nyland skett i Helsingfors. Då det gällt utläningar har andelen varit upp till tre fjärdedelar. Under pandemin har Helsingfors andelar minskat bara en smula, och förmodligen tillfälligt. Turismen i Nyland iakttar alltså samma mönster som i huvudstadsregionen överlag, som i sin tur iakttar trenden i Helsingfors och, i viss mån, flygplatsstaden Vanda.

VARFÖR VAR det just i de stora städerna som pandemin minskade efterfrågan? Fenomenet är globalt, och orsakerna är många. Tjänsteresor, alltså arbetsrelaterade resor, går ofta till städer, och då dessa resor praktiskt taget upphörde försvann en stor del av besöken i ett slag. I huvuds-

täderna anhopas många funktioner inom affärs- och offentlig sektor, och därmed känns minskande besöksnäring allra mest i just dem. Detsamma gäller de internationella konferenserna. Exempelvis hade Helsingfors år 2019 klart flera deltagare i internationella kongresser än övriga Finland sammanlagt.

I HELSINGFORS har tjänsteresorna stått för en betydande andel av efterfrågan. Före pandemin utgjorde de vissa månader klart över hälften av alla övernattningsar (Statistikcentralen). Och av dessa övernattningsar görs grovt sett hälften av utläningar. Under pandemin har tjänsteresornas andel av övernattningsar inte minskat särskilt märkbart, i och med att – i Helsingfors fall – efterfrågan på även fritidsturism minskat.

OCKSÅ I fritidsresandet från utlandet till Finland blev det alltså ett avbrott. Detta märktes, som vi konstaterat, främst i huvudstaden och, under vissa säsongtoppar, även annanstans, såsom i Lappland (vintern 2020–2021). I dessa två landsändor är det internationella resandets andel av hela besöksnäringen störst – i Lappland särskilt under säsongtoppar, och i huvudstadsregionen jämnare under hela året.

SAMTIDIGT SOM den utländska efterfrågan drastiskt minskade i Finland blev det också svårare för finländare att åka utomlands. Men i stället ökade den inhemska efterfrågan, och det blev en mångomtalad boom i den inhemska turismen. Den var ju i och för sig delvis framtvungen. (Detta sagt utan att på något vis nedvärdera det inhemska utbudets kvalitet och dragningskraft.) Man var bara i en ny situation, där turistobjekten i hemlandet plötsligen konkurrerade om intresset bland sådana människor som tidigare semestrat utomlands. Också i huvudstaden blev man tvungen att se situationen ur en helt ny vinkel.

DEN STÖRSTA turismefterfrågan riktades nu annanstans, precis enligt den grundläggande mekanismen att efterfrå-

gan uppstår där som folk bor, och riktas någon annanstans – alltså dit där det upplevs finnas någonting som avviker från vardagen. Samtidigt verkade det också som om man i någon mån undvek städer, inte minst för att Nyland under våren 2020 faktiskt rentav var isolerat ett tag. Många objekt i inre Finland och ute i skärgården fick rejält med ny efterfrågan, och på många håll slogs övernattningsrekorden under sommaren 2021.

ÄVEN I de övriga nordiska huvudstäderna noterades – precis som i Helsingfors – en nedgång i den internationella turismefterfrågan. Huvudstädernas betydelse för respektive nations besöksnäring är betydande dels genom att de är huvudstäder, dels av logistiska orsaker. Om vi tar Finland som exempel går den överlägset största delen av de internationella flygen via Helsingfors-Vanda flygplats. År 2019 stod Helsingfors-Vanda för 94 procent av personresorna på internationella rutter, och av samtliga flygpersonresor var Helsingfors-Vandas andel 84 procent samma år. I huvudstäderna är den internationella besöksnäringen livlig året om, till skillnad från mera säsongbetonade områden såsom Lappland.

Inkvarteringsstatistiken missar en del av i synnerhet den inhemska turismen

Trots att inkvarteringsställena haft låg beläggingsgrad i Helsingfors under pandemin har besöksnäringen aldrig avstannat helt. I juli 2020 registrerades 190 000 övernattningsar. Detta var klart flera än i någon annan stad i Finland. I juli 2021 uppgick övernattningsarna i Helsingfors redan till 350 000, alltså dubbelt så många som i Åbo eller Tammerfors, och fler än i Lappland. Dock hade antalet övernattningsar i Helsingfors varit över en halv miljon i juli 2019.

UNDER DE senaste två åren har överlägset största delen av övernattningsarna i Helsingfors gjorts av finländare. Men även de utländska övernattningsarna i Helsingfors var nästan dubbelt så många i juli 2021 som i juli 2020. Det

HELSINKI PARTNERS / JULIA KIVELÄ

är högst troligt att turistande i hemstaden, alltså så kallat staycation-semester, ökat något under pandemin, men det har givetvis inte kunnat – och kommer inte att kunna – ersätta mera än en liten del av den uteblivna internationella turismen.

VI BÖR dessutom komma ihåg att turismstatistiken oftast utgår från inkvarteringsstatistiken, som ju bara beskriver en del av verkligheten. Det förekommer också sådan turism som inte syns i statistiken.

DE SENASTE åren har de övernattningar som inte registreras i den officiella statistiken ökat betydligt i Helsingfors och annanstans. Airbnb torde vara den kändaste av de plattformar som förmedlar logi. År 2019 stod de kortvariga uthyrningarna för 19 procent av alla resenärövernattningar i Helsingfors, och år 2020 var denna andel, trots pandemin, nästan densamma (Eurostat). Att lägga märke till i statistiken över kortvarigt logi är den utländska efterfrågan. Exempelvis år 2020, då överlägset största delen av de

registrerade övernattningarna i Helsingfors gjordes av finländare var läget det motsatta inom kortvarigt logi.

EN ANNAN del av besökssektorn som inte syns i inkvarteringsstatistiken är besöken hos släkt och vänner. Av alla de resor med övernattning som gjordes av finländare år 2020 (sammanlagt över 25 miljoner resor) var största delen resor inom landet med gratis övernattning. Andelen sådana resor var lite större år 2020 än året innan, men skillnaden var inte stor. Däremot var antalet resor med övernattning överlag år 2020 omkring en tredjedel färre än året innan, och utlandsresorna ännu färre (Statistikcentralen).

AV FRITIDSRESORNA gick en betydande del antingen till den egna sommarstugan, som det finns omkring en halv miljon av i Finland, eller till hyrda stugor. Ingendera kategorin syns i inkvarteringsstatistiken. När man tar med sommarstugelivet är turismefterfrågan klart större än inkvarteringsstatistiken ger vid handen i områden med många sommarstugor. I Nyland ligger några av Finlands som-

marstuguetätaste kommuner, såsom Lojo och Raseborg, och till och med i Helsingforsregionen finns det nästan 13 000 sommarstugor, alltså en ansevärd mängd. Själva Helsingfors figurerar i statistiken med några hundra stugor.

STATISTIKEN ÖVER stuguthyrning visar klart att antalet övernattningar i hyrda stugor växte under pandemin, såväl sommaren 2020 som 2021. Medan antalet övernattningar i uthyrningsstugor uppgick till 370 000 i juli 2019, var det 480 000 ett år senare, och 550 000 i juli 2021. Lokal statistik om dessa övernattningar finns inte att få, men man kan anta att uthyrningsstugorna finns i samma trakter som sommarstugorna. Vi kan alltså utgå från att en hyfsad andel av helsingforsbornas stugresor går till övriga Nyland, och en liten del rentav till övriga Helsingforsregionen.

SOM SYNES har resande och turism inte upphört fastän de minskat i statistiken. De har riktat in sig på nya områden, och deras struktur har delvis förändrats – om än troligen bara tillfälligt. I stället för att åka utomlands har man rest i hemlandet, och allt oftare övernattnat i uthyrningsstuga. En viktig iakttagelse är att stugturismen till stor del är lokal. Som exempel bor tre fjärdedelar av ägarna till de tiotusentals nyländska sommarstugorna själva i Nyland (TAK Oy). Den ökning i konsumtion som stugturismen förorsakar sker alltså till ganska stor del i stugturisternas eget landskap eller rentav hemkommun. Folk kan göra uppköpen för stugresan i hemkommunen. Men det är svårt att mäta denna efterfrågan, och den inriktas inte på de ställen där till exempel den internationella turismen trissar upp affärsverksamheten. Hursomhelst är fenomenet en betydande del av den stora matrisen över turismens ekonomiska verkningar.

Konstaterade pandemiverkningar på turismutbudet i Helsingfors

Vi har fått erfara att efterfrågan på turism kan förändras radikalt och snabbt då det sker någonting oväntat i omvärlden. Att ändra på utbudet går inte lika

snabbt. Man stänger inte hotell och annan härbärgering utan starka skäl och noggrann bedömning. Men i något skede blir företagen förstuds tvungna att göra förändringar. Hotellkedjorna kanske stänger en del av sina hotell, och mindre inkvarteringsställen kan bomma igen helt och hållet i brist på lönsamhet. Att branschen försöker hårda ut trots krisen syns bra på till exempel skattestatistiken. Inom hotell och restaurang var de erlagda inkomstskatterna år 2020 nästan bara hälften av vad de varit 2019, samtidigt som antalet företag minskade bara lite.

Turismen har riktat in sig på nya områden, och dess struktur har delvis förändrats.

ÅR 2019, alltså strax före pandemin, upptog inkvarteringsstatistiken 74 inkvarteringsanläggningar i Helsingfors, varav största delen var hotell. Den totala rumskapaciteten varierade något beroende på månad, och var som allra störst, i augusti, nästan 11 000 rum. Den oregistrerade kapaciteten var enligt AirDNA:s statistik ca. 3 000 ställen år 2019. Därmed har logialternativen av typ Airbnb fått en ganska stor marknadsandel.

ÅR 2020 minskade antalet inkvarteringsanläggningar i Helsingfors klart i inkvarteringsstatistiken, till mindre än hälften så många som året innan. Men i slutet av 2020 var antalet igen över 60. Denna tillfälliga nedgång berodde i huvudsak på att hotellkedjorna stängde en del hotell. Därför syns förändringen inte i skattestatistiken. Också den ore-

gistrerade kapaciteten krympte med ungefär hälften. Airbnb:s och motsvarande serviceproducenters andel av kapaciteten hade minskat från över 20 procent innan pandemin till omkring tio procent.

UNDER ÅRET 2021 återgick de registrerade inkvarteringsställets utbud nästan till nivån före pandemin. Detta läge kommer att förändras i Helsingfors i och med att nya hotell kommer att öppna under de närmaste åren. Hur det blir med Airbnb och liknande är svårt att säga, men sannolikt ökar utbudet även på dem vartefter turismen tilltar igen.

Framtidsutsikterna

Under 2021 växte efterfrågan, men riktade sig fortfarande i huvudsak bort från huvudstadsregionen, om än antalet övernattningar växte även i Helsingfors. Hursomhelst fortsatte finländarna resa inom hemlandet, och den utländska efterfrågan var svag.

ÅRET 2022 har fortsatt i samma banor. På vårvintern håller efterfrågan ändå på att växa klart mer i Helsingfors och huvudstadsregionen. Visserligen har turismen repat sig långsammare i Helsingfors med omnejd än i till exempel de övriga nordiska huvudstäderna, men trenden är densamma trots det långsammare tempot. Att det gått långsammare i Helsingfors berodde redan i början av året främst på att efterfrågan från Asien och Ryssland inte ville komma igång, och dessutom spelade olika restriktioner i Finland också in. Rysslands krig i Ukraina torde i väsentlig grad förändra läget, och beträffande till exempel Kina finns fortfarande många frågetecken. Även på annat håll i Asien har det tagit tid för turismen att komma igång. Trender utomlands, bland annat att efterfrågan på islandsresor vuxit snabbt, skulle tyda på att efterfrågan från USA växer ännu denna vår.

ANTALET FLYGTURER vid Helsingfors-Vanda närmar sig noteringarna innan coronan, och även antalet resenärer växer. Där handlar det om två

skilda saker, i den meningen att flygturerna vid Helsingfors-Vanda enligt Eurocontrols statistik var 38 procent färre i januari 2022 än de varit i januari 2020, medan personresorna samtidigt var 62 procent färre. Att ökningen i antalet personresor blev långsammare berodde, precis som i de övriga nordiska huvudstäderna, på coronavirusets omicron-variant. Diskrepansen mellan antalen flygturer och flygpassagerare (dvs. personresor) vittnar om att flygtrafiken, liksom turismen överlag, har större utbud än efterfrågan just nu. Antalen personresor närmar sig alltså långsammare än antalen flygturer nivån före coronan. Tillspetsat sagt flygs det numera med mindre eller tommare plan.

ÄVEN PÅ hotellen finns det gott om rum. Bordet är dukat, kunde man säga, och nu väntar turistmarknaden bara på att gästerna ska infinna sig. Då detta skrivs i mars 2022 finns det ännu en del restriktioner, men då de hävs torde efterfrågan återgå till det normala, förutsatt att folks reslust och mod att resa inte förändrats. För det är ju så att omvärlden förändrats i och med kriget i Ukraina, och hur detta kommer att inverka på resandet är det ingen som vet ännu. Som bäst är flygtrafiken över Ryssland avbruten, vilket är ett bakslag för Helsingfors-Vanda flygplats, som haft betydande fördel av sitt läge mellan Asien och västvärlden. Kommer instabiliteten i Ryssland kanske att inverka på grannlandet Finlands attraktivitet som turistmål?

MEN MAN kan i varje fall anta att tjänsteresorna i några år kommer att vara färre än före pandemin. Detta förstås delvis på grund av – eller tack vare – att distansjobbandet blivit vanligare.

FOLKS RESLUST är ju också en sak för sig, och vi kan anta att inga grundläggande förändringar skett i den. Troligen kommer efterfrågan att växa åtminstone för ett tag när restriktionerna hävs: uppdämd efterfrågan söker utlopp. Detta har ju ökningen i den inhemska turismen varit ett uttryck för, och om samma sak vittnar den klara ökningen i flygturismen nu. Många finländare åker säkert utomlands så fort det med rimlig möda är möjligt. Även från utlandet kommer det att resas till Finland vartefter efterfrågan realiserar. I stort är turismen, då man repat sig från de dramatiska förändringarna i efterfrågan i samband med coronan, inte ett nollsummespel. Den kan och kommer att öka överallt, ställvis mera, ställvis mindre.

TURISMFORSKARE HAR redan hunnit resonera om när – och huruvida – vi kan börja tala om post-coronan, tiden efter pandemin. En vanlig tanke är att även om pandemin upphör kommer viruset att fortsätta existera och på sätt eller annat påverka både folks liv och turismen länge ännu. Givetvis skulle det för en turismforskare vara frestande att dra ett streck i tidsserierna någonstans, på samma sätt som man gjort vid mars 2020, då pandemin började. Man kunde kanske dra strecket vid det skede då turismen inte

längre kringskärs av restriktioner. I det skedet borde man alltså börja analysera förändringarna mera omfattande, även om förändringen inte skulle bli så plötslig. Statistiken berättar ju vad som händer, men inte varför det händer.

HURSOMHELST, NU börjar det bli dags. Coronans inverkan på efterfrågan minskar, och andra faktorer som också i normala fall inverkar på turismen får mera betydelse. Så småningom går vi mot den grundläggande mekanism som nämndes i början av artikeln, nämligen att efterfrågan riktar sig till de ställen dit folk vill åka. Det arbetsrelaterade resandet – i den mån det återupptas – riktar sig dit där det hålls möten och konferenser. Huvudstädernas och andra stora stadsregioners roll betonas på nytt. Om det sker förändringar i dessa fundamentala saker står vi inför någonting helt nytt. För fritidsresandets del verkade sådana förändringar ännu bara för ett tag sedan mycket osannolika, men nu har nya orosmoln seglat upp vid östra horisonten. ■

***Pekka Mustonen** är ledande sakkunnig vid enheten stadsforskning och statistik vid Helsingfors stadskansli.*

Statistikkällor:

Airdna. Short-term rental analytics. Källa: Visitory: <https://visitory.io/fi/>

Eurocontrol: <https://ansperformance.eu/data/>

Eurostat: Short-stay accommodation offered via online collaborative economy platforms. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/experimental-statistics/collaborative-economy-platforms>

Finavia, statistik över flygtrafiken. <https://www.finavia.fi/fi/tietoa-finaviasta/tietoa-lentoliikenteesta/liikennetilastot/liikennetilastot-vuosittain>

Statistikcentralen. Experimentell statistik, uthyrningsstugor <https://www.stat.fi/tup/kokeelliset-tilastot/vuokramokkitylasto/index.html>

Skatteförvaltningens statistikdatabas: <https://vero2.stat.fi/PXWeb/pxweb/sv/>

Finlands officiella statistik (FOS):

Inkvarteringsstatistik [webbpublikation]

ISSN=1799-6309. Helsingfors: Statistikcentralen.

Fås via: https://www.stat.fi/til/matk/index_sv.html. Databas som använts: Visit Finland, statistikdatabasen Rudolf (fi/eng). <http://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/VisitFinland/>

Byggnader och fritidshus

ISSN=1798-677X. Helsingfors: Statistikcentralen. Fås via: https://www.stat.fi/til/rakke/index_sv.html

Finländarnas resor.

ISSN=1798-8837. Helsingfors: Statistikcentralen: 18.2.2022]. Fås via: https://www.stat.fi/til/smat/index_sv.html

”

Under de senaste två åren har överlägset största delen av övernattningarna i Helsingfors gjorts av finländare. Men även de utländska övernattningarna i Helsingfors var nästan dubbelt så många i juli 2021 som i juli 2020.

Distansjobb även framdeles – men för vilka, och var?

Nästan hälften av jobben
i Helsingfors är väl lämpade
för distansarbete

● HENRIK LÖNNQVIST & MINNA SALORINNE

Den andel av de förvärvsarbetande i Finland som jobbar på distans har länge vuxit, och coronapandemins verkningar har påskyndat ökningen ytterligare. Alla jobb kan ju inte skötas på distans, och vi kan anta att ökningen i distansarbetandet fortsätter närmast inom vissa arbetsuppgifter, typiskt dels sådana som kräver hög kunskapsnivå, dels kundbetjäning per telefon. Uppskattningsvis kan 45 procent av jobben i Helsingfors skötas bra på distans, och de arbetstillfällena finns i synnerhet i innerstaden och dess närhet. Andelen anställningar som lämpar sig för distansjobb är klart större i Helsingfors än i Finland i medeltal.

Våren 2020 växte, till följd av coronapandemin, antalet finländare som distansarbetade. Som allra mest var det en miljon som arbetade hemifrån (Eurofound 2021). Av omständigheternas tvång har man fjärrarbetat också inom sådana yrken och arbetsuppgifter som inte alltid upplevs lämpade för fjärrarbete. Att distansjobbandet ökat snabbt under coronapandemin döljer lätt det faktum att detta arbetssätt faktiskt ökat så småningom ända sedan 1990-talet och, i synnerhet, ganska starkt under de senaste tio åren. År 1997 arbetade fyra procent av löntagarna tidvis på distans, och år 2013 inte mindre än 27 procent. År 2019 var andelen uppe i hela 37 procent. Det året distansjobbade 15 procent av löntagarna veckovis eller helt och hållet (Sutela et al. 2019, Keyriläinen 2020).

UNDER CORONAPANDEMİN har andelarna invånare som distansarbetar blivit stora, och även om de skulle minska igen då pandemin är över har läget sannolikt påskyndat en utveckling som kan tänkas fortsätta under normala förhållanden. Medan man tidigare delvis till och med ibland velat begränsa distansarbetet kan läget efter pandemin vara ganska annorlunda.

DISTANSARBETE HAR sina goda sidor, och allt fler vill fortsätta jobba på distans även då läget normaliserats. Enligt en färsk enkät vill 90 procent av dem som distansarbetat under pandemin göra åtminstone en fjärdedel av sitt arbete på distans (Sutela 2021). Att kunna ge möjlighet att arbeta på distans kan rentav vara en trumf för arbetsgivare. Och till saken hör att distansarbete kan göras också över nationsgränser. Så därmed anknyter diskussionen om ökat distansarbetande också till problematiken kring förändrad global fördelning av arbetet.

VÅR ARTIKEL tittar på hur mycket distansarbetslämpade arbetstillfällen (jobb) det finns – och hur de placerar sig – i synnerhet i Helsingfors, och till sist gör vi en jämförelse med läget i den övriga helsingforsnejden och de största stadsregionerna i Finland. Vi vill få svar på två frågor, nämligen dels inom vilka yrken man i framtiden kommer att kunna sköta sitt jobb oberoende av var man finns, dels hur stor del av de sysselsatta som finns inom dessa yrken. Vi

tar också med hjälp av forskningslitteratur fram synpunkter på bland annat hur utvecklingen i städer kan påverkas av att distansarbete blir vanligare.

Hur påverkas hem och arbetsplatser av att distansarbetet ökar?

Varför har andelen människor som jobbar på distans ökat systematiskt så länge redan? En orsak torde vara att sätten att arbeta har förändrats och att de tekniska förutsättningarna för distansarbete utvecklats. Men det måste nog också finnas andra faktorer än de förbättrade möjligheterna att jobba annanstans än på arbetsplatsen som gör distansarbetet mera lockande. Ur arbetstagarnas synvinkel sparar det tid och pengar, då det blir mindre resande till och från jobbet. Och då avståndet till arbetsplatsen inte är så avgörande får man större frihet att söka sig ett hem av lämplig storlek. Om man besöker arbetsplatsen mindre sällan är ett större avstånd till den kanske inget problem, i synnerhet om man kan jobba under färden (Kuisma & Sauri 2021, Sweco 2021).

OM FÖRHÅLLANDENA i hemmet är gynnsamma kan distansarbete ge mera lugn och ro, och därmed ökad effektivitet. Och det kan bli lättare att sammanjämka familjeliv och arbete. Men samtidigt finns det faktorer som gör distansarbetet mindre attraktivt, som till exempel att det i många hem helt enkelt inte finns rum nog för det. Likaså kan det bli knappt med umgänge och stöd från arbetskamraterna, och att integrera nya medarbetare i arbetsgemenskapen kan bli svårare – liksom också att därhemma skilja mellan arbete och fritid. Och det är ju inte alla som vill ”ta jobbet med sig hem” även om omständigheterna och arbetets natur skulle tillåta det (Kuisma & Sauri 2021, Sutela & Pärnänen 2021).

FÖR ARBETSGIVARNA har distansarbetets frammarsch och de nya arbetssätten redan ett bra tag påverkat bland annat dimensioneringen av arbetsutrymmena. Arbetsgivarna spar helt enkelt kostnader då det behövs mindre mängd lokaler. Men samtidigt innebär distansarbetet en utmaning för hur arbetet ska ledas och arbetsgemenskapen utvecklas. Arbetsgemenskapen kan komma att spjälkas upp

i en ’inre krets’ på kontoret och ’de övriga därute’. Idag är ju grupparbete och informell växelverkan – att lära nytt och att kläcka idéer tillsammans – viktiga sätt att utveckla verksamheten, och att få dem att fungera på distans kan vara besvärligt, om än knappast omöjligt. Men faran finns ändå att arbetsgemenskapen luckras upp och att endel arbetstagares problem inte noteras. I värsta fall kan det leda till enstöringskap och lösgöring från arbetsgemenskapen.

Kringeffekter av att distansarbetet blir vanligare

Distansarbetets frammarsch kan ha dels direkta verkningar för individer och arbetsplatser, dels betydande mera vittgående verkningar. På den kommersiella fastighetsmarknaden hade omvälvningen börjat redan före coronapandemin. De anställdas arbetsutrymmen på arbetsplatserna hade redan börjat minska, i och med att distansarbete och rörligt arbete ökat och den tid man fanns på kontoret minskat. Att distansjobbandet nu blivit ännu vanligare minskar ytterligare behovet av kontorsutrymme, och ställer också nya krav på just kontoren. Moderna centralt belägna lokaler går nog åt, men redan nu har betydande arealer lokal, i synnerhet kontor, blivit utan användare. Distansarbetet inverkar troligen också på verksamhetsbetingelserna för de näringar som lever på efterfrågan från folk som åker eller går till jobbet (Lukas et al. 2020). Och på motsvarande sätt kan distansarbetet medföra ökad efterfrågan i sådana områden där det finns många som distansarbetar.

ÄVEN FÖR folks val av bostad kan ett allt mer utbrett distansjobbande få verkningar på längre sikt. Låt vara att ett centralt läge även framdeles torde förbli en attraktionsfaktor, kan ökat distansarbetande medföra större intresse för bostäder i förstäder, mindre städer och, i någon mån, även i glesbygdsområden. I och med ökat distansande minskar jobbpendlingen, men resorna blir i snitt längre. Verkningarna kan bli lika väl minskad trafikprestation i form av färre resor till och från jobbet som ökad trafikprestation i form av, i snitt, längre resor (Metsäranta et al. 2021). En relevant fråga i städer är givetvis också hur ökat distansarbetande påverkar anlitandet av kollektivtrafiken. Under coronapandemin minskade passagerarmängderna i kollektivtrafiken, och det har medfört betydande finansieringssvårigheter.

TROTS ATT arbetstagarna i och med möjligheten till distansarbete får större möjlighet att välja var de bor, kommer arbetsplatserna sannolikt att koncentreras – kanske till och med mera än hittills – till de bästa och tillgängliga lägena. De så kallade agglomerationsfördelar som kommer sig av att funktioner anhopas leder till bättre produktivitet och, då det gäller ökat distansarbete, till att stora och produktionsstarka städer har förtur då företag väljer placeringsort. Så kommer det sannolikt att förbli även då ar-

I Helsingfors skulle fyra chefer av fem vid behov kunna arbeta på distans, och av specialisterna drygt två tredjedelar.

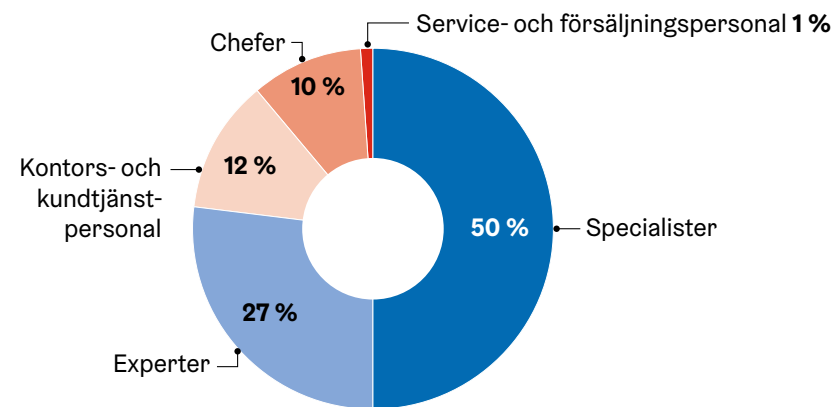
betet sker på alltmer mångskiftande ställen (Delventhal et al. 2020, Lennox 2020). I och med att många distansjobbare bor i städer kommer olika slags delade arbetsutrymmen sannolikt att fortsätta öka i antal.

TIDVIS HAR frågan även väckts hur distansarbetets frammarsch kan komma att påverka produktiviteten på sikt. I forskningslitteraturen hittar man uppfattningen att möten ansikte mot ansikte är bättre för att bygga upp sociala nätverk, förtroende och socialt kapital, vilket i sin tur främjar i synnerhet sådana invecklade processer och projekt som kräver högt kunnande och kreativitet (Florida et al. 2020). Sporadiska möten och informell växelverkan är viktiga för produktiviteten. Samtidigt kan ökat distansarbete föra med sig fördelar. Man kan alltså tänka sig att det ur produktivitetssynvinkel snarare handlar om att ha en optimal mängd, varken för lite eller för mycket, distansarbete (t.ex. Behrens et al. 2021). Det skulle i praktiken innebära en hybridmodell med både distansarbete och arbete på arbetsplatsen.

FIGUR 1.

De för distansarbete lämpade arbetstillfällenas (jobbets) fördelning i yrkesgrupper i Helsingfors.

Källa: Statistikcentralen; Helsingfors stad, enheten för stadsforskning och -statistik.

Statistisk översikt av arbetsplatser lämpade för distansarbete

Kalkylmodell

Vår statistiska analys bygger på Dingels och Neimans (2020) klassificering av yrken som lämpar sig bra för distansarbete. De två forskarna byggde upp sin modell utifrån den yrkesklassificering som används i Nordamerika, och de gav också möjlighet att konvertera klassificeringen till den som används i Europa och Finland.

DE YRKEN som lämpar sig för distansarbete är sådana som oavsett geografiskt läge kan utföras på avstånd från arbetsplatsen, exempelvis hemma, vanligen med dator eller telefon. Främst handlar det om kunskapsintensivt arbete eller om kundbetjäning per telefon. I föreliggande artikel grupperade vi yrkena i dels distansarbete, dels arbete på plats, nästan identiskt med Dingels och Niemans modell. För några yrkens del tillämpade vi vår egen uppfattning om hur bra de kunde utföras på distans eller på plats i finländska förhållanden. Dessa yrken hittar vi inom välfärdstjänsterna, och vi klassificerade dem som "arbete på plats", alltså arbete som görs på arbetsplatsen.

Datamaterialet

Vi utgick från ett från Statistikcentralen inkom beställt material om arbetstillfällen (eller enligt Statistikcentralens terminologi "arbetsplatser") yrkesgruppsvis¹.

Utgångsläget är antalet arbetstillfällen (dvs. jobb) innan coronapandemin. Den statistiska analysen gjorde vi utifrån uppgifterna om yrke i den registerbaserade systerstatistiken för slutet av 2018. Uppgifterna är klassificerade på detaljerad fyrsiffrig nivå. Det material vi använde särskilde på områdena Finland, huvudstadsregionen kommunvis, Helsingforsregionen (14 kommuner) och Helsingfors ekonomiska region, samt de fyra övriga stora ekonomiska regionerna i landet, alltså Tammerfors, Åbo, Uleåborg och Lahtis.

Yrken som lämpar sig för distansarbete

Största delen av de arbetstillfällen som lämpar sig för distansarbete är kunskapsintensiva. Hälften av alla distansarbetsstillfällen i Helsingfors hör till yrkeskategorin Specialister. En dryg fjärdedel är andra expertjobb. Kontors- eller kundtjänstanställda samt chefer täcker en knapp tiondel var. Av jobben inom service och försäljning lämpar sig bara en procent för distansarbete.

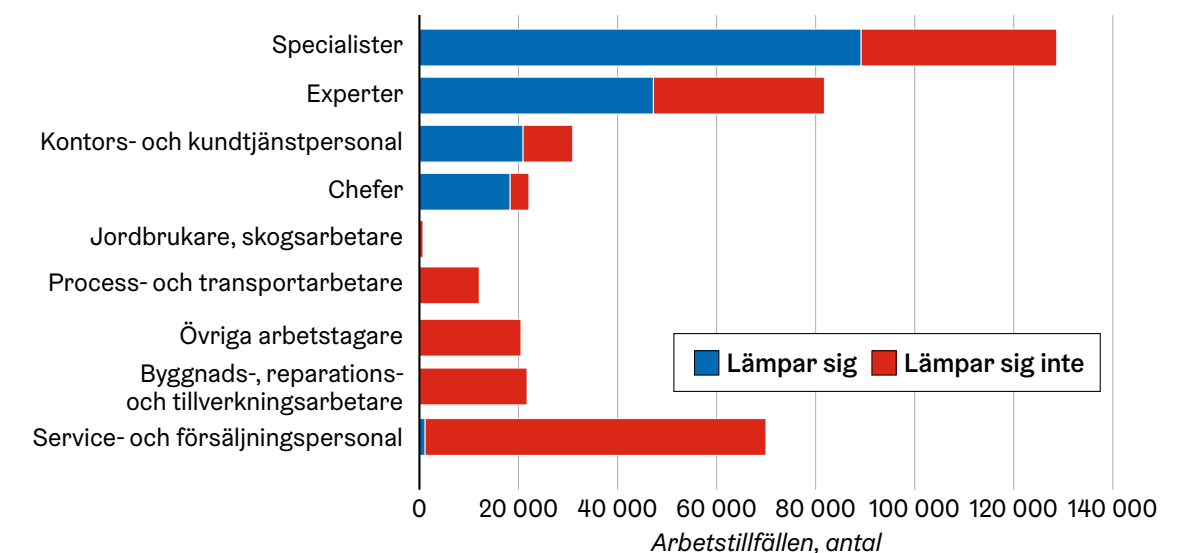
Hur distansarbete passar för olika yrkesgrupper

Inom yrkesgrupperna finns det stora interna skillnader i vilka jobb som lämpar sig för distansarbete. I Helsingfors skulle fyra Chefer av fem vid behov kunna arbeta på distans, och av Specialisterna drygt två tredjedelar. Yrkesgruppen Specialister är av betydande storlek i Helsingfors och omfattar många olika slags jobb. Att kunna distansarbeta är vanligast bland applikationsplanerare resp.

1) Huvudfokus i vår artikel ligger på Helsingfors. I slutet av år 2018 fanns det sammanlagt 409 200 arbetstillfällen (alias jobb) i Helsingfors. Vår analys stannade vid 388 500 arbetstillfällen, i och med att bland annat yrkeskategorin Militärer (med 1 300 jobb) helt lämnades utanför analysen, enligt ursprunglig modell. Även jobben med okänd yrkesgrupp lämnades bort ur kalkylmodellen. De uppgick till nästan 20 000 i Helsingfors. Samma inskränkningar gällde också för de övriga geografiska områden som vi granskade. I slutet av 2018 fanns det i Finland 2 373 700 arbetstillfällen, och av dessa tog vi med 2 275 900 i vår modell.

FIGUR 2.

Samtliga arbetstillfällen (jobb) inom olika yrkeskategorier i Helsingfors, och deras bedömda lämplighet för distansarbete år 2018/2019.

Källa: Statistikcentralen; Helsingfors stad, enheten för stadsforskning och -statistik.

-arkitekter, samt bland specialister inom utvecklande av förvaltning och näringar, specialister inom reklam och marknadsföring, specialister och revisorer inom redovisning, specialister inom styrning och organisation samt redaktörer. Specialister inom utbildning samt social- och hälsovård, såsom lärare, läkare och socialarbetare, arbetar enligt klassificeringen i huvudsak på plats.

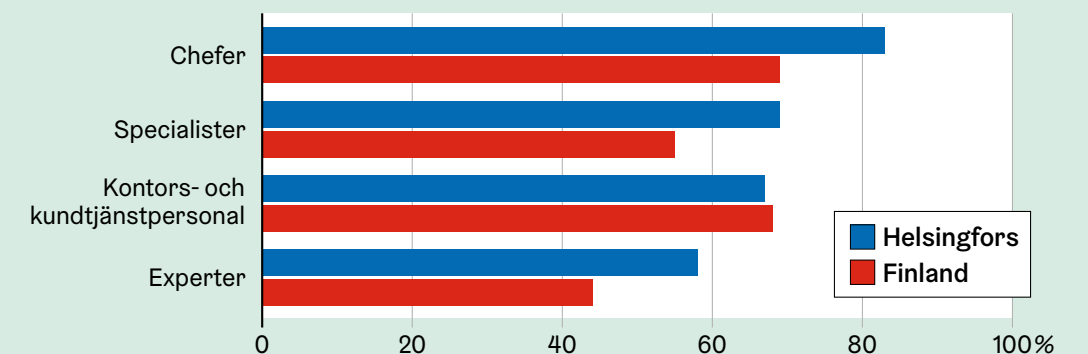
INOM KATEGORIN Kontors- och kundtjänstpersonal kan två tredjedelar av arbetsuppgifterna i Helsingfors utföras oavsett geografiskt läge. Främst bland kategorins yrkesbeteckningar kommer kontorssekreterare, kontorsassistenter, kontorspersonal inom ekonomiförvaltning, statistik, finansiering och försäkring, kundrådgivare vid infoställen samt kontorspersonal inom transport.

AV ARBETSTILLFÄLLENA inom kategorin Experter är tre femtedelar sådana som lämpar sig bra för distansjobb. Mest typiska i det avseendet är yrkesbeteckningarna Försäljningsrepresentanter, Experter inom bokföring och redovisning, Ledningsassistenter och avdelningssekreterare, Datasupportpersonal, Fastighetsförmedlare, Disponenter, samt därutöver juridiska assistenter jämte experter inom organisationssektorn. Som arbete på plats klassificerades i huvudsak de uppgifter som utfördes av experter inom social- och hälsovård, såsom sjukskötare och socialhandledare.

FÖR ÖVRIGA yrkesgrupper lämpar sig distansarbete (i dagens läge) för det mesta inte, då de ju kräver fysisk närvaro och/eller fysiskt arbete. Det handlar om service och för-

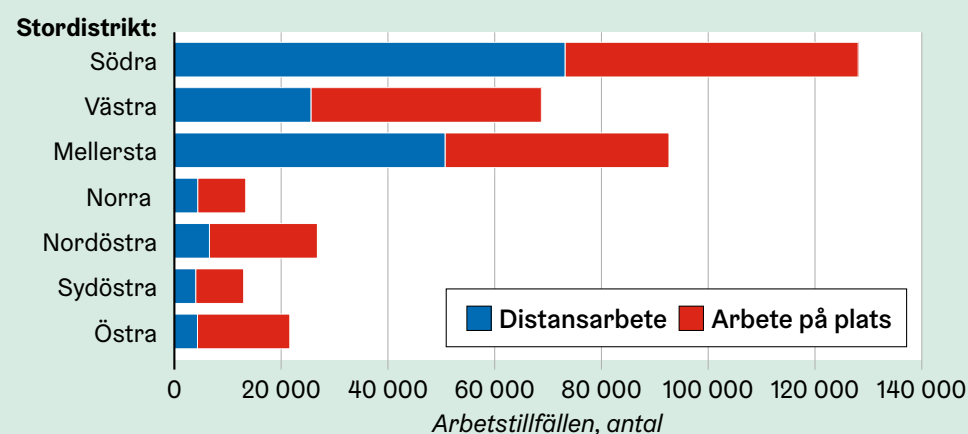
FIGUR 3.

Andelen arbetstillfällen (jobb) som lämpar sig för distansarbete, inom några yrkeskategorier i Helsingfors resp. hela Finland.

Källa: Statistikcentralen; Helsingfors stad, enheten för stadsforskning och -statistik.

FIGUR 4. Antal arbetstillfällen som bedömts lämpade för distansarbete eller arbete på plats, i stordistriktet i Helsingfors (år 2018).

Källa: Statistikcentralen; Helsingfors stad, enheten för stadsforskning och -statistik.

säljning (frisörer, omsorg, handel) samt de flesta arbetsuppgifter inom bygg, reparation och framställning, samt inom process- och transportarbete. Inom yrkesgruppen Övriga arbetstagarer toppas listan på de till antalet anställda största icke-distanslämpade yrkesbeteckningarna av Städare, Godshanterare, lagerarbetare m.fl., samt Köksbiträden. Alla dessa arbetsuppgifter kräver för det mesta fysisk närvaro på arbetsplatsen.

I FINLAND som helhet är storleksordningen bland de distansarbetslämpade yrkesgrupperna en annan än i Helsingfors. Och även andelarna är mindre än i huvudstaden. I hela landet skulle 69 procent av cheferna kunna arbeta på distans (i Helsingfors 83 %) Skillnaden preciseras om vi tittar på näringsgrenen och yrkesbeteckningen: modellen har nämligen som olämpliga för distansarbete klassificerat till exempel produktionschefer inom industri och byggande, chefer inom jord- och skogsbruk, chefer inom barnomsorg samt restaurangchefer, och de har en betydligt större andel av jobben i hela Finland än i Helsingfors.

SAMMA MÖNSTER gäller för jobben inom kategorin Specialister: 55 procent av

dem är distanslämpade i hela landet, 69 procent i Helsingfors. I hela landet är andelen Specialister inom bland annat industri, som ju kräver mera fysisk närvaro, större. Inom yrkesgruppen Kontors- och kundtjänstpersonal passar distansarbete för två tredjedelar både i hela landet och i Helsingfors. I denna yrkesgrupp har antalet sysselsatta länge varit minskande, i takt med digitalisering och automatisering.

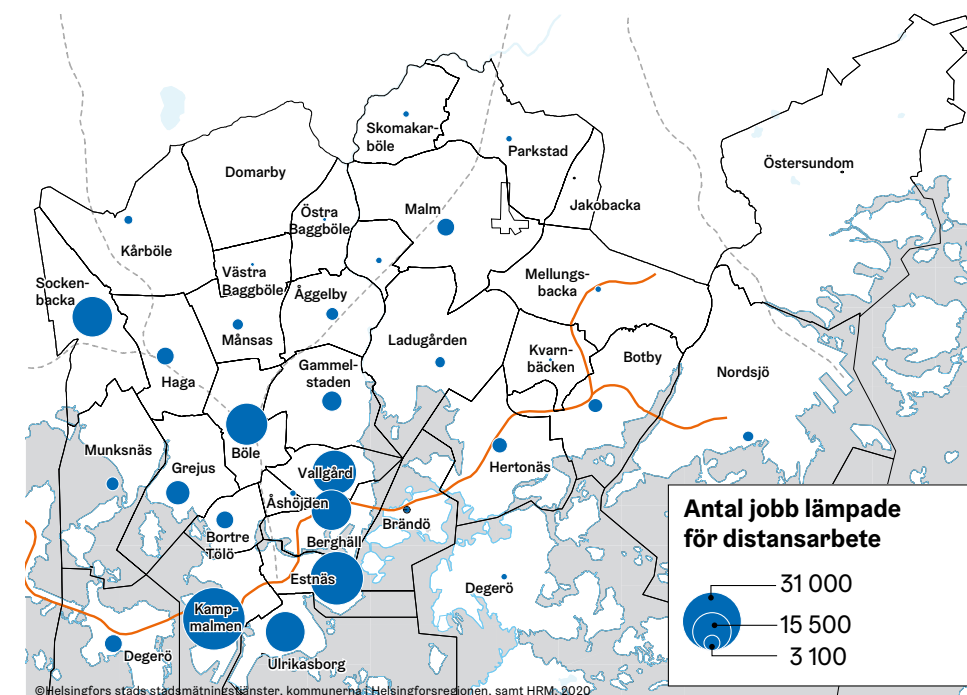
Möjligheter till distansarbete i Helsingfors områdesvis

Vår tillämpning av Dingels och Niemans kalkylmodell leder till slutsatsen att 45 procent av arbetstillfällena i Helsingfors är väl lämpade för distansarbete. Det skulle alltså vara omkring 177 000 jobb. Härnäst fortsätter vi med att se hur dessa jobb fördelar sig på olika delar av Helsingfors, och gör samtidigt en uppskattning av hur läget skulle se ut i Helsingfors om man i stället för renodlat distansarbete skulle övergå till en hybridmodell där folk arbetar på två eller flera ställen. Sannolikt kommer allt flera i framtiden att alternera mellan arbete på plats och distansarbete, till exempel så att man är på kontoret 2–3 dagar i veckan. Vi lägger fram en beräkning av hur många

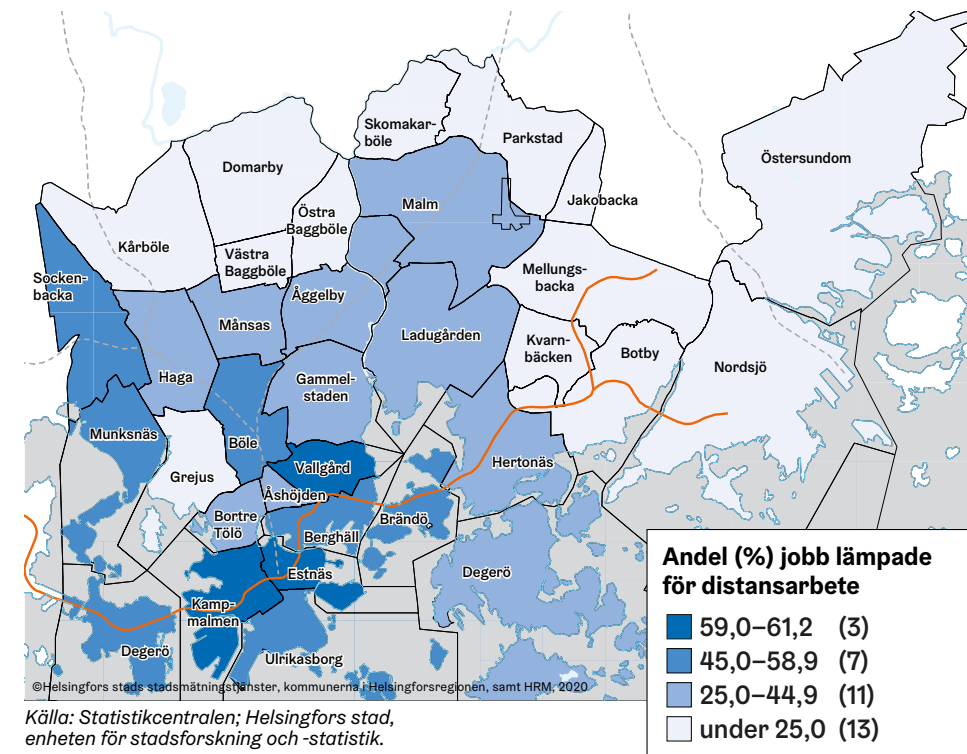
sysselsatta som fysiskt vore borta från jobbet ifall 70 eller 50 procent av de sysselsatta arbetade på distans.

DE ARBETSTILLFÄLLEN i Helsingfors som lämpar sig för distansarbete ligger övervägande i innerstaden och i några andra zoner med kontorsarbetsplatser. Utgångspunkten är att ungefär 75 procent av alla arbetstillfällen i Helsingfors ligger inom tre av stadens åtta stordistrikt, nämligen Södra, Mellersta resp. Västra stordistriktet. Samtidigt ligger 85 procent av de arbetstillfällen i Helsingfors som lämpar sig för distansarbete i något av dem. Sålunda är andelen distansarbetslämpliga arbetstillfällen i dessa stordistrikt ännu större än deras sammanlagda andel av alla arbetstillfällen i Helsingfors.

AV ALLA arbetstillfällen i Helsingfors ligger en tredjedel i Södra stordistriktet (bl.a. i distriktet Kampmalmen, Estnäs och Ulrikasborg). En ännu större andel (41 %) av de arbetstillfällen i Helsingfors som lämpar sig för distansarbete ligger i något av dem. Av de personer som jobbar i Södra stordistriktet skulle över 73 000 kunna arbeta oberoende av geografiskt läge –vilket motsvarar 57 procent av alla arbetstillfällen i stordistriktet.

©Helsingfors stads stadsmåtningsenheten, kommunerna i Helsingforsregionen, samt HRM, 2020

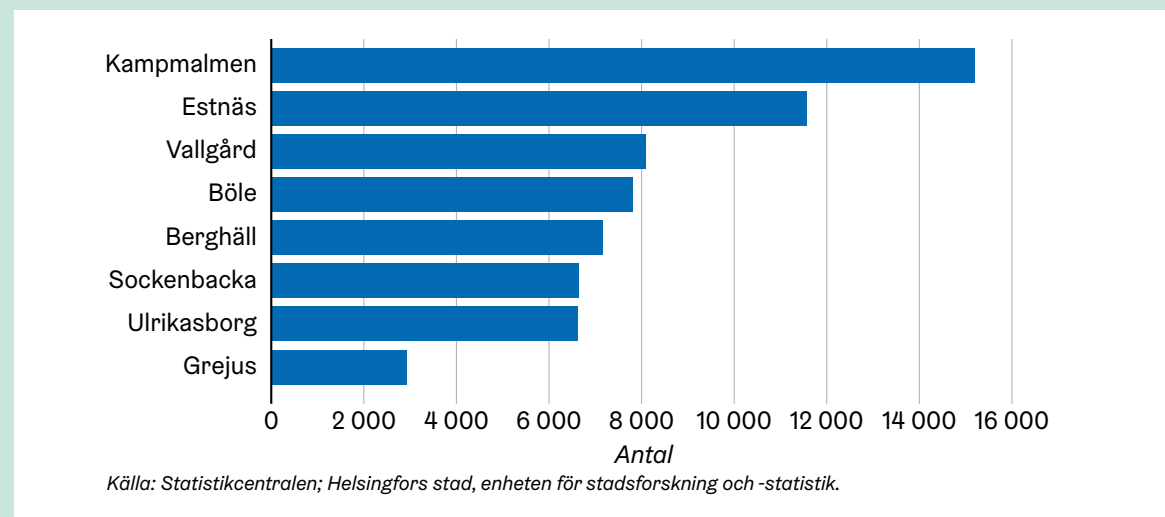

Källa: Statistikcentralen; Helsingfors stad, enheten för stadsforskning och -statistik.

FIGUR 5. Distansarbetslämpade arbetstillfällen i distriktet i Helsingfors – antal jämte andel (%) av arbetstillfällena i distriktet.

I MELLERSTA stordistriktet (med bl.a. distriktet Vallgård, Böle och Berghäll) är över 55 000 av arbetstillfällena lämpade för distansarbete, vilket är 55 procent av alla arbetstillfällen i stordistriktet, och nästan en tredjedel av alla distansarbetslämpliga jobb i Helsingfors. I Västra stordistriktet (med bl.a. distriktet Sockenbacka och Grejus) lämpar sig 25 000 arbetstillfällen för distansarbete, alltså 37 procent av stordistriktets alla arbetstillfällen och 14 procent av alla distansarbetsstillfällen i Helsingfors.

FIGUR 6. Antal distansarbetande i arbetsplatstäta delar av Helsingfors ifall det distansarbetas vid 50 % av de arbetstillfällena som bedömts lämpliga för distansarbete.

NÄSTAN EN tredjedel av arbetstillfällena i Norra stordistriktet (bl.a. distriktet Åggelby och Månsas) och i Sydöstra stordistriktet (bl.a. Hertonas) lämpar sig bra för distansarbete. Men det sammantagna antalet arbetstillfällen i dessa två stordistrikt är så litet att deras andel av alla distansarbetslämpade jobb i Helsingfors blir bara några procent. I Nordöstra stordistriktet (bl.a. distriktet Malm och Ladugården) är en fjärdedel, och i Östra stordistriktet (bl.a. Östra centrum och Nordsjö) en femtedel av arbetstillfällena lämpade för distansarbete.

Hur många jobbar på distans efter coronapandemin – 70 %, eller kanske 50 %?

I OCH med coronapandemin har både organisationers och individers möjligheter och förmåga till distansarbete vuxit märkbart. I praktiken kommer många i framtiden att göra en del av sitt arbete på distans, en del på kontoret. Hybridarbete och arbete på två eller flera ställen kan till exempel innebära att man två dagar i veckan finns på arbetsplatsen och tre dagar hemma eller, varför inte, i sommarstugan. Vi kom tidigare, med hjälp av vår kalkylmodell, fram till att det i Helsingfors finns sammanlagt 177 000 arbetstillfällen lämpade för distansarbete. Om man inom dessa jobb till 70 procent arbetade på distans skulle det motsvara 124 000 arbetstillfällen. Om hälften av de sysselsatta jobbade på distans skulle det handla om ca. 88 000 arbetstillfällen i Helsingfors. I en analys områdesvis skulle det betyda att det till exempel genom Kampen dagligen skulle passera 15 000 sysselsatta färre än i ett läge där alla de som har sin arbetsplats i området kommer till den (Figur 6). I Estnäs skulle antalet sysselsatta som är på plats minska med 11 500, i Vallgård och Böle med omkring

8 000 personer. I Berghäll, Sockenbacka och Ulrikasborg skulle det finnas ca. 7 000 färre, i Grejus ca. 3 000 färre på jobbet. I de övriga distrikten skulle minskningarna bli under 2 000 personer.

OM VI antar att arbetstiden för alla dem som övergår till distansarbete ligger inom "traditionell kontorstid" (t.ex. 7–18) leder övergången till distansarbete till klart minskande kundantal för lunchrestauranger, kvartersbutiker och annan lokal service i arbetsplatszonerna. Samtidigt minskar också mängden arbetslokaler, ifall antalet personer som jobbar på plats fördelas jämnt på de olika veckodagarna. I och för sig hade många organisationer redan börjat göra om sina lokaliteter för flexibla användning när coronan slog till. Och i de områden där distansarbetarna bor växer ju dagbefolkningen, och därmed efterfrågan på lokal service.

Möjligheterna att distansarbete i de stora städernas pendlingsområden

I början av coronapandemin hörde Finland jämte Nederländerna, Belgien och Irland till den europeiska toppen beträffande andelen sysselsatta som distansarbetade. I Finland jobbade inte mindre än 59 procent hemma. Sammanlagt arbetade omkring en miljon finländare på distans (Eurofound 2021).

RÖNEN AV den yrkesklassificeringsbaserade kalkylmodell som här använts visar att det i Finland som helhet fanns 618 000 arbetstillfällen som lämpade sig väl för distansarbete, och att dessas andel av alla jobben i landet var 27 procent.

I HUVUDSTADSREGIONEN (Esbo, Grankulla, Helsingfors och Vanda) var andelen klart större, och där fanns enligt kalkylmodellen 263 000 arbetstillfällen som lämpade sig för distansarbete. Såsom vi konstaterat tidigare kan 177 000 (45 %) av arbetstillfällena i Helsingfors skötas på distans. I Esbo fanns det 52 000, i Vanda 34 000 arbetstillfällen som lämpade sig för distansarbete.

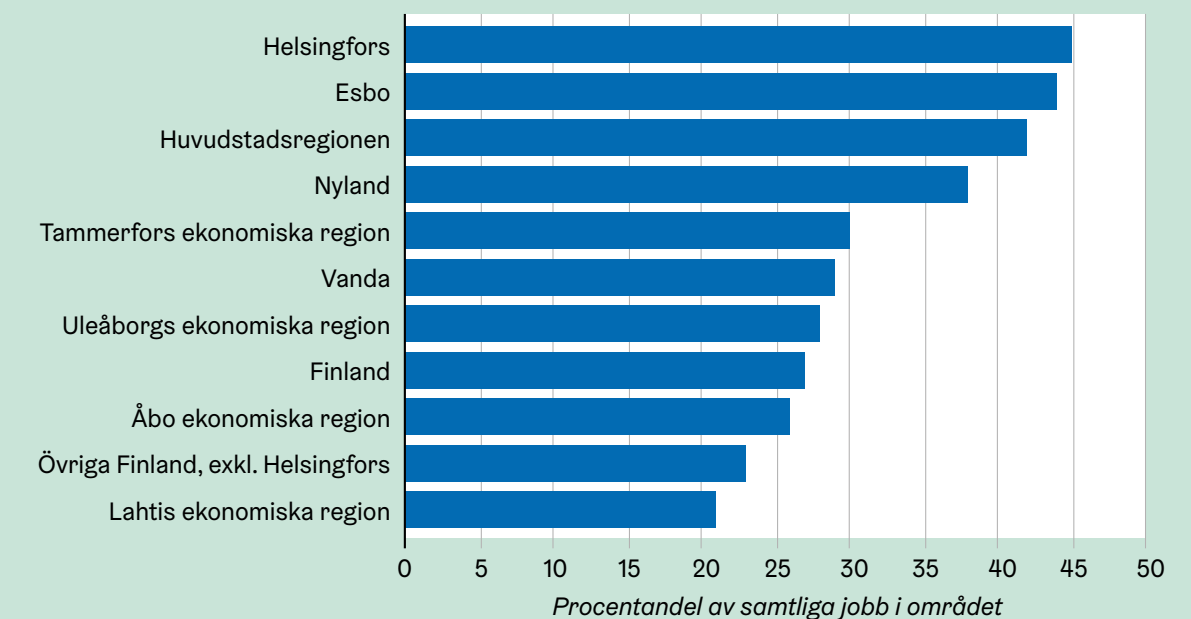
HUR STOR andel av ett områdes arbetstillfällen som lämpar sig för distansarbete beror på hurdan näringsstrukturen och yrkesstrukturen är i områdets sammanlagda jobbestånd. Näringsgrenen Industri har en mindre andel av jobben i Helsingfors än i övriga Finland, men i gengäld är jobben inom Företagstjänster starkt koncentrerade till Helsingfors och Esbo. I Esbo, där näringsstrukturen påminner mycket om Helsingfors, är andelen distansarbetslämpade arbetstillfällen 44 procent. I Vanda däremot är den klart mindre, 29 procent. I Vandas näringsstruktur betonas näringsgrenarna Handel resp. Transport och magasi-

nering, där man ju för det mesta jobbar på plats. Av arbetstillfällena i hela huvudstadsregionen är 42 procent och av hela Nylands 38 procent sådana som man väl kan sköta på distans. I Finland utanför Helsingfors var denna andel 23 procent.

DE DISTANSARBETSLÄMPADE arbetstillfällena utgjorde 30 procent av jobben i Tammerfors ekonomiska region, 28 procent i Uleåborgs dito och 26 procent i Åbos. I dessa ekonomiska regioner har både industri och samhällsliga tjänster, där man mera typiskt jobbar på plats, en större del av arbetstillfällena än i Helsingfors. I Lahtis ekonomiska region är andelen distansarbetslämpade arbetstillfällen bara 21 procent, vilket närmast förklaras av att Industri har en stor, och Företagstjänster en liten andel av jobben i regionen. Här kan man för övrigt förmoda att andelen jobb som lämpar sig för distansarbete är större i kärnstaden än i dessa ekonomiska regioner i övrigt.

FIGUR 7.

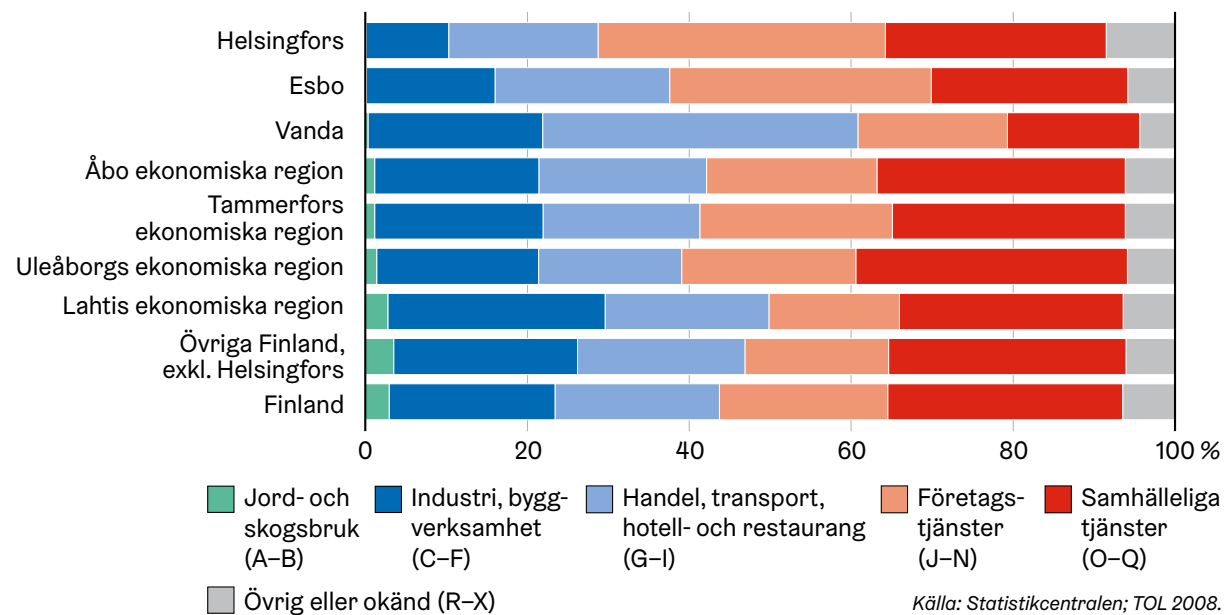
Andelen arbetstillfällen lämpade för distansarbete i Finland, Nyland och huvudstadsregionen samt i Lahtis, Tammerfors, Uleåborgs och Åbo ekonomiska regioner

Källa: Statistikcentralen; Helsingfors stad, enheten för stadsforskning och -statistik.

FIGUR 8.

Näringsstrukturen hos arbetstillfällena i Finland, Helsingfors, Esbo och Vanda samt i Lahtis, Tammerfors, Åbos och Uleåborgs ekonomiska regioner 2019

Slutsatser

Stor enighet råder om att distansarbete blir allt vanligare. Mångfalden ställen där man arbetar blir allt större. Allt mer förvärvsarbete kan göras i hemmen, vilket i slutändan ökar valmöjligheterna för dem som ska skaffa eller byta bostad.

Detta får många slags följder för bland annat städernas utveckling. I stadskärnorna kommer bostadsefterfrågan knappast att förändras märkbart, men nog på andra håll, i och med att folks möjligheter att välja bostad utifrån läge och beskaffenhet kommer att växa. Närbarheten blir fortfarande viktig, men dess innebörd kommer att få nya nyanser. Då distansarbetarna fattar sina bostadsbeslut kommer de att sätta större värde på trafikförbindelser som, även om de kanske är längre, fungerar och möjliggör arbete. Men fortfarande finns det många yrken och arbetsuppgifter som inte kan skötas som distansarbete.

UNDER NORMALA omständigheter är andelen distansarbete mindre än den varit i undantagsläget under coronapandemin. Medan denna pågått har det distansarbetats även inom sådana uppgifter där distansarbete inte är en optimal lösning. Dessutom vill ju inte alla jobba på distans, och inte vill arbetsgivarna heller alla gånger att man gör det. Så idag distansarbetar flertalet bara på deltid.

AV DE arbetstillfällena som lämpar sig för distansarbete handlar största delen om kunskapsintensivt arbete eller sådant traditionellt kontorsarbete som kan göras med datoruppkoppling. Möjligheterna till sådant arbete som inte är beroende av var det görs varierar lokalt enligt områdets näringsstruktur och jobbeståndets yrkesstruktur. De arbetsuppgifter som lämpar sig för distansarbete finns inom yrkesgrupperna Chefer, Specialister, Experter samt Kontors- och kundtjänstpersonal. Hälften av alla distansarbetstillfällena i Helsingfors hör till yrkesgruppen Specialister, och en fjärdedel är andra expertjobb.

I HELSINGFORS och Esbo är möjligheterna till distansarbete – tack vare yrkesstrukturen – större än i övriga Finland och i de övriga stora stadsregionerna i landet. Inom Helsingfors är de distansarbetslämpade arbetstillfällena i stor utsträckning koncentrerade till innerstaden och några kontorshuszoner. Ifall hälften av alla dem som jobbar i något av distrikten Kampmalmen, Estnäs, Ulrikasborg eller Bortre Tölö jobbade hemma skulle det dagligen finnas ca. 35 000 färre personer på kontoren i Helsingfors stadskärna.

I FRAMTIDEN kommer digitaliseringen att ersätta en del distansarbetslämpade arbetstillfällen, men den förändringen handlar främst om automatisering av kontors- och kundtjänstfunktioner. Däremot är det sannolikt att de specialiserade yrkesgrupper som redan växer i de stora städerna stärks ytterligare, och att antalen arbetstillfällen inom sådant som kan skötas genom distansarbete ökar. ■

Henrik Lönnqvist är stadsutvecklingschef vid Finlands Kommunförbund. Minna Salorinne är specialforskare vid Helsingfors stadskansli.

Källor:

Behrens, Kristian & Kichko, Sergey & Thisse, Jacques-Francois (2021). Working from Home: Too Much of a Good Thing? CESifo Working Paper No. 8831. CESifo, Munich.

Delventahl, Matthew J. & Kwon, Eunjee & Parkhomenko, Andrii (2020). How Do Cities Change When We Work from Home? JUE Insight, Journal of Urban Economics.

Dingel, Jonathan I. and Neiman, Brent (2020). How Many Jobs Can be Done at Home? NBER Working Paper 26948. National Bureau of Economic Research, Cambridge.

Eurofound (2021). Working during COVID-19. <https://www.eurofound.europa.eu/data/covid-19/working-teleworking>

Florida, Richard & Rodriguez-Pose, Andres & Storper, Michael (2020). Cities in a Post-COVID World. Papers in Evolutionary Economic Geography 20.41. Utrecht University.

Keyriläinen, Marianne (2021). Työolobarometri 2020 [Arbetslivsbarometern]. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2021:36. TEM, [Arbets- och näringsministeriet], Helsingfors.

Keyriläinen, Marianne (2020). Työolobarometri 2019 [Arbetslivsbarometern]. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2020:53. TEM [Arbets- och näringsministeriet], Helsingfors.

Kuisma, Juha & Sauri, Pekka (2021). Etätyö ja monipaikkaisuus Suomessa. Polemia-sarja 121. Stiftelsen för kommunal utveckling sr, Helsingfors.

Lennox, James (2020). More working from home will change the shape and size of cities. CoPS Working Paper No. 306-G. Victoria University, Melbourne.

Lukas, Althoff & Eckert, Fabian & Ganapati, Sharat & Walsh, Conor (2020). The City Paradox: Services and Remote Work. CESifo Working Paper 8734. CESifo, Munich.

Metsäranta, Heikki & Aro, Rasmus & Blomqvist, Petri & Levä, Tapio & Nissinen, Aino & Rannanpää, Sari (2021). Etätyön vaikutukset liikenteen kasvihuonekaasupäästöihin. Statsrådets utredning 2021:4.

Inom Helsingfors är de distansarbetslämpade arbetstillfällena i stor utsträckning koncentrerade till innerstaden och några kontorshuszoner.

Sutela, Hanna (2021). Uusi normaali kutsuu – vanhaan ei ole paluuta, jos työntekijöiltä kysytään. Tieto&trendit-blogi. <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2021/uusi-normaali-kutsuu-vanhaan-ei-ole-paluuta-jos-tyontekijoilta-kysytaan/>

Sutela, Hanna & Pärnänen, Anna (2021). Koronakriisin vaikutus palkansaajien työoloihin. [coronakriisens inverkan på löntagarnas arbetsförhållanden] Työpapereita 1/2021. Statistikcentralen, Helsingfors

Sutela, Hanna (2020). Kun mahdollinen kävi mahdolliseksi – tietotyön yleisyys mahdollisti etätyön läpimurron Suomessa. Tieto&trendit-blogi. <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2020/kun-mahdoton-kavi-mahdolliseksi-tietotyon-yleisyys-mahdollisti-etatyon-lapimurron-suomessa/>

Sutela, Hanna & Pärnänen, Anna & Keyriläinen, Marianne (2019). Digijajan työelämä – työolotutkimuksen tuloksia 1977–2018. Statistikcentralen, Helsingfors. https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/ytym_1977-2018_2019_21473_net.pdf

Sweco (2021). Tulevaisuuden hybridityö. Mitä tapahtuu asiantuntijatyölle pandemian jälkeen? Sweco, Helsingfors.

Taloustutkimus (2021). Suomalaiset aikovat vähentää etätyön tekemistä. <https://www.taloustutkimus.fi/ajankohtaista/ uutisia/suomalaiset-aikovat-vahentaa-etatyon-tekemista.html>

Yle (2020). ”Yli miljoona suomalaista siirtynyt etätöihin koronakriisin aikana – heistä noin puolet haluaa jatkaa etätöissä koronan jälkeenkin.” <https://yle.fi/uutiset/3-11291865>

Delaktighet

är att ha kontakt
och betyda någonting

– iakttagelser av
upplevd delaktighet
bland helsingforsbor

● JENNI ERJANSOLA

År 2021 blev upplevd delaktighet bland helsingforsbor utforskad i samband med Huvudstadsregionens välfärdsenkät. Enligt en indikator (Delaktighetsindikatorn) sammanställd ur svaren var upplevd delaktighet större bland högt utbildade och bland sådana som aktivt deltog i någon gemenskaps verksamhet eller som överlag upplevde sin livskvalitet som god. Äldre respondenter fick lägre värden än de unga för Delaktighetsindikatorn.

*”Delaktighet är att höra till ett sammanhang där man kan haka på olika källor till välbefinnande och olika slags växelverkan som gör livet mera betydelsefullt. Delaktighet är att påverka dels händelser, möjligheter, funktioner, tjänster i ens eget liv, dels vissa gemensamma angelägenheter.”
(övers. av citat av Isola et al. 2017, 5.)*

Delaktighet är ett vidsträckt och invecklat begrepp. Delaktighet är att ha kontakt med andra människor och att kunna delta i samhällsrelig verksamhet. Delaktighet är inte bara att delta i arbete eller utbildning utan även att känna tillhörighet. Väsentligt för en stark upplevelse av delaktighet är bland annat att kunna lita på den omgivande gemenskapen. En likvärdig delaktighet bland stadens invånare är viktig av både principiella och praktiska orsaker. Enligt Helsingfors stads färskas stadsstrategi har staden som målsättning att stärka invånarnas delaktighet och minska på ojämlikheten.

FÖRELIGGANDE ARTIKEL analyserar upplevd delaktighet bland invånarna i Helsingfors utifrån rön från Huvudstadsregionens välfärdsenkät. Delaktighetsupplevelsorna sonderades vid den med hjälp av den delaktighetsindikator som utvecklats av Institutet för hälsa och välfärd THL:s projekt SOKRA¹. Indikatoren är ett slags summering av svaren på tio olika frågor som kartlägger delaktighet. Delaktighetsindikatorn går tillbaka till tanken att delaktighet är att tillhöra ett sammanhang där individen kan dra nytta av olika materiella och immateriella resurser för att kunna eftersträva sådant hon värdesätter och öka sitt eget välbefinnande. Som materiell källa till välbefinnande betraktas till exempel utkomst och utbildning, och som immateriell källa bland annat tillit. Delaktighet är att vara, att tillhöra och att kunna. (Isola et al. 2017)

¹ SOKRA (Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke, som finansieras av Europeiska socialfonden, är ett koordineringsprojekt som leds av Institutet för hälsa och välfärd THL, under medverkan av yrkeshögskolan Diakonia.

HUVUDSTADSREGIONENS VÄLFÄRDSSENKÄT genomfördes våren 2021, under pågående coronapandemi. Föreliggande artikel synar svarnas delaktighetskänsla utifrån olika bakgrundsfaktorer, såsom ålder, kön och utbildning. Dessutom klarläggs delaktighetsindikatorns samband med andra slags subjektiva variabler, till exempel upplevd livskvalitet, ensamhet och nöjdhet med människorelationer. Delaktighetsupplevelsornas samband med den verksamhet svaren själva uppgivit beskrivs bland annat genom att undersöka korrelationen mellan Delaktighetsindikatorns poängtal och aktiv medverkan.

Delaktighetskänsla omsätter resurser i handling

Den uppfattning om delaktighet som ligger bakom Delaktighetsindikatorn betonar förhållandet mellan agerande och färdighet att agera. Tanken är att upplevd delaktighet hjälper folk att omsätta sina resurser i handling trots eventuella strukturella hinder. För att kunna eftersträva sådant som hon värdesätter behöver individen alltså både konkret delaktighet i gemensamma resurser och en känsla av delaktighet. (Isola et al. 2020, 167–168.) Detta tänkande bottenar i Amartya Sens (1999) tankar om de färdigheter som individen behöver för att kunna omsätta sina egna resurser i fri verksamhet. Om hon till exempel tror att hon kan inverka på sitt eget liv kommer hon sannolikt att försöka eftersträva någonting i livet.

ENLIGT AMARTYA Sen omsätts individens färdigheter inte till verksamhet och betydelse direkt, utan på vägen finns det många tänkbara utvecklingsförlopp. Som exempel kan den sociala miljön hjälpa henne ta sina resurser i bruk och göra det möjligt för henne att leva det slags liv hon själv sätter värde på. Men samtidigt kan jämförelse med andra människor också minska hennes förmåga att agera. Enligt Sen vore det viktigt för i synnerhet den of-

fentliga förvaltningen att inse hur mångdimensionella de faktorer är som ligger bakom offentligt deltagande (Sen 1999, 109–110).

DELAKTIGHETEN HAR konceptualiserats inte bara i Delaktighetsindikatorn utan även annanstans, till exempel utifrån sociologen Erik Allardts klassiska tes om välfärdens dimensioner – having, loving, being (1976). Helka Rai-vio och Jarno Karjalainen (2013) hör till dem som spunnit vidare på Allardts teori, i det de tillskriver delaktigheten tre dimensioner: en ekonomisk, en social och en aktionell (taloudellinen, yhteisöllinen ja toiminnallinen osallisuus). Enligt dem är det viktigt att inte bara ha en dräglig utkomst och må bra, utan också att vara med i ett sammanhang och ha möjlighet att påverka sitt eget liv. I synnerhet då man velat definiera delaktighet i samband med invånardeltagande har det ofta hänvisats till Sherry Arnsteins (1969) tanke om en delaktighetstrappa, där invånarnas reella påverkningsmöjligheter ökar ju högre de kommer på den.

Huvudstadsregionens välfärdsenkät sonderade upplevd delaktighet

Delaktighetsindikatorn är en mätare framtagen av SOKRA¹ (Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke), ett projekt för att koordinera arbetet för social delaktighet. Den berättar om svarnas upplevelser av delaktighet. Delaktighetsindikatorn består av tio frågor som utformats utifrån bidragen i en skrivtävling kring temat vardagsupplevelser av fattigdom. Svaramaterialet gav upphov till kvalitativ kunskap om fattigdom och lottlöshet, och det kunde användas för att göra upp en kvantitativ mätare av delaktighet (Isola et al. 2020, 173.) Frågorna i Delaktighetsindikatorn handlar om upplevd betydelsefullhet, självkänsla och målinriktning och om delaktighet i olika sociala gemenskaper.

DELAKTIGHETSINDIKATORN MÄTER på basis av vetenskaplig validering uttryckligen upplevd delaktighet – delaktighetskänsla. För det första bildar mätarens delar en enhetlig helhet. Dessutom mäter den enbart upplevd delaktighet, delaktighetskänsla, och inga andra begrepp, såsom till exempel upplevd livskvalitet eller ensamhet (Leemann et al. 2021). Detta gäller även för materialet i i föreliggande artikel.

Frågorna i Delaktighetsindikatorn

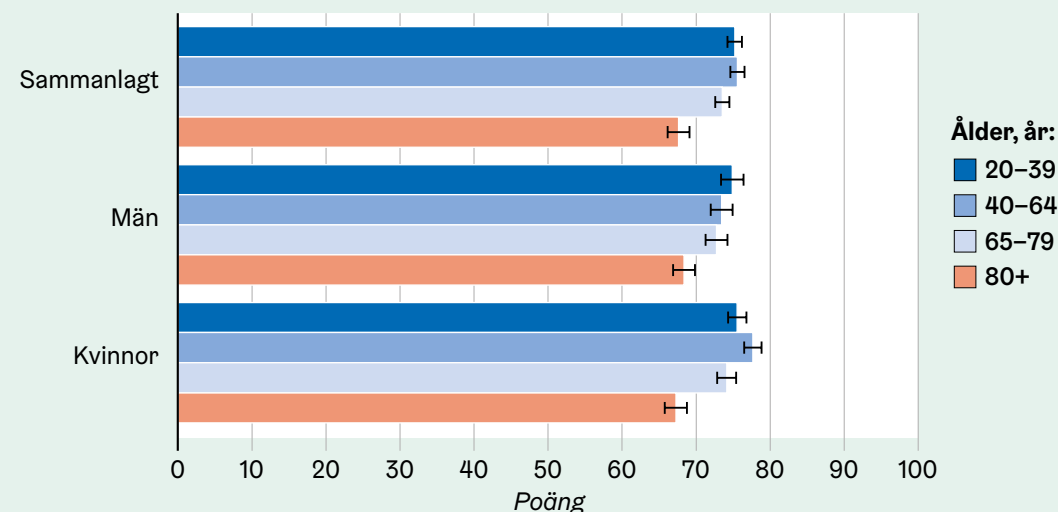
- Jag anser att mina dagliga sysslor är meningsfulla
- Jag får positiv återkoppling [respons] på vad jag gör
- Jag tillhör en grupp eller gemenskap som är viktig för mig
- Jag är betydelsefull för andra människor
- Jag kan påverka mitt eget liv
- Jag upplever att mitt liv har en mening
- Jag kan sträva efter sådant som är viktigt för mig
- Jag får hjälp då när jag verkligen behöver det
- Jag upplever att man litar på mig
- Jag kan påverka vissa saker i min omgivning

Delaktighetsindikatorn beräknas sålunda att svaren besvarar frågorna med antingen siffran 1, 2, 3, 4 eller 5, där 1 står för ”helt av annan åsikt” och 5 för ”helt av samma åsikt”. Därefter summeras siffrorna och konverteras, enligt en formel från THL, så att summan uttrycks på skalan 0–100. Ju större poängtalet blir, desto starkare kan man anse att svarens delaktighetskänsla är. Resultatet granskas som en kontinuerlig variabel.

Delaktighetsindikatorn är en mätare framtagen av SOKRA, ett projekt för att koordinera arbetet för social delaktighet.

FÖRELIGGANDE ARTIKEL analyserar upplevd delaktighet bland invånarna i Helsingfors utifrån rön från Huvudstadsregionens välfärdsenkät. Våren 2021 lät huvudstadsregionen, alltså kommunerna Esbo, Grankulla, Helsingfors och Vanda, göra enkäten, i syfte att kartlägga sina invånares levnadsförhållanden, hälsa och välbefinnande. För undersökningen togs ett slumpmässigt urval om 25 000 invånare som fyllt 20-år i regionen. Bland dem var 10 000 från Helsingfors, och av dessa besvarade 48 procent enkäten. Den låga svarsprocenten komparerades genom att vikta rönen enligt svarnas ålder, kön och civilstånd. Detta viktade enkätmaterial kan gott anses representativt för den 20 år gamla eller äldre befolkningen i Helsingfors (Ahlgren-Leinvuo et al. 2022).

Källa: Huvudstadsregionens välfärdsenkät 2021.

FIGUR 1. Medeltalet för Delaktighetsindikatorns poängtal i Helsingfors enligt ålder och kön.

I SVAREN från Helsingfors fördelar sig Delaktighetsindikatorns poängtal förhållandevis normalt kring medelvärdet. Även svaren på de enskilda frågor fördelar sig på sinsemellan liknande.

Äldre svarare har svagare delaktighetskänsla än andra

Vid Huvudstadsregionens välfärdsenkät 2021 var medelvärdet för poängtalen i Delaktighetsindikatorn 74,8 (på skalan 0–100) i Helsingfors. Kvinnorna kände lite starkare delaktighet (i snitt 76 poäng) än männen (i snitt 76 poäng) i huvudstaden. Men statistiskt signifikant var skillnaden mellan könen bara i åldersgruppen 40–64 år, medan skillnaden försvann i övriga åldersgrupper vartefter konfidensintervallet² växte (Figur 1.).

MED UNDANTAG av de äldsta åldersgrupperna hade helsingforsbor av olika åldrar i snitt lika stark delaktighetskänsla. De allra äldsta åldersgrupperna avvek från de övriga: Bland de 75 år gamla eller äldre låg medeltalet för upplevd delaktighet vid 70 poäng, alltså 5 poäng lägre än bland yngre åldersklasser. Skillnaden gentemot de yngre åldersklasserna var ännu större bland de svarare som fyllt 80 år. Trots att de äldsta svararna i snitt hade klart svagare delaktighetskänsla än de andra kände de äldsta sig ungefär lika ensamma

och missnöjda med sina människorelationer som de andra. Att de äldsta kände sig mindre delaktiga än andra handlar om dels sociala relationer, dels övriga delaktighetsfaktorer, såsom att uppleva sig själv som betydelsefull.

I HELSINGFORS var delaktighetskänslan bland svararna desto starkare ju högre deras utbildning var. Bland svarare med utbildning enbart på grundskolenivå var medeltalet för delaktighetskänslan 66 poäng. Bland dem med examen på mellannivå var medeltalet 72 poäng, och för dem med examen på högskolenivå 78 poäng. Ca. 240 svarare uppgav inte sin egen utbildningsnivå, men de utgjorde bara 0,5 procent av alla de 4 706 som svarat.

DELAKTIGHETSKÄNSLAN VARIERADE också med hur svararna upplevde att deras hushålls inkomster täckte dess utgifter³. Bland dem som tyckte deras inkomster var tillräckliga var medeltalet för delaktighetskänslan 78 poäng, medan medeltalet bland dem som hade svårt att klara av sina utgifter med sina inkomster var bara 65 poäng. Denna inkomstrelaterade skillnad i Delaktighetsindikatorns medelvärde var alltså av samma storleksordning som mellan dem med högst grundskoleutbildning och dem med högskoleutbildning. Att uppleva att ens inkomster inte räcker till var vanligast bland de svarare som uppgav att hushållets sammanlagda inkomster var under 1700 euro i månaden.

2) Konfidensintervallet anger inom vilket intervall i populationen som estimerat med 95 procents sannolikhet ligger.

3) Frågan om hur bra pengarna räckte till ställdes som följer: "Hushållen kan ha olika inkomstkällor och flera medlemmar kan ha inkomster. Med hänsyn till alla inkomster i din ekonomi, hur går det att täcka utgifterna med dessa inkomster 1) mycket svårt 2) svårt 3) ganska svårt 4) ganska lätt 5) lätt eller 6) mycket lätt." Av svaren bildades också en tvåklassig indikator.

SVARSMATERIALET OMFATTADE 500 utlandsfödda svarare i Helsingfors. Delaktighetskänslan var starkare bland finlandsfödda svarare (i snitt 75 poäng) än utlandsfödda svarare (i snitt 70 poäng) i Helsingfors. Denna skillnad beroende på vilket land man var född i minskade dock då även andra bakgrundsvariabler beaktades, och försvann helt då man i regressionsmodellen även beaktade upplevd livskvalitet.

SÅLEDES TYCKTES födelselandet inte ha någon självständig inverkan på delaktighetskänslan, utan skillnaden beroende på födelseland förklarades av den upplevda livskvaliteten.

Samband mellan delaktighetskänsla och aktiv medverkan i en gemenskap

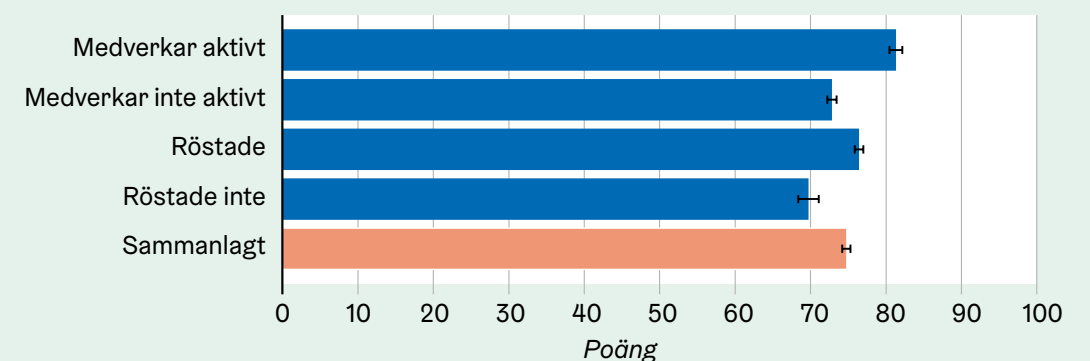
Bland dem som aktivt var med i en gemenskap var delaktighetskänslan i snitt 81 poäng, och därmed klart starkare än bland andra svarare (snitt 73 poäng). Frågorna om delaktighet innehöll inga preciserande frågor om hur aktiva svararna var i olika slags gemenskaper, Men lite längre fram i enkäten kom frågan huruvida svararna var med i "någon klubb-, organisations-, förenings- eller hobbyverksamhet eller någon religiös eller andlig rörelse". Som exempel angavs "idrottsförening, boendeförening, politiskt parti, sångkör, församling". Bara ca. 23 procent av svararna i Helsingfors uppgav att de aktivt deltog i någon dylik verksamhet.

ÄVEN AKTIV kontakt med bekanta hade samband med högt värde för delaktighetskänslan. De som minst en gång i veckan hade kontakt med andra släktingar och vänner än det egna hushållet hade poängvärdet 76 på delaktighets-skalan, alltså klart högre än de som inte hade det (i snitt 68 poäng). Omkring 80 procent av alla svarare uppgav att kontakterna med släkt och vänner hade minskat under coronapandemin. För omkring åtta procent hade kontakterna ökat.

DELAKTIGHETSKÄNSLAN BLAND svarare i Helsingfors hade samband också med huruvida man uppgivit att man röstat vid senaste kommunalval. För dem som röstat fick Delaktighetsindikatorn medelvärdet 76 poäng, och för dem som inte röstat 70 poäng. Tre fjärdedelar (76 %) av svararna uppgav att de röstat vid senaste kommunalval, vilket var intressant med tanke på att valdeltagandet i Helsingfors enligt statistiken varit 62 procent. Den andel som uppgav sig ha röstat vid kommunalvalet var ungefär lika stor bland manliga som kvinnliga svarare, trots att kvinnorna de facto röstat aktivare än männen vid valet (Erjansola et al. 2021, 6). I och för sig utgjordes ju populationen vid Huvudstadsregionens välfärdsenkät inte av alla röstberättigade i Helsingfors, utan bara dem som fyllt tjugo. Men vi kan ändå anta att den uppgivna valdeltagandet är något högre än det faktiska, och därför är sambandet mellan delaktighetskänsla och röstande vid val sannolikt åtminstone så starkt som enkättrönen ger vid handen. De äldre enkätsvararna uppgav i högre grad än de yngre att de röstat vid valen, vilket stämmer väl överens med valstatistiken.

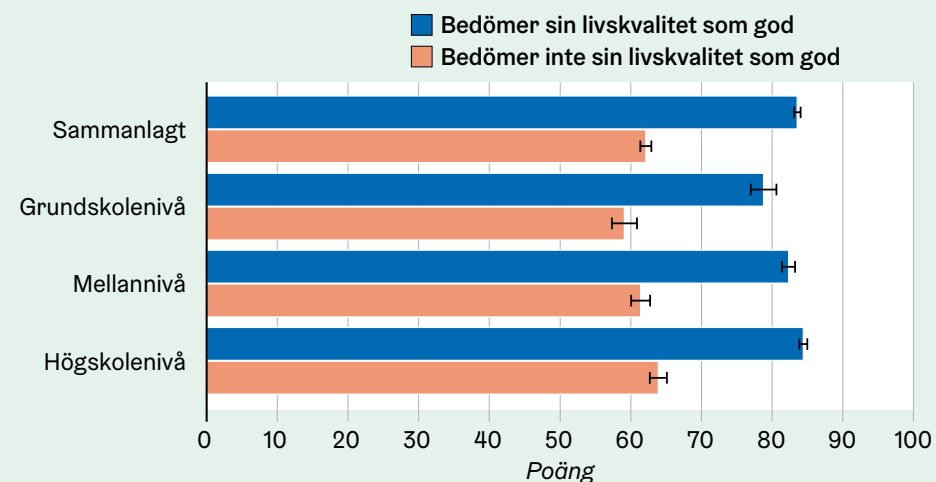
FIGUR 2.

Medeltalet för Delaktighetsindikatorns poängtal i Helsingfors enligt dels aktiv medverkan*, dels röstande vid kommunalval.

*De som medverkar aktivt i en klubb-, organisations-, förenings- eller hobbyverksamhet eller någon religiös eller andlig rörelse.

Källa: Huvudstadsregionens välfärdsenkät 2021.

*Livskvalitetsmätaren tar fasta på dels hur svararna bedömer sin livskvalitet, dels hur nöjda de är med sin hälsa, sin förmåga att klara av vardagsfunktioner, sig själva, sina människorelationer och omständigheterna i sina grannskap ("bostadsområden"). Dessutom frågar den huruvida svararna har tillräckligt med ork ("energi för ditt vardagsliv") och tillräckligt med pengar ("för sina behov").

Källa: Huvudstadsregionens välfärdskät 2021.

FIGUR 3. Medeltalet för Delaktighetsindikatorns poängtal i Helsingfors enligt upplevd livskvalitet* och utbildningsnivå.

DE SOM aktivt varit med i någon gemenskaps verksamhet uppgav i större utsträckning än andra svarare att de röstat vid senaste kommunalval. Starkaste delaktighetskänslan (i snitt 82 poäng) hade de som såväl verkat inom någon gemenskap som röstat. Man sambandet var starkare mellan delaktighetskänsla och aktiv medverkan i gemenskap än mellan delaktighetskänsla och röstande. I själva verket var röstandets förklarande inverkan på delaktighetskänslan mycket liten då aktiv medverkan och andra variabler standardiserades.

Delaktighetskänslan varierar med upplevd livskvalitet

Bland de svarare i Helsingfors som var nöjda med sina människorelationer fick delaktighetskänslan 79 poäng (vägt medeltal), och var alltså klart starkare än bland de andra (snitt 59 poäng). Sambandet mellan människorela-

tioner och delaktighetskänsla märktes i datan för Helsingfors bland annat i samband med ensamhet. Skillnaden i delaktighetskänsla var mycket stor mellan dem som kände sig ensamma (i snitt 56 poäng) och de övriga svararna (i snitt 78 poäng). Bland svararna i Helsingfors kände 14 procent sig ensamma. Varannan (49 %) upplevde att pandemin ökat deras känsla av ensamhet. Fyra av tio (42 %) uppgav att pandemin inte påverkat deras ensamhetskänsla.

INTE BARA självupplevd ensamhet påverkade delaktighetskänslan starkt, utan även den upplevda livskvaliteten (korrelation 0,58). De svarare i Helsingfors som upplevde sin livskvalitet som god hade i snitt poängtalet 84 för delaktighetsindikatorn, alltså en klart starkare delaktighetskänsla än de övriga (snitt 62 poäng). Upplevd livskvalitet mättes vid enkäten med flera olika frågor, och utifrån dem bildades en summavariabel⁴. Livskvalitetsmätaren tar fas-

4) Livskvalitetsmätaren bildades utifrån de åtta frågorna i indikatorn WHO8-EUROHIS. Den första frågan var av allmän natur: "vilken bedömning ger ni er livskvalitet?" Svarsalternativen var 1) mycket dålig 2) dålig 3) varken god eller dålig 4) god 5) mycket god. Frågeserien "Hur nöjd är ni med" innehöll fem underfrågor, nämligen 'er hälsa', 'er förmåga att klara av dagliga sysslor', 'er själv', 'era människorelationer' och 'förhållandena i bostadsområdet'. Svarsalternativen var 1) mycket missnöjd, 2) missnöjd, 3) varken nöjd eller missnöjd, 4) nöjd, 5) mycket nöjd. Frågeserien om svararnas liv de senaste två veckorna bestod av två frågor, nämligen 'har ni tillräckligt med energi för ert vardagsliv' och 'har ni tillräckligt med pengar för era behov'. Svarsalternativen var 1) inte överhuvudtaget 2) något 3) måttligt 4) nästan tillräckligt 5) helt tillräckligt. Svaren poängsattes på skalan 1-5 (där 1 står för mycket dålig / mycket missnöjd / inte överhuvudtaget, och 5 står för mycket god / mycket nöjd / helt tillräckligt), och därpå beräknades medeltalet av de sammanlagda poängen. Som personer som upplever en genomsnittligt god livskvalitet definierades alla de vars medeltal för de åtta frågorna i indikatorn WHO8-EUROHIS var minst fyra.

TABELL 1.

Modellens standardiserade regressionskoefficienter, då det som förklaras är svararnas bedömningar av sin egen livssituation (vid Delaktighetsindikatorn).

Förklarande variabel	Koefficient
Upplevd livskvalitet	0,301 ***
Upplevd ensamhet	-0,266 ***
Nöjdhet med människorelationerna	0,202 ***
Svararens ålder	-0,104 ***
Lätt att täcka utgifterna med inkomsterna	0,091 ***
Aktiv medverkan i gemenskap	0,082 ***
Utbildning på högskolenivå	0,055 ***
Kontakthållning med personer utanför hemmet	0,058 ***
Svararens kön: kvinna	0,053 ***
Röstande vid kommunalval	0,024 *

*) Röstandet vid kommunalval är statistiskt nästan signifikant, p<.05

***) De övriga förklarande variablerna är statistiskt mycket signifikanta, p<.0001

ta på såväl hur svararna bedömer sin livskvalitet som hur nöjda de är med dels sin hälsa och sin förmåga att klara av dagliga sysslor, dels med sig själva, sina människorelationer och förhållandena i sina grannskap ("bostadsområden"). Dessutom frågar den huruvida svararna har tillräckligt med ork ("energi för ditt vardagsliv") och tillräckligt med pengar ("för sina behov"). Precis som upplevd delaktighet hade också upplevd livskvalitet ett starkt samband med svararnas utbildningsnivå. Delaktighetsindikatorns värden varierade faktiskt en aning med utbildningsnivån också efter att den upplevda livskvaliteten standardiserats.

DELAKTIGHETSKÄNSLAN VAR exceptionellt god bland de svarare som aktivt medverkade i någon gemenskap och som dessutom hade god upplevd livskvalitet (i snitt 86 poäng). Men nästan lika stark delaktighetskänsla (i snitt 83 poäng) hade de som tyckte att de hade god livskvalitet men som inte medverkade aktivt. Det var förhållandevis få svarare som aktivt medverkade i en gemenskap samtidigt som de tyckte deras livskvalitet var dålig. Bland dem var också delaktighetskänslan svagare än genomsnittet, trots att de medverkade aktivt.

HUR BRA de olika variablerna tillsammans förklarade delaktighetskänslan testades med en regressionsanalys. Det som i denna modell bäst förklarade delaktighetskänslan

var de variabler som anknyter till subjektiva upplevelser (Tabell 1). Viktiga förklarande variabler för delaktighetskänslan var, i följande rangordning, upplevd livskvalitet, ensamhet och nöjdhet med människorelationerna. Även känslan av att ens inkomster räckte till förklarade i viss mån poängtalet vid Delaktighetsindikatorn. De aktivitetsrelaterade variablerna – aktiv medverkan, kontakter med andra människor, samt röstande – förklarade delaktighetskänslan i lägre grad än de andra variablerna. Den självständiga förklaringskraften hos röstandet vid kommunalvalet var mycket svag i modellen. De bakgrundsvariabler som förklarade delaktighetskänslan var ålder, utbildningsnivå och kön. Modellen förklarade 50 procent av variationen i Delaktighetsindikatorns poängtal.

POÄNGTALET VID Delaktighetsindikatorn var minst 50 för över 4000 svarare i Helsingfors, men ändå var det över 400 svarare som fick mindre än 50 poäng på indikatorn. Av de sistnämnda, som alltså inte känt sig särskilt delaktiga, eller rentav lottlösa, var det bara några få som tyckte deras livskvalitet var god eller som deltog aktivt i en gemensam verksamhet. Över hälften av dem kände sig ensamma, och omkring hälften tyckte att det var ganska eller mycket svårt att täcka utgifterna med inkomsterna. Nästan var femte uppgav sig vara arbetslös. Jämfört med de övriga svararna tenderade de som känt sig lottlösa ha lite lägre utbildning och vara lite äldre, och oftare män.

Kvinnorna kände sig i genomsnitt lite mera delaktiga än männen.

Slutsatser

Vid Huvudstadsregionens välfärdsenkät 2021 fick Delaktighetsindikatorn medelpoängtalet 74,8 (på skalan 0–100) i Helsingfors. De äldre åldersgrupperna hade i medeltal svagare delaktighetskänsla än övriga helsingforsbor. Enkäten gjordes våren 2021, och det är troligt att coronapandemin åtminstone i någon mån påverkade resultaten. Enkäten gjordes för första gången i detta format, vilket innebär att det inte finns jämförelsedugliga rön om delaktighetskänsla bland äldre folk i Helsingfors från tiden före pandemin. Framdeles kommer man däremot att kunna följa utvecklingen, eftersom tanken är att upprepa enkäten regelbundet. Kanske lite överraskande var det bara de äldsta åldersgrupperna som uppvisade annorlunda delaktighetskänsla än andra.

KVINNORNA KÄNDE sig i genomsnitt lite mera delaktiga än männen. Men skillnaden könen emellan var liten, trots att kvinnorna var klart nöjdare än männen med sin människokorelationer och hade aktiv kontakt med personer utanför det egna hushållet. Kvinnorna uppgav å andra sidan mera än männen att de kände sig ensamma. I och för sig var, enligt Delaktighetsindikatorn, inte bara människokorelationerna viktiga för delaktighetskänslan utan också känslan av att vara betydelsefull och kunna påverka sitt eget liv.

I MEDELTAL kände enkätsvararna i Helsingfors desto starkare delaktighet ju högre deras utbildningsnivå var. Att man skaffat sig utbildning kan också i sig ses som ett tecken på delaktighet i samhället. Och det faktum att utbildningen förklarar känslan av såväl delaktighet som lottlöshet kan göra klyftan djupare mellan olika befolkningsgrupper. När folk känner stark delaktighet kan de mobilisera sina personliga resurser, till exempel de färdigheter de inhämtat genom studier.

EN ANALYS av medelpoängvärdena vid Delaktighetsindikatorn ger vid handen att det också mellan helsingforsbor som fötts antingen i Finland eller utomlands skulle finnas en skillnad, att de som fötts i Finland skulle ha starkare delaktighetskänsla. Men det material som här analyserats visade att födelselandets samband med delaktighetskänsla försvann då man standardiserade livskvaliteten. Det verkar som om upplevd livskvalitet och delaktighet är sammanflätade på ett sätt som det inte gick att utreda närmare i denna studie.

DELAKTIGHETSKÄNSLAN FÖRKLARADES inte bäst av sociodemografiska bakgrundsvariabler utan av variabler för subjektiv upplevelse, nämligen upplevd livskvalitet, känsla av ensamhet, samt nöjdhet med de egna människokorelationerna, i nämnd ordning. Även känslan att de egna inkomsterna räckte till hade samband delaktighetskänslan. Aktivitetsrelaterade variabler – aktiv medverkan i en gemenskap, kontakthållning med andra människor, samt röstande – förklarar inte delaktighetskänslan lika bra. Man kan alltså känna sig delaktig även om man inte är speciellt aktiv i samhället.

FÖRELIGGANDE ARTIKEL bygger på Huvudstadsregionens välfärdsenkäts svarmaterial, som är tvärsnittsdata och därmed inte gör det möjligt att påvisa orsak och verkan mellan delaktighetskänsla och andra variabler. Sannolikt är det så, att till exempel goda erfarenheter av delaktighet ökar det samhälleliga deltagandet, vilket i sin tur stärker delaktighetskänslan. Om man känner delaktighet kan man agera och skaffa mera resurser – och vice versa.

I BAKGRUNDEN till Delaktighetsindikatorn finns tanken på delaktigheten som en faktor som hjälper folk att komma över hinder. På grundval av denna artikel kan man som hinder för god delaktighetskänsla bland befolkningen betrakta vissa bakgrundsfaktorer hos svararna, exempelvis låg utbildning. För att kunna jämma ut ojämlikhet är det bra att känna till hur delaktiga olika befolkningsgrupper känner sig. Utifrån Huvudstadsregionens välfärdsenkät kan man säga att upplevd lottlöshet går hand i hand med ensamhet och dålig upplevd livskvalitet. ■

Jenni Erjansola verkar som forskare vid enheten stadsforskning och -statistik inom Helsingfors stadskansli.

Källor:

- Ahlgren-Leinvuo H. & Erjansola J & Joensuu M & Mäki N & Mänty M & Sihvonen A-P (2022). Pääkaupunkiseudun asukkaiden hyvinvointi ja terveys. Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn 2021 tuloksia. Undersökningar 2022:1. Helsingfors: Helsingfors stadskansli.
- Allardt, E (1976). Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Borgå: WSOY.
- Arnstein, S (1969). A Ladder Of Citizen Participation. Journal of the American Institute of Planners, 35:4, 216–224.
- Erjansola, J; Saukkonen, P; Niemi, I & Saarimaa, S (2021). Vuoden 2021 kuntavaalit Helsingissä. Statistik 2021:9. Helsingfors: Helsingfors stadskansli.
- Helsingfors stad (2021). Helsingfors stadsstrategi 2021–2025: Läge för tillväxt. Helsingfors: Helsingfors stadskansli.
- Isola, A-M; Kaartinen, H; Leemann, L; Lääperi, R; Schneider, T; Valtari, S & Keto-Tokoi, A (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Arbetspapper 2017/33. Helsingfors: THL.

Isola, A-M; Nousiainen, M & Valtari, S (2020). Osallisuustyö välineenä heikossa asemassa olevien vallan lisäämiseen. I verket Suonunen-Erhiö, L; Pohjola, A; Satka, M & Simola, J (red.) Sosiaaliala uudistuu. Tietopohjan ja vuorovaikutuksen kysymyksiä. Helsingfors: Stiftelsen Huoltaja-säätiö sr.

Leemann, L; Martelin, T; Koskinen, S; Härkänen, T & Isola, A-M (2021) Development and Psychometric Evaluation of the Experiences of Social Inclusion Scale. Journal of Human Development and Capabilities, DOI: 10.1080/19452829.2021.1985440

Raivio, H & Karjalainen, J (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentaminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmassa. I verket Taina Era (red.), Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Sen, A (1999). Development as freedom. Oxford: Oxford University Press.

Sannolikt är det så, att till exempel goda erfarenheter av delaktighet ökar det samhälleliga deltagandet, vilket i sin tur stärker delaktighetskänslan. Om man känner delaktighet kan man agera och skaffa mera resurser – och vice versa.

Nya versioner av Helsingfors stads statistiska databaser

I SINA STATISTISKA DATABASER publicerar Helsingfors stad en myckenhet stadsstatistik som öppen data. Tidigare fanns de olika databaserna på olika håll, men i och med en ommöblering vid årsskiftet 2021–22 flyttade alla in på en och samma plattform.

Nu finns alla de statistiska databaser som Helsingfors stad upprätthåller alltså på en och samma adress, stat.hel.fi. Samtidigt har databaserna flyttat över till en ny plattform, PxWeb, som fungerar med öppen källkod och som gör det möjligt att mångsidigare än hittills tillgodogöra sig statistiken.

Helheten stat.hel.fi innehåller följande öppna databaser:

- Områdesdatabasen (Aluesarjat)
- Välfärdsstatistiken (Hyvinvointitilastot)
- Nordstat
- Helsingfors miljöstatistik (Helsingin ympäristötilasto)

De statistiska databaserna bjuder på ett omfattande paket statistik om olika teman: Medan **Välfärdsstatistiken** innehåller fakta om hur barn och unga har det i Helsingfors, kommer databasen **Nordstat** med jämförelsedata från nordiska storstäder. **Helsingfors miljöstatistik** lägger i sin tur fram centrala indikatorer för miljöns tillstånd.

Områdesdatabasen är den mest omfattande av databaserna, och innehåller långtgående kronologisk statistik, så kallade tidsserier, om många olika fenomen i Helsingfors, huvudstadsregionen och Nyland. Databasen innehåller statistik om bland annat befolkningsstruktur, boende och byggande samt arbetsmarknad och inkomstnivå. Såsom namnet anger är statistik områdesvis kungstanken i databasen, och statistiken ges både för kommunerna och för olika områden inom dem. Därmed är Områdesdatabasen en utmärkt källa för jämförelser mellan olika delar av Helsingfors med omnejd.

Det mesta av statistiken uppdateras årligen, men en del oftare, i vissa fall rentav månatligen. Och förutom siffror om det som varit ingår också information om det som sannolikt komma skall: som exempel innehåller Områdesdatabasen befolkningsprognoser för Helsingfors samt förhandsuppgifter om befolkningsstruktur och -förändringar.

Databasernas beskrivningar kommer med detaljer om databasernas innehåll och användningsvillkor, samt anvisningar och kontaktuppgifter.

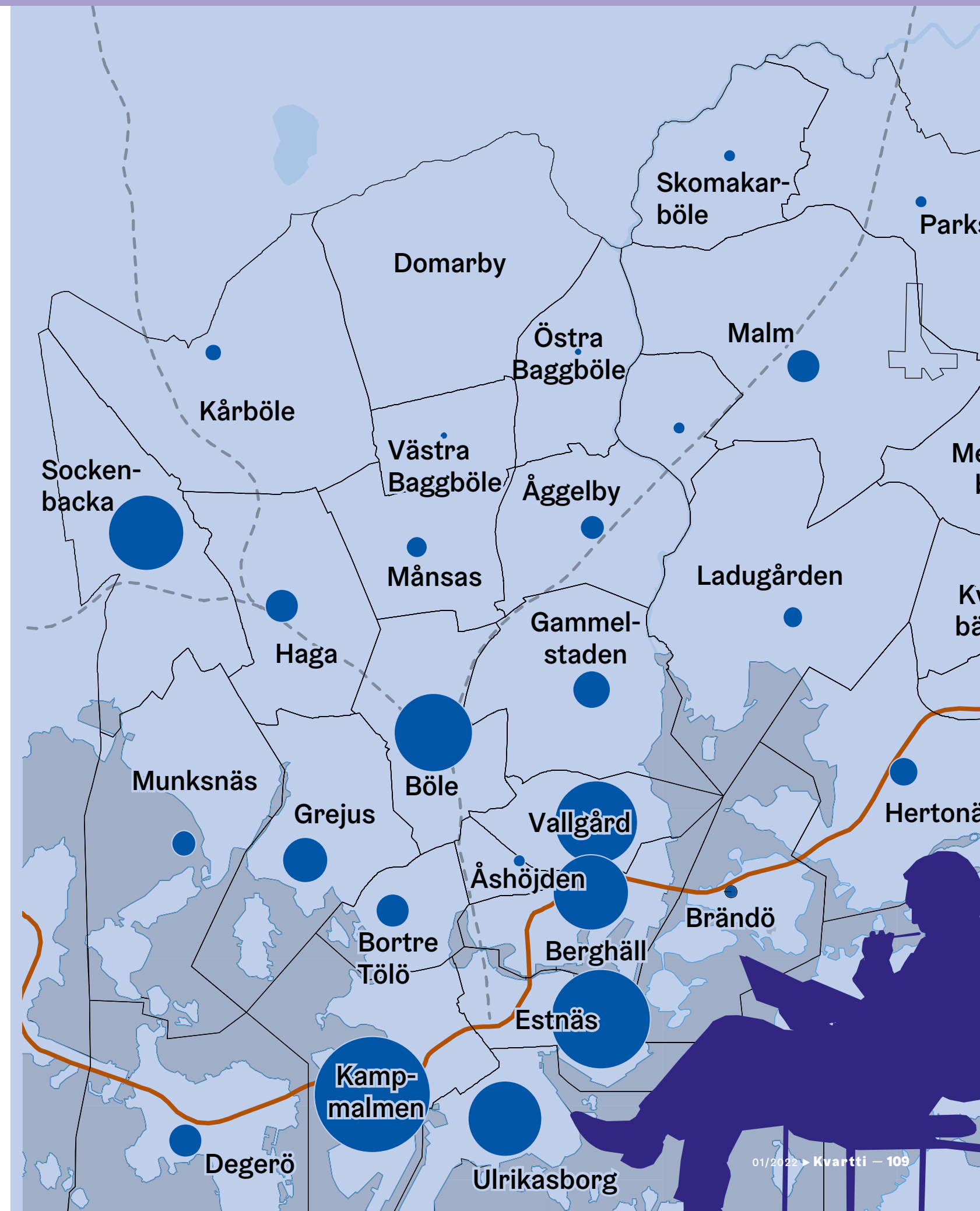
Den nya plattformen ger mångsidigare nytta än förr av statistiken

All den öppna statistiken kommer i framtiden att vara tillgänglig via både den traditionella öppningssidan och gränssnittet PxWeb API, vilket gör det möjligt att smidigt fördela data för olika tillämpningar.

Reformen innebär bättre användbarhet även på andra sätt: den nya öppningssidan fungerar också på smarttelefoner och pekplattor, och gör därför tjänsten lättillgängligare. Förbättringar har gjorts också i statistikens upplägg, beskrivningar och innehåll. Ett exempel på detta är hierarkin i Områdesdatabasen, som utifrån användarrespons ändrats så att menyn utgår från fenomen snarare än från område. Även bruksanvisningarna för databaserna har uppdaterats för att underlätta användningen.

För det tekniska underhållet av statistikdatabaserna svarar enheten stadsforskning och -statistik vid Helsingfors stadskansli, och i skötseln av själva innehållet deltar experter även från stadens övriga enheter och en del instanser utanför stadens förvaltning. Exempelvis deltar experter från Esbo, Vanda, HRM och Nylands förbund i upprätthållandet av Områdesdatabasen. Databasen Nordstat sköts genom internationellt samarbete. ■

LÄS MER: stat.hel.fi

HELSINKI PARTNERS / OMAR EL RABT

Kvartti on Helsingin kaupunginkanslian julkaisema lehti, joka esittelee Helsinkiä ja Helsingin seutua koskevaa ajankohtaista tutkimus- ja tilastotietoa. Kvartti on suunnattu paitsi päätöksenteon tueksi Helsingin päättäjäille ja suunnittelijoille, myös kaikille muille, jotka haluavat tarkemmin perehtyä kaupunki-ilmiöitä koskevaan tietoon. Lehti on suomen- ja ruotsinkielinen, ja kerran vuodessa ilmestyy lisäksi englanninkielinen numero **Helsinki Quarterly**. Quarterly pyrkii palvelemaan lukijoita ja yhteistyökumppaneita kansainvälisesti.

Kvartti

NELJÄNNESVUOSIJULKAISU • KVARTALSPUBLIKATION

PÄÄTOIMITTAJA
Timo Cantell
puh. 09 310 73362
timo.cantell@hel.fi

TOIMITUS
Teemu Vass
puh. 09 310 64806
teemu.vass@hel.fi

OSOITE
Kaupunginkanslia
Kaupunkitieto
PL 550, 00099 Helsingin kaupunki

KÄYNTIOSOITE
Ympyrätalo,
Siltasaarencatu 18–20 A, 5. krs.

INTERNET
www.hel.fi/kaupunkitieto

www.kvartti.fi

SISÄLLYS

- **Timo Cantell:**
Pääkirjoitus
- **Pasi Saukkonen:**
Maahanmuuton toinen sukupolvi – onko Helsinki valmis?
- **Vesa Keskinen & Katariina Kainulainen-D'ambrosio**
Oma asuinalue ja Helsingin keskusta koetaan turvallisina paikkoina
- **Pekka Mustonen:**
Hidasta palautumista ja uusia normaaleja
– Helsingin matkailu kahden kansainvälisen kriisin haarukassa
- **Henrik Lönnqvist & Minna Salorinne**
Etätyötä jatkossakin – mutta kenelle ja missä?
- **Jenni Erjansola**
Osallisuus on yhteyttä ja merkityksellisyyttä
– havaintoja helsinkiläisten osallisuuden kokemuksista

